

HELSINŠKI ODBOR ZA
LJUDSKA PRAVA U SRBIJI

**SRPSKA
ZAJEDNICA
NA KOSOVU**

HELSINŠKI ODBOR ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI
SRPSKA ZAJEDNICA NA KOSOVU

Istraživanje i izdavanje publikacije je finansijski podržano od
Kosovske Fondacije za Otvoreno Društvo

Mišljenja, stavovi i zaključci ili preporuke pripadaju Helsinškom odboru i ne izražavaju nužno stavove Kosovske Fondacije za Otvoreno Društvo

HELSINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI

Srpska Zajednica na Kosovu

JUN, 2012

SADRŽAJ

Contents

O istraživanju	7
Zaključci i preporuke za opštine u kojima se primenjuje Ahtisarijev plan..9	
<i>Ekonomsko-socijalni razvoj .....</i>	9
<i>Društveni život.....</i>	10
<i>Lokalna administracija i primena Ahtisarijevog plana i drugih zakona .....</i>	10
<i>Obrazovanje .....</i>	11
<i>Mediji .....</i>	11
<i>Civilni sektor .....</i>	12
<i>Srpska pravoslavna crkva .....</i>	12
<i>Paralelne opštine .....</i>	13
<i>Evropske integracije.....</i>	13
<i>Odnos prema severu Kosova .....</i>	14
Zaključci i preporuke za sever Kosova.....	15
Opšti kontekst i promene u Srbiji.....	19
Sporazumi Beograd – Priština.....	23
Srpske opštine i mesta sa mešovitim etničkim sastavom na Kosovu	
STUDIJSKE POSETE TIMA HELSINŠKOG ODBORA.....	29
Opština Klokot.....	29
Opština Parteš.....	33
Opština Gračanica.....	35
Opština Peć- Goraždevac.....	38
Srpska pravoslavna crkva na Kosovu.....	42
<i>Visoki Dečani .....</i>	42
<i>Pečka Patrijaršija .....</i>	44
<i>Crkva u Osojanu .....</i>	45
Opština Istok- Osojane	45
Opština Štrpce.....	47
Opština Orahovac	51
Opština Ranilug	53
Opština Novo Brdo	58
Odnos Beograda prema Severu Kosova– zloupotreba građana	61
Razgovori sa građanima sa severa Kosova	67
Aneksi	77

Zakon o obrazovanju u opštinama Republike Kosovo.....	77
Zakon o Radio-televiziji Kosovo	80
Zakon o lokalnoj samoupravi	81
Zakon o specijalnim zaštićenim zonama	85
Ahtisarijev plan i prava koja proizilaze iz njega	91
<i>Obrazovanje na srpskom jeziku .....</i>	<i>91</i>
<i>Srpski jezik i srpski identitet .....</i>	<i>92</i>
<i>Versko i kulturno nasleđe.....</i>	<i>93</i>
<i>Pravo na održavanje i razvijanje veza sa Srbijom .....</i>	<i>94</i>
<i>Policija i lokalni policijski komandiri.....</i>	<i>95</i>
<i>Učešće srpske zajednice u donošenju odluka.....</i>	<i>96</i>
<i>Prava izbeglica i Interno raseljenih lica .....</i>	<i>99</i>
<i>Pravosudni sistem .....</i>	<i>99</i>
<i>Nestala lica .....</i>	<i>99</i>
Sporazumi Beograd-Priština	101
<i>Carinski pečat .....</i>	<i>101</i>
<i>Katastarska evidencija .....</i>	<i>101</i>
<i>Dogovoreni zaključci u vezi sa IBM .....</i>	<i>102</i>
<i>Matične knjige .....</i>	<i>103</i>
<i>Sloboda kretanja .....</i>	<i>104</i>
<i>Prihvatanje univerzitetskih diploma .....</i>	<i>105</i>
Fotografije	106

O istraživanju

Tim Helsinškog odbora sproveo je istraživanje o prvim efektima primene Ahtisarijevog plana za unapređenje položaja srpske zajednice na Kosovu. Intervjui sa predstavnicima opštinske administracije i civilnog sektora u najširem smislu obavljani su u tokom nekoliko jednodnevnih poseta opštinama Ranilug, Parteš, Klokot, Novo Brdo, Gračanica i Štrpce. Takođe, bili smo u Orahovcu i Goraždevcu gde žive Srbi u većem broju, ali ne predstavljaju većinu.

Tim Helsinškog odbora je odlučio da ovim istraživanjem obuhvati i Severnu Mitrovicu budući da je, bez obzira na postojanje i snažni uticaj paralelnih struktura, upravo u vreme završavanja ovog izveštaja označen početak rada opštinske administracije za Severnu Mitrovicu na osnovu Ahtisarijevog plana. Istraživanje je rađeno u periodu januar – jun 2012. godine.

Zaključci i preporuke date u ovom istraživanju zasnivaju se na posetama opštinama, ali i drugim nezavisnim izvorima. U posebnom poglavlju dati su izvodi i sažeci iz razgovora sa predstavnicima administracije i civilnog društva u opštinama formiranim na osnovu Ahtisarijevog plana ili mestima sa kompaktnom srpskom zajednicom.

Ovo istraživanje realizovano je zahvaljujući podršci Kosovske Fondacije za Otvoreno Društvo.

Zaključci i preporuke za opštine u kojima se primenjuje Ahtisarijev plan

Ekonomsko-socijalni razvoj

U novim opštinama južno od Ibra u kojima većinu čine Srbi, postignut je ozbiljan napredak u infrastrukturnim radovima i na unapređenju svakodnevnog života što je rezultat, pre svega njihove integracije u kosovske institucije, odnosno prihvatanja Ahtisarijevog plana. Jedan od najozbiljnijih nedostataka u novim opštinama jeste nepoznavanje jasne ekonomsko – socijalne strategija razvoja ovih opština. Izrada strategije razvoja mogla bi da privuče investicije koje bi obezbedile radna mesta i perspektivu ne samo za ove opštine već i za Kosovo u celini.

U novoformiranim opštinama, pre svega Klokotu, Partešu i Ranilugu realizovani su značajni infrastrukturni projekti. Ovo su prve infrastrukturne investicije u selima koja čine ove opštine u poslednjih 40 do 50 godina. Najviše se radilo na putevima, kanalizaciji i vodosnabdevanju. U gotovo svim opštinama obnovljeni su ili izgrađeni novi savremeni domovi zdravlja. Većina opština je dobila, ili uskoro treba da dobije novu administrativnu zgradu.

Budući da je uglavnom reč o seoskim sredinama, najveći problem za građane jeste plasman poljoprivrednih proizvoda na lokalnim tržištima, kao i izvoz sa Kosova.

Osnovni kriterijum za povezivanje opština ne bi trebalo da bude etnički, već ekonomski. Opštine sa većinskim srpskim stanovništvom treba da traže ekonomske partnere u drugim opštinama na Kosovu bez obzira na njihov etnički sastav.

Posebnu pažnju zahtevaju opštine sa multietničkim sastavom stanovništva. Poboljšanje infrastrukture u tim opštinama nije primetno kao u novoformiranim.

U većini opština koje smo obišli konstatovano je da su mladi najugroženija grupa stanovništva i da snose najveći teret loše ekonomske situacije i nepostojanja ozbiljnih privrednih investicija. Među mladima je veliki procenat nezaposlenih. Bilo bi dobro sprovesti istraživanje o potrebama mladih ljudi i preporuke uključiti u buduće razvojne programe opština.

Društveni život

Znatno je unapređena pokretljivost građana srpskog porekla unutar Kosova. Međutim, bez obzira na veliki napredak u integraciji srpske zajednice u kosovsko društvo nije postignut ozbiljniji napredak na kulturnom i socijalnom planu, odnosno u svakodnevnoj komunikaciji pripadnika dve zajednice, što bi ojačalo i neformalne veze i doprinelo stabilnosti i snažnijem osećaju sigurnosti građana.

Ne postoje gotovo nikakve veze među mladim pripadnicima dve zajednice. U programe koji će voditi većoj socijalnoj interakciji pripadnika različitih zajednica, potrebno je uložiti mnogo veće napore i to će verovatno biti dug proces. U tom smislu mogle bi da pomognu organizacije civilnog društva sa Kosova i iz Srbije. U suprotnom, zajednice će se sve više samoizolovati.

Lokalna administracija i primena Ahtisarijevog plana i drugih zakona

Najosetljivija tačka procesa decentralizacije jeste reorganizacija sudskog sistema i uspostavljanje osnovnih sudova na nivou opština. Najviše žalbi predstavnika opština i civilnog društva odnose se na formiranje osnovnih sudova u srpskim opštinama. S druge strane, postoji veliki zastoj u rešavanju sudskih sporova, pre svega onih koji se tiču imovinsko-pravnih odnosa. Ovakva situacija podjednako pogađa sve građane bez obzira na njihovo poreklo.

U većini opština nedostaju školovani kadrovi. Taj problem je posebno vidljiv pri izboru komandira policije koji često ne ispunjavaju sve kriterijume koje propisuje zakoni. Prilikom izbora komandira policije, neophodno je imati u vidu ovakvu situaciju i stoga naći kompromisna rešenja koja su u interesu građana.

U administraciji srpskih opština na Kosovu na visokim funkcijama nalazi se izuzetno mali broj žena, a važno je istaći da nijedna žena nema poziciju gradonačelnice južno od Ibra. (Prva gradonačelnica je zapravo Adrijana Hodžić koja predvodi administraciju Severne Mitrovice.) U tom smislu neophodno je raditi mnogo više na unapređenju položaja žena i rodnoj ravnopravnosti. Tim pre, što se pokazalo u proteklih 12 godina, da su žene mnogo otvorenije za saradnju i da su angažovanije u građenju mostova između dve zajednice.

Iako je upotreba maternjeg, srpskog jezika zagarantovana, predstavnici srpske zajednice često iznose žalbe da se taj zakon nedovoljno primenjuje.

Obrazovanje

Nedovoljno kvalitetno obrazovanje u osnovnim i srednjim školama bilo je jedna od žalbi naših sagovornika. Među nastavnicima je i deo kadra koji nije u potpunosti ispunio kriterijume u smislu školske spreme. Srednje škole su pretrpane, s obzirom da je po nekoliko srednjih i osnovnih škola smešteno u jednoj zgradi. Osim unapređenja obrazovanja, neophodno je prilikom kreiranja školskih smerova voditi više računa o potrebama lokalne sredine.

Mediji

Neophodno je da što pre počne da radi Drugi kanala Radio televizije Kosova na srpskom jeziku. Ovaj kanal je neophodan s obzirom da građanima srpskog porekla nedostaju informacije o aktivnostima kosovskih institucija, kao i o važnim događajima koji se tiču opšteg konteksta na Kosovu. Ove informacije oni ne mogu da dobiju iz srpskih medija čije je sedište u Beogradu. S druge strane, s obzirom da srpska zajednica nije u potpunosti zadovoljna zakonskim rešenjem i da ima ozbiljne sumnje u objektivnost ovog kanala, neophodno je da njegov rad bude što transparentniji i da ojačaju mehanizmi koji bi sprečavali zloupotrebu javnog interesa.

Kada je reč o štampanim medijima, građani Kosova srpskog porekla informišu se na maternjem jeziku isključivo iz dnevnih novina čije je sedište u Beogradu i to samo ukoliko one stignu do njih. Neke opštine koje smo obišli imaju ozbiljne teškoće da dođu do primeraka ovih novina. Sa elektronskim medijima nešto je bolja situacija, gotovo svaka opština ima svoju radio- stanicu ili čak i televiziju.

Budući da građani srpskog porekla južno od Ibra, u izvesnoj meri strepe zbog okončanja nadgledane nezavisnosti Kosova, odnosno da li će se i nakon tog perioda nastaviti sa primenom zakona vezanih za položaj srpske zajednice, neophodno je da se lokalni mediji što više angažuju na informisanju građana o primeni kosovskih zakona i postojećim mehanizmima za ostvarivanje prava zajednica.

Civilni sektor

Postoji velika potreba za razvojem programa civilnog društva, koji bi uključili što više mladih ljudi. U gotovo svim opštinama iskazana je potreba za povezivanjem mladih ljudi iz različitih zajednica i različitog etničkog porekla. Međutim, opstrukcija ovakvim programima dolazi često čak i od roditelja koji na mlađe generacije prenose stereotipe o pripadnicima drugih zajednica, a pre svega albanskoj. Međunarodna zajednica bi trebalo više da podrži rad sa mladima kao i organizaciju alternativnih škola i seminara koji pomažu mladim ljudima da prevladaju stereotipe i uključe se u moderno društvo.

Rad sa mladim ljudima na ovakvim programima jeste osnova za stvaranje multietničkog, multikulturalnog društva postavljenog na novim osnovama.

S tim u vezi je i razvoj institucija kulture koje su najzapotavljene. Slobodno vreme mladih ljudi svedeno je uglavnom na kafice. Nijedna od novih opština nema bioskop, a domovi kulture ili su u ruinama ili ne rade. Nepostojanje prostora za vanškolske aktivnosti osnovaca i srednjoškolaca je jedan od najozbiljnijih nedostataka.

Srpska pravoslavna crkva

Delovi Srpske pravoslavne crkve, koja je inače najuticajni faktor u srpskoj zajednici na Kosovu, pokazuju veoma umerene stavove i, rešenja za nesporazume traže u kompromisima. Deo sveštenstva ne gleda blagonaklono na podelu na "izdajnike" i "patriote" među Srbima i protivi se ideji o podeli Kosova.

Neophodno je naći i kompromise u vezi sa izgradnjom privrednih objekata, puteva i rekreacionih zona, u blizini manastira i crkava na koje se primenjene Zakono o zaštićenim zonama.

Paralelne opštine

Uloga administracije paralelnih opština svedena je uglavnom na pružanje servisnih usluga građanima koje se uglavnom odnose na pomoć u dobijanju dokumenata Srbije (matična služba, arhiv), primanje zarada, penzija i socijalne pomoći iz budžeta Srbije. Budući da veliki broj građana Kosova prima plate iz budžeta Srbije (reč je i ogromnom broju fiktivno zaposlenih radnika koji su nekada radili u srbijanskim institucijama i firmama) ukidanje tih prinadležnosti predstavljalo bi potencijal za socijalne tenzije. Rešenje ovog problema moralo bi da se traži u kompromisu kojim bi bilo uzeto u obzir da ova davanja treba da budu transparentna, pre svega u smislu poreskih evidencija.

Jedno od alternativnih rešenja za one koji primaju plate iz budžeta Srbije za obavljanje poslova u javnom sektoru, moglo bi da bude da se za deo njih nađe posao u javnom sektoru Kosova.

Evropske integracije

Evropske integracije su podjednako važne za sve građane Kosova. Otvaranje procesa pridruživanja Kosova Evropskoj uniji obezbeđuje čvrste garancije za poštovanje ljudskih prava i sloboda, kao i prava manjinskih zajednica. U tom smislu, evropske integracije su od neprocenjivog značaja i za srpsku zajednicu. Bezvlašće na severu Kosova jedna je od glavnih prepreka evropskim integracijama, ne samo za građane Kosova već i Srbije.

Vizna liberalizacija i pristupanje Kosova šengenskoj zoni, bila bi dobar podsticaj i kosovskim Srbima za prihvatanje dokumenata, ličnih karata i pasoša Republike Kosovo.

Za Vladu Kosova primena svih zakona koji garantuju prava manjinama, pre svega primena paketa Ahtisarijevog plana, i konkretni rezultati na unapređenju položaja manjina, treba da bude put ka evropskim integracijama.

Odnos prema severu Kosova

Srpska zajednica južno od Ibra uglavnom sa odobravanjem i podrškom gleda na formiranje nove administracije u Severnoj Mitrovici, što može da bude značajna podrška umerenim snagama na severu i normalizaciji tamošnjeg života. Smirivanje tenzija i uspostavljanje vladavine zakona na severu je veoma važna i za Srbe južno od Ibra, s obzirom da se u Mitrovici nalazi glavni univerzitetski i bolnički centar.

Zaključci i preporuke za sever Kosova

Glavni faktor koji sprečava normalizaciju stanja na severu i integraciju u pravni sistem Kosova jeste organizovani kriminal, baziran pre svega na ilegalnoj trgovini, koja ima snažno uporište u severnoj Mitrovici. To je posebno postalo očigledno tokom “balvan revolucije” koja je počela u leto 2011. Lokalni političari i njihovi partneri u Beogradu, ali i u Prištini zasnivaju svoju socijalnu i političku moć upravo na toj sprezi sa organizovanim kriminalom. Zvanični Beograd i Priština moraju da rade na dekonstrukciji tih veza.

Uspostavljanje vladavine zakona na severu Kosova je ključni faktor za stabilizaciju čitavog regiona.

Alternativa paralelnim institucijama na severu jeste implementacija postojećih mehanizama koji srpskoj zajednici garantuju prava u očuvanju identiteta i daljem razvoju zajednice. Snažna i nedvosmislena podrška i Prištine i Beograda administrativnoj kancelariji za Severnu Mitrovicu koju vodi Adrijana Hodžić je od izuzetnog značaja za normalizaciju situacije u ovom delu Kosova.

U cilju uspostavljanja vladavine zakona neophodno je što pre formirati sudske organe vlasti.

Rad kosovske policije na severu Kosova svodi se uglavnom na vođenje zapisnika o krivičnim delima. Međutim, veoma malo se radi na samoj istrazi i otkrivanju počilaca. Ovo je u velikoj meri uslovljeno političkom situacijom u vezi sa severom Kosova. Neophodno je da se ovo stanje što pre promeni i da se kosovska policije aktivnije uključi u rešavanje krivičnih dela na severu.

Mora sve da se učini da bi se zaštitili umereni predstavnici Srba na Kosovu koji su stalno izloženi pretnjama, pa čak i napadima radikalnih grupa.

Kosovska Vlada treba da, u saradnji sa predstavnicima sa severa Kosova koji su spremni da doprinesu razvoju svoje zajednice, poput Administrativne kancelarije Severne Mitrovice napravi predlog ekonomskog plana za sever Kosova. Ovo bi takođe bio snažan podsticaj smirivanju tenzija.

Među građanima severa Kosova postoji realan strah da će izgubiti prihode, ukoliko se ukinu paralelne institucije na Kosovu. U tom smislu, građanima treba jasno objasniti šta je alternativa. Jedna od mogućnosti je otvaranje radnih mesta u novom javnom sektoru. Jedini uslov za nastavak finansijske pomoći Vlade Srbije jeste njena transparentnost i plaćanje poreza.

Neke od institucija koje su van kontrole Vlade u Prištini, poput Univerziteta i Kliničko-bolničkog centra u Severnoj Mitrovici mogu lako da pređu u legalnu sferu, a da zadrže veoma visok stepen autonomije.

Nezavisna istraživanja pokazuju da je informisanost građana severa Kosova o zakonskom okviru važnom za srpsku zajednicu na veoma niskom nivou. Među građanima preovlađuju snažni stereotipi o aktuelnoj situaciji na Kosovu, njegovoj perspektivi i sunarodnicima Albancima.

U interesu građana Srbije i Kosova je da zvanični Beograd okonča politiku kojoj su prioritet teritorije susednih zemalja i prestane da zloupotrebljava paralelne institucije na Kosovu u političke svrhe. Zvanični Beograd je više puta u poslednje dve decenije žrtvovao Srbe van Srbije. Građani na severu Kosova prilikom donošenja konačnih odluka trebalo bi da imaju u vidu i ovakvu politiku Beograda bez obzira na to koje stranke čine Vladu Srbije.

Vlada Srbije bi, umesto što finansira administraciju paralelnih struktura na Kosovu i radnike fiktivnih preduzeća koja ne rade mogla da pomogne u realizaciji projekata malih i srednjih preduzeća na severu Kosova i osnaži preduzetnički potencijal građana. Dugoročno, ovo bi bilo od velikog značaja za stabilnost regiona.

Hapšenja građana srpske nacionalnosti ne smeju se zloupotrebljavati u političke svrhe i svaki slučaj mora da se tretira posebno. Polazeći od pretpostavke da među uhapšenima ima i nevinih, kriminalci i oni koji ih podržavaju ne smeju da se kriju iza eventualno nevinog privedenih ljudi.

Iskustva pokazuju da podeljeni gradovi ne donose dobrobit građanima ni sa jedne strane, ukoliko ne postoje istovremeno i integrativni procesi i slobodan protok ljudi i roba. U tom smislu, neophodno je podržati programe koji povezuju, pre svega mlade ljude sa obe strane mosta u Mitrovici.

Opšti kontekst i promene u Srbiji

U septembru 2012. godine prestaje mandat Međunarodne civilne kancelarije za Kosovo (MCK) čime se okončava period nadgledane nezavisnosti. Institucije Kosova imaju mnogo veću odgovornost nego ikada do sada. U junu 2012, počela je verifikacija odgovora koje je dala Vlada Kosova na upitnik Evropske komisije za pripremu studije izvodljivosti za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU. Kad je reč o opštem kontekstu, treba pomenuti da je po prvi put u poslednjih 30 godina, u srpsko–albanskim odnosima postignuto nekoliko sporazuma. Iako u prisustvu međunarodnog posrednika, sporazumi su postignuti u direktnim pregovorima Beograda i Prištine¹.

S druge strane, najveći izazov za dalje unapređivanje regionalne saradnje, što je prvi korak na putu ka Evropskoj uniji predstavljaju rezultati izbora u Srbiji i ozbiljno slabljenje proevropske opcije². Iako Socijalistička partija Srbije (SPS) i Srpska napredna stranka (SNS), koje će sa predstavnicima Ujedinjenih regiona Srbije (URS) činiti novu vladu, nisu deklarativno protiv Evropske unije, njihovo zalaganje za evrointegracije Srbije deluje veoma neuverljivo. Vrednosti i politika obe stranke tokom devedesetih bile su antievropske, a obe stranke su imale ključnu ulogu u raspadu bivše Jugoslavije. To je osnovni razlog za sumnju da će ove stranke odlučno ići u pravcu regionalne saradnje i konačnog priznanja nove realnosti i granica u regionu.

---

1 Pregovori su intenzivirani tek u periodu decembar 2011 – mart 2012. (kada su postignuti i ozbiljniji rezultati) – u periodu kad je Srbija bila pod snažnim pritiskom da pokaže i praktično svoju spremnost za kandidaturu za Evropsku uniju. Tako je nastavak dijaloga iznuden pritiscima međunarodne zajednice, budući da je Demokratskoj stranci bilo važno da dobije kandidaturu pre izbora.

2 Socijalistička partija Srbije osvojila je duplo više glasova u odnosu na prethodne izbore (15 odsto), dok je za predsednika Srbije izabran Tomislav Nikolić, lider konzervativne i populističke Srpske napredne stranke.

Nijedna od ovih stranaka, odnosno njeni aktuelni lideri, Ivica Dačić i Tomislav Nikolić³ nisu govorili o razarajućoj politici Socijalističke partije Srbije i Srpske radikalne stranke tokom devedesetih. Ivica Dačić dobio je izbore na radikalizaciji politike prema Kosovu – prvi je obelodanio ideju o podeli Kosova. Obe stranke su pod snažnim su uticajem konzervativnih snaga u samoj Srbiji, ali i Rusije koja ne želi da vidi Srbiju u Evropskoj uniji, a pogotovo ne u NATO. Osim toga, ove partije će svojim kadrovskim rešenjima napraviti snažan udar na administraciju.

Socijalistička partija Srbije posebno je radikalizovala svoje stavove prema Kosovu u poslednjih godinu ipo dana⁴. Ivica Dačić, lider Socijalističke partije Srbije uslovljava formiranje nove vlade, u leto 2012. Godine, upravo pozivajući se na politiku prema Kosovu. Najpre je zahtevao da učešće Liberalnodemokratske partije u vladi bude uslovljeno promenom njene politke prema Kosovu, a potom i jasno izrazio protivljenje otvaranju prištinske kancelarije u Beogradu i beogradske kancelarije u Prištini. On je tražio da se i Demokratska stranka (DS) i Srpska napredna stranka izjasne protiv takve kancelarije i uslovio time svoj ulazak u vladu sa bilo kojom strankom koja bi pristala na tako nešto. Dačić je takođe prvi, u proleće 2011, izašao sa predlogom podele Kosova između Srbije i Kosova. Podela Kosova nije ekskluzivno ideja Ivica Dačića i SPS, već je reč o planu na kome srpska elita, uključujući i delove DS, insistira još od devedesetih godina, ali zbog neodobravajućeg stava međunarodne zajednice izbegava da javno govori o tome⁵.

Današnja realnost na Kosovu – podela na Srbe južno i severno od Ibra, kao i bezvlašće na severu Kosova, posledica su upravo politke “podele Kosova” i čekanja pravog trenutka da se ona sprovede. Pokazalo se i da se stalna napetost između Srba i Albanaca na Kosovu pretvara u zamrznuti konflikt i da takvo stanje na dugi rok nosi velike opasnosti.

3 Predsednik Srbije Tomislav Nikolić tokom devedesetih bio je potpredsednik ultranacionalističke Srpske radikalne stranke koja je imala paravojne grupe na ratištu i isticala se šovinističkim i ksenofobičnim izjavama protiv manjina i opozicije.

4 Dačić je kao ministar policije tokom kampanje otvoreno branio hapšenje kosovskih Albanaca koji su dolazili u Srbiju ,kao i hapšenja Albanaca sa juga Srbije. Braniocce ljudskih prava je zabrinulo to što su dvojica građana Kosova uhapšena nakon izjave ministra Dačića da je reč o „meri reciprociteta za hapšenje srpskih policajaca na Kosovu“. Posebno je zabrinuo slučaj hapšenja Hasana Abazija sa Kosova po poternici iz 1999. godine za špijunažu. Reč je o poternici iz vremena Slobodana Miloševića kad je podizanje optužnica protiv kosovskih Albanaca bilo politički motivisano. Posle 5.oktobra 2000, oko 2000 kosovskih Albanaca je pušteno iz srpskih zatvora. Dva dana pre izbora, u Bujanvcu je uhapšeno petoro Albanaca za koje se tvrdilo da su počinili ratne zločine. Međutim, oni su kasnije pušteni, jer se ispostavilo da su bili amnestirani 2001, što je bio deo sporazuma o rešenju krize na jugu Srbije. Ovim hapšenjima dovodi se u pitanje i ova amnestija što stvara nesigurnost građana.

5 O razvoju ideje podele Kosova u poslednjih godinu ipo dana videti više u Godišnjem izveštaju Helsinškog odbora za 2011. godinu: „Opstrukcija evropskog puta“ na sajtu: www.helsinki.org.rs.

Uprkos opstrukcijama Beograda koji manipuliše kosovskim Srbima, u poslednjih desetak godina postignuti su značajni uspesi u unapređenju položaja srpske zajednice na Kosovu. Sada, 12 godina nakon konflikta srpskoj zajednici na Kosovu garantovan je najviši stepen prava koja ima jedna manjinska zajednica u regionu. Okvir za implementaciju ovih prava pruža Ahtisarijev plan (Sveoubhvatni plan za rešenje statusa Kosova) koji je počeo da se sprovodi krajem 2008. Godine⁶, i integrisan je u Ustav Kosova. Ovaj plan garantuje veća ovlašćenja srpskoj zajednici na Kosovu u poređenju sa bilo kojim drugim sporazumom koji se odnosi na manjinska prava u regionu⁷.

Srbi većinski učestvuju u vlasti u opštinama: Ranilug, Klokot, Parteš, Gračanica, Štrpce što je 20 odsto lokalnih samouprava. U opštini Novo Brdo, predsednik je Albanac dok većinu odbornika čine Srbi. U parlamentu takođe postoje rezervisana mesta za Srbe.

Uz Ahtisarijev plan, manjinske zajednice na Kosovu svoja prava ostvaruju i posredstvom Zakona o lokalnoj samoupravi. Međutim, ovaj zakon ne sprovodi se dovoljno efikasno i pogađa sve opštine bez obzira na njihov etnički sastav.

Demokratska stranka, pokazuje izvesne znake zaokreta u politici prema severu Kosova. Bivši predsednik Srbije i lider Demokratske stranke Boris Tadić, ozbiljno se suprotstavio kosovskim Srbima u martu 2012, kad je rekao da treba da se povuku sa barikada. Iako je taj potez bio u funkciji dobijanja zelenog svetla za kandidaturu u Evropskoj uniji uticao je bar na privremeno smirivanje tenzija. Situacija na severu Kosova najbolje je pokazala da je zvanični Beograd talac paralelnih struktura vlasti na severu Kosova koje je sam formirao i održavao duže od decenije. S obzirom na tesnu vezu sa kriminalom koji praktično gospodari ovim područjem, demontaža ovih struktura neće biti jednostavna, jer se one neće lako odreći koristi koje imaju od nelegalnog stanja, šverca i korupcije.

Na izvesne promene ukazuje i poruka šefa pregovaračkog tima Beograda Borka Stefanovića upućena Tomislavu Nikoliću nakon njegove inauguracije za predsednika Srbije. Poruka je upućena i kosovskim Srbima.

6 Blic <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/71784/Euleks-poceo-da-sprovodi-plan-Martija-Ahtisarija>.

7 Na primer, na Kosovu je upotreba maternjeg jezika zagarantovana na svim nivoima, dok je, recimo, u Makedoniji na osnovu Ohridskog sporazuma zagarantovana samo na lokalnom nivou. U Makedoniji, gradonačelnik ne imenuje komandira policijske stanice, dok na Kosovu to čini. Po Ahtisarijevom planu Srbija može finansijski da pomaže Srbe na Kosovu, dok matična država Albanija ne može da pomaže Albance u Makedoniji.

Stefanović je u izjavi za Radio Slobodna Evropa rekao da treba da se ima u vidu nova realnost u vezi sa Kosovom i da je nemoguće vratiti se na stanje pre 1999. godine ili čak 1996: „*Oni koji misle da je ovo proces u kojem mi možemo dobiti rešenja koja smo imali do 1999. godine, jako se varaju. Zbog toga što je UNMIK sva ovlašćenja preneo na kosvoske vlasti u vreme Vlade Vojislava Koštunice. U vreme njihove vlasti je Kosovo proglasilo nezavisnost (...) Žao mi je što na Kosovu ima nekih Srba koji misle da je sve moguće vratiti u 1996, 1997. godinu. Imate lidere na severu Kosova koji svaki dan uključuju sirene, pozivaju narod da se okuplja, da bi po ko zna koji put slušali trabunjanje Marka Jakića, umesto da pokušaju nešto da rade. Jer, imate potpuno razorene institucije na severu Kosova, uništenu infrastrukturu, uništene komunalne usluge. Apsolutno ništa ne funkcioniše, pojedinci se bogate, istovremeno ljudi imaju po tri, četiri stana u Beogradu i Kraljevu, a pojavljuju se za socijalnu pomoć i uzimaju drva i pomoć u hrani od opštinskih struktura. E, to vam je danas sever Kosova, i to je slika koju ta gospoda kriju od javnosti. I onda oni kažu da je svaki dogovor sa Prištinom neprihvatljiv. Naravno, zato što njihove pozicije, pozicije u privilegijama i kriminalu žele da čuvaju na svaki mogući način. Oni žele da sačuvaju ovakav sistem potpunog raspada jer njima odgovara, a građani najviše pate. I oni su odgovorni za tu situaciju i to treba najzad jednom otvoreno reći, da ljudi razumeju*“⁸.

---

8 Radio Slobodna Evropa: <http://www.slobodnaevropa.org/content/stefanovic-nema-vracanja-u-devedesete/24610567.html>.

Sporazumi Beograd – Priština

Beograd i Priština su za godinu dana (mart 2011 – mart 2012) postigli sedam sporazuma. (Postignuti su sporazumi o regionalnom predstavljanju i saradnji, carinskim pečatima, katastarskoj evidenciji, matičnim knjigama, slobodi kretanja, univerzitetskim diplomama i integrisanim graničnim prelazima). Od pune implementacije ovih sporazuma ne zavisi samo unapređenje odnosa na relaciji Beograd – Priština, već se oni direktno tiču svakodnevnog života građana.

Većinom sporazuma objavljenih na sajtu Vlade Srbije, međutim, nije precizirano da bi trebalo da se počene sa njihovom realizacijom već se samo navodi kad bi trebalo da počne implemntacija. Kosovska strana, pak tvrdi, da postoji precizan rok za primenu ovih sporazuma (*Razgovor predstavnika HO sa članovima prištinskog pregovaračkog tima).

Kosovo je 14. juna dobilo Uputstvo za viznu liberalizaciju⁹. Ukoliko bi Kosovo ušlo u sistem belog šengena, to bi bio dobar motiv za kosovske Srbe da izvade kosovske putne isprave. Građani Kosova, uključujući i Srbe, kao jedine zemlje u regionu kojoj nije odobrena liberalizacija viznog režima, imali su jake motive da vade pasoše drugih zemalja, kako bi olakšali proceduru putovanja u zemlje Evropske unije. Inače, jedan od uslova za viznu liberalizaciju za Kosovo jeste puna implemnetacija sporazuma o matičnim knjigama.

---

9 EurAktiv <http://www.euractiv.rs/srbija-i-eu/4238-kosovo-dobilo-uputstva-za-viznu-liberalizaciju.html>.

Sporazum o registarskim tablicama u potpunosti je trebalo da se primeni do 15. juna 2012¹⁰, odnosno da u tom roku svi građani Kosova zamene stare tablice novim. Za razliku od građana srpske nacionalnosti južno od Ibra, koji su u većini slučajeva to i učinili, građani na severu odbijaju da promene tablice. To je izazvalo reakciju kosovske policije koja je počela da ova vozila tretira kao neregistrovana i primenjuje mere u skladu sa tim. Kosovski ministar unutrašnjih poslova Bajram Redžepi je rekao da je doneo odluku da se rok za promenu vozačkih dozvola koje je građanima Kosova izdao MUP Srbije pomeri do 1. septembra 2012. godine¹¹.

Ono što, međutim pogađa sve građane sa obe strane granice, uključujući i Albance sa juga Srbije (Preševske doline) koji svakodnevno prelaze granicu, jeste deo koji se odnosi na plaćanje taksi za osigurnje vozila. Za dve nedelje neophodno je platiti između 60 i 70 eura po automobilu, što je za ogromnu većinu građana preveliki izdatatak. Jedan od mogućih načina da se prevaziđe ovaj problem je dogovor o prihvatanju zelenog kartona na osnovu koga se ima pristup svim zemljama Evropske unije. Prema saznanjima Helsinškog odbora, srpska strana odbija ovakvu vrstu kompromisa.

Kosovski ministar policije Bajram Redžepi izjavio je da je Srbija insistirala na takvom rešenju. Ove finansijske mere posebno pogađaju građane srpskog porekla, jer oni većinu svojih poslova vezuju za Srbiju i često prelaze granicu. (Pogađaju i Albance sa juga Srbije koji rade na Kosovu).

Vlasnici tablica sa oznakama RKS menjali su tablice na granici sa Srbijom. Njima je na graničnim prelazima omogućeno da za 3000 dinara (oko 30 eura) po danu, uzmu privremene tablice koje, prema rečima ministra, Ivice Dačića potvrđuju statusnu neutralnost Kosova. Vlasnici ovih tablica plaćaju 400 dinara (oko 4 eura) osiguranje po danu.

Sporazum o slobodi kretanja počeo je da se primenjuje krajem decembra 2011. godine od kada kosovski građani mogu sa ličnim dokumentima (ličnom kartom Kosova) da uđu u Srbiju¹².

Ono što je ozbiljno bacilo senku na primenu sporazuma o slobodi kretanja jesu hapšenja kosovskih državljana albanskog porekla na osnovu poter-

10 RTS <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/Politika/1118946/Rampa+za+stare+tablice+15.+juna%3F.html>.

11 Isto.

12 Vlada Srbije je 22. decembra 2011, donela Uredbu kojom se implementira dogovor o slobodi kretanja. Ta uredba se tiče toga da osobe sa Kosova koja imaju dokumenta izdata od privremenih vlasti u pokrajini mogu da se kreću sa ličnim kartama preko teritorije centralne Srbije, da na administrativnim prelazima dobijaju dokument i papir o ulasku i izlasku iz Srbije; Radio Slobodna Evropa, 23. decembar 2011.

nica iz devedesetih. Među uhapšenima, u martu 2012, bio je i predsednik Nezavisnog sindikata metalnih radnika Kosova Hasan Abazi koga srpska optužnica iz 1999, tereti za špijunažu. Poternice iz devedesetih su, u najmanju ruku, problematične, jer ih je raspisivala policija u vreme Slobodana Miloševića isključivo na osnovu političkih motiva. Nakon petoktobarskih promena amnestirano je oko 2000 političkih zatvorenika albanskog porekla koji su bili u srpskim zatvorima.

U Briselu je takođe dogovoreno da vlasti u Srbiji predaju Kosovu kopije matičnih knjiga koje bi trebalo znatno da olakšaju vađenje ličnih dokumenata za kosovske građane. U pojedinim gradovima, međutim, nije počela obrada matičnih knjiga izmeštenih iz kosovskih opština. U Kragujevcu u Gradskoj upravi za opšte poslove, gde su izmeštene knjige iz Peći, Istoka i Kline, rečeno je *Radio Slobodna Evropa*, da očekuju instrukcije iz Ministarstva za lokalnu samoupravu o početku i načinu obrade podataka sadržanih u matičnim knjigama tri opštine sa Kosova koje se od 2000. godine nalaze u Kragujevcu¹³. U Vladi Srbije tvrde da ne mogu svi gradovi odjednom da dobiju te instrukcije i da će se taj posao odvijati sukcesivno. Portparol odlazeće vlade Srbije, Milivoje Mihajlović negiro je da se Ministarstvo za lokalnu samoupravu i državnu upravu protivilo ovoj Vladinoj uredbi i tvrdi da će ona biti implementirana¹⁴.

Dogovor o predaji fotokopija katastarskih knjiga kosovskoj vladi koje su srpske vlasti prenele sa Kosova u Srbiju 1999, postignut je u septembru 2011, ali je njegova primena počela da se razmatra tek u januaru 2012. Tada je počelo skeniranje katastarskih knjiga. Kancelarija šefa srpskog pregovaračkog tima Borka Stefanovića saopštila je za portal *SETimes* da primena pomaže Beogradu da prvi put nakon 1999. godine učestvuje i ima reč u sudskim postupcima na Kosovu vezanim za imovinu. „Ovaj sporazum omogućava Srbiji da ima aktivnu ulogu u procesu rešavanja spornih slučajeva imovinskih prava i pomaže našim građanima da imaju mnogo veće šanse da im se vrati njihova imovina“, saopšteno je iz kancelarije¹⁵. Neki građani Kosova bili su prinuđeni u poslednjih deset godina da idu u Srbiju i plaćaju znatne sume da dobiju originalne dokumente, bez garancije da su dobili pravi dokument. Direktor Katastarske agencije Kosova Murat Meha kaže da se drugi problem odnosi na zemljišne parcele koje se prodaju neformalno ili su registrovane samo u pisanoj formi. Vraćanje katastarskih knjiga omogućiće građanima da odgovore na potraživanja na koja

13 Radio Slobodna Evropa, 23. decembar 2011.

14 Radio Slobodna Evropa, 23. decembar 2011.

15 <http://www.naslovi.net/2011-09-28/rts/prelazi-van-dnevnog-reda/2839592>.

nisu mogli da reaguju zbog nepostojanja originalnih dokumenata, rekao je on¹⁶.

Sporazum o carinskom pečatu postignut je u septembru kad je dogovoreno da na njemu piše samo „Carina Kosovo“ bez ikakvih drugih obeležja, a da carinu i kontrolu sprovode kosovski organi¹⁷. Prihvaćeni pečati pod nazivom „Carina Kosovo“ rezultirali su i u uzajamnom ukidanju trgovinskog embarga. (Kosovo je u junu uvelo embargo na uvoz robe iz Srbije. Dugo je postojao i embargo Srbije na kosovsku robu).

Iako su dve strane postigle sporazum o uzajamnom priznavanju univerzitetskih diploma, ovaj sporazum u Srbiji nije počeo da si primenjuje ni početkom 2012. godine. Vlada Srbije trebalo je da donese uredbu o priznavanju kosovskih diploma. Predviđeno je da diplome koje budu izdavane u Srbiji i na Kosovu verifikuje i Evropska asocijacija univerziteta. Šefica kosovskog tima za tehnički dijalog s Beogradom Edita Tahiri najavila u januaru 2012, da će tokom tog meseca početi procedura izdavanja diploma izdatih na Kosovu. Ona je navela da taj sporazum omogućava priznavanje diploma studentima koji su završili studije na svim univerzitetima na teritoriji Kosova, što znači i univerzitet u Severnoj Mitrovici¹⁸. Neprimenjivanje ovog sporazuma najviše pogađa građane na jugu Srbije koji su fakultete završili na Kosovu.

Ključni dogovori sa Prištinom odnosio se na sporazum o regionalnom predstavljanju (regionalnoj saradnji) koji je postignut tokom osme runde pregovora¹⁹, uoči samog donošenja odluke o kandidaturi Srbije (kandidatura je dobijena 1. marta, a dogovor je postignut 24. februara). Međutim, Beograd je veoma brzo počeo da krši ovaj sporazum što je vodilo tome da je, bilo prištinska delegacija (jer nije pravilno predstavljena), bilo beogradska delegacija (jer je Kosovo predstavljeno prema sporazumu) napustila nekoliko regionalnih skupova. Spor je nastajao uglavnom u vezi sa tim što je Srbija insistirala da tekst fusnote ide ispod, ili u nastavku naziva Kosovo* na tagovima. Kosovski tim i međunarodni predstavnik Kuper smatraju da je po sporazumu dovoljna zvezdica na tagu.

16 <http://www.naslovi.net/2011-09-28/rts/prelazi-van-dnevnog-reda/2839592>.

17 Dijalog Beograda i Prištine prekinut je u julu 2011, tačnije već zakazani razgovori otkazani su upravo zbog neslaganja oko rešenja za pečate. Potom je Priština poslala specijalne jedinice na administrativne prelaze Jarinje i Brnjak, a lokalni Srbi su zauzimanje prelaza sprečili blokadom puteva.

18 www.danas.rs/danasrs/drustvo/konacnu_rec_daje_evropska_asocijacija_univerziteta_55.html?news_id=231698.

19 Prema sporazumu naziv koji će se koristiti na regionalnim skupovima je „Kosovo*“. Fusnota koja će se primjenjivati uz zvezdicu uz naziv glasi: „Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom 1244 i mišljenjem MSP o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti“.

Jedini sporazum čije sprovođenje nije počelo jeste sporazum o integrisanom nadzoru na graničnim prelazima. S obzirom na značaj ovog sporazuma, kosovska strana insistirala je na njegovom potpisivanju do čega još nije došlo. (Nijedan drugi sporazum nije potpisan, već su se obe strane usmeno obavezale da će ga poštovati). EULEX će, kako se navodi u sporazumu, “biti prisutan u skladu sa svojim mandatom“. Koncept integrisanog nadzora graničnih prelaza će se „sprovesti postepeno, što je pre moguće u praksi“. U sporazumu se navodi da će zajednički, integrisani, jedinstveni i bezbedni punktovi biti u sklopu “zajedničke zone integrisanih graničnih prelaza”, zajednički markiranih, gde će zvaničnici svake od strana sprovoditi relevantnu kontrolu. Isključivo i ograničeno na zajedničke integrisane granične zone, strane neće isticati simbole svojih jurisdikcija. Šefica kosovskog pregovaračkog tima Edita Tahiri objasnila je da će obe države imati svoju carinu i graničnu službu na prelazima koji su pod njihovom nadležnošću²⁰.

Iako je bilo izvesnog napretka u oblasti telekomunikacija, na samom početku dijaloga pitanja telekomunikacija i električne energije ostala su otvorena. Nastavak dijaloga o tehničkim pitanjima, u momentu pisanja ovog izveštaja, zavisi od implementacije već postignutih sporazuma.

---

20 Radio Slobodna Evropa, 3. decembar 2011.

Srpske opštine i mesta sa mešovitim etničkim sastavom na Kosovu

STUDIJSKE POSETE TIMA HELSINŠKOG ODBORA

U ovom poglavlju prenosimo izjave naših sagovornika bez direktne komentara i ocena Helsinškog odbora

Opština Klokot

Decentralizacija

Opština Klokot je većinski srpska opština (75 odsto Srbi, 25 odsto Albanci) koja je do 2009. godine bila u sastavu opštine Vitina. Srbi su još 2007, ušli u lokalnu vlast u opštini Vitina, što je za njih značio početak mirnijeg perioda. Kancelarija za srpsku zajednicu u opštini Vitina, koja je do 2008, bila smeštena u Vrbovcu, transformisana je 2009. godine u Pripremni tim za osnivanje nove opštine. U novembru 2009, održani su lokalni izbori za skupštinu i predsednika opštine, a opština je konstituisana 2010. godine. Mladi su u velikom broju učestvovali na prvim lokalnim izborim za novoformiranu opštinu Klokot.

U opštinskoj skupštini ima 15 odborničkih mesta: 10 pripada SLS (Srpskoj liberalnoj stranci), a 5 Demokratskom savezu Kosova. Ove dve stranke su u koaliciji, tako da parlamentarne opozicije nema. U okviru opštine postoje 2 komiteta: političko-finansijski komitet i komitet za zajednice koji se bavi zdravstvenim, socijalnim i prosvetnim pitanjima. Predstavnici opštine na svaka tri meseca održavaju javne debate sa građanima, kad razgovaraju o temama od opšteg značaja.

Godišnji budžet koji opština dobija od Vlade Kosova iznosi milion eura. Formira se prema broju stanovnika, kojih je u Klokotu 5050. Oko 60 odsto budžeta se troši na plate zaposlenih u opštinskim i javnim službama, 200.000 eura se ulaže u kapitalne investicije, a 120.000 eura se daje za robu i troškove (potrebne za poslovanje institucija).

Opština Klokot još uvek nema zgradu u kojoj bi bila smeštena i prostorije iznajmljuje. Do juna 2012. godine bi trebalo da bude sagrađena zgrada opštine. Prema planu, ove godine bi trebalo da budu asfaltirane sve ulice u opštini.

Na popisu stanovništva koje je organizovala Vlada Kosova, bez obzira na apel Beograda da Srbi bojkotuju popis, popisalo se oko 70 odsto Srba. Od 2008. godine nije bilo međuetničkih incidenata.

Predsednik opštine Klokot Saša Mirković smatra da je decentralizacija po Ahtisarijevom planu dobra stvar. Ističe, međutim, i da se nadležnosti sa centralnog nivoa ne prenose u dovoljnoj meri na lokalni nivo. Klokot još uvek nema osnovni sud iako je to predviđeno kosovskim propisima. Sudije novog suda bi, po Ahtisarijevom planu, trebalo da budu birane proporcionalno etničkoj strukturi. Za sada, nadležni sud za Klokot je u opštini Vitina u kome nema sudija Srba.

U Opštini tvrde da se Zakon o decentralizaciji ne sprovodi u potpunosti te da nisu u dovoljnoj meri prenete nadležnosti u okviru javno-komunalnog poslovanja, rukovođenja zemljištem. Smatraju i da je potrebno da se formira lokalna vatrogasna služba.

Predsednik Opštine Mirković smatra da još uvek nije vreme da se zavori Međunarodna civilna kancelarija na Kosovu.

Opština Klokot ima dobru saradnju sa matičnom opštinom Vitinom. Prema rečima zamenika predsednika opštine Marka Svilanovića i potpredsednika za zajednice Refika Halimija, opština nema komunikaciju sa institucijama

u Beogradu. Postojali su pritisci iz Srbije na lokalne Srbe da ne učestvuju u formiranju nove opštine. Prećeno im je ukidanjem donacija. Prema rečima Refika Halimija, pritisci su postojali i sa albanske strane. Njemu je bačena bomba na kola. U selu Vrbovac se nalazi paralelna opština Vitina koju podržava Beograd i sa kojom imaju korektne odnose.

Privreda

Od planiranih infrastrukturnih projekata do marta 2012. godine ostvareno je 60 odsto. Sredstva su obezbeđena iz budžeta Vlade Kosova u iznosu od milion eura. Dodatni iznos od oko 300.000 eura dale su međunarodne organizacije poput USAID, Logos (Švajcarska). Opština ubire i sopstvene prihode na ime poreza na imovinu i opštinske takse u ukupnoj vrednosti od oko 100.000 eura. Među dobrim investicijama, Mirković ističe i da je za dve godine u opštinu uloženo 16.000.000 eura (uključujući i privatne investitore) i da je u izgradnji novi banjski rekreativno-odmarališni kompleks "Nëna Naile". U selu Šilovu nalazi se ekspozitura Komercijalne banke.

Poljoprivreda predstavlja glavnu privrednu granu. Osnovni problem predstavlja plasman proizvoda. U Opštini kažu da je kosovsko tržište prezasićeno, a plasman robe u Srbiju otežan je zbog uvođenja plaćanja carine na robu, kao i komplikovane administracije koja, između ostalog, zahteva i opštinske potvrde o poreklu robe. To je značajno uticalo na privredu opštine i dovelo do pada ekonomske aktivnosti. Prema rečima Svilanovića i Halimija, do pre četiri godine (do 2008), Koordinacioni centar za KiM Republike Srbije je otkupljivao poljoprivredne proizvode. Od 2008. otkup je prestao, a mnogim proizvođačima Centar još uvek nije platio uzetu robu. Većina stanovništva se bavi poljoprivredom.

Ne računajući aktivnosti vezane za poljoprivredu, 90 odsto stanovništva je formalno nezaposleno. Takođe, neposredno pre formiranja opštine, Agencija za privatizaciju Kosova je prodala 95 odsto društvene imovine opštine. Time su vlasti Klokota ostale bez mogućnosti da učestvuju u privatizaciji i bez društvene imovine kojom bi mogle da raspolažu. Među privatizovanim objektima je i fabrika vode i banjski kompleks "Nëna Naile". Ove dve firme danas zapošljavaju oko 100, odnosno oko 200 ljudi. U opštini radi 56 ljudi: 70 odsto su Srbi, 30 odsto Albanci.

Halimi i Svilanović ističu da je nezaposlenost stanovnika opštine najveći problem. Mladi odlaze u inostranstvo. Opština želi da konkuriše u Vladi Ko-

sova za sredstva za javne radove, kako bi pokušala da sanira ili delimično reši problem nezaposlenosti.

Zdravstvo

U opštini Klokot postoje dve zdravstvene ambulante – u Klokotu i u Vrbovcu. U njima radi sedam zaposlenih, koje plaća opština Klokot i koji imaju platu od 300 eura. Oni su primljeni na ta mesta putem opštinskog konkursa. Osim njih, u ambulantama radi i 15 zdravstvenih radnika koje, prema informacijama u Opštini, plaća Vlada Srbije i primaju 400 do 500 eura. Među zaposlenima nema Albanaca.

Obrazovanje

Svi učitelji i nastavnici srpske nacionalnosti koji rade u prosveti primaju plate i od Vlade Kosova i od Vlade Srbije. U selu Mogila, postoji i jedna srpsko-albanska škola „Đon Sereće/Marko Rajković“. Iako i srpska i albanska deca dele istu zgradu škole, oni uče po različitim programima i sistem ne podstiče njihovu interakciju. Deca se igraju zajedno u vreme školskog odmora (pre svega sportske igre), ali nemaju mogućnost komunikacije, jer ne znaju jezik svojih vršnjaka.

Prema rečima predsednika Opštine Klokot, lokalna samouprava nema sredstava da finansira obrazovanje i zdravstvo. Od potrebnih profesora (18), opština finansira njih 12. Opština oprema i učionice i kabinete. Sve nastavnike određuje Beograd, odnosno načelnik okruga za obrazovanje.

Mediji

Građani opštine Klokot mogu da se informišu putem dva lokalna medija. To su Radio Klokot na srpskom jeziku, dok se iz mesta Šilovo, koje se nalazi u opštini Gnjilane, emituje televizijski program TV Plus takođe na srpskom jeziku.

Prema rečima novinara radija Klokot Nebojše Vesića, radio emituje 4 do 6 sati svog autorskog programa. Osim toga, prenosi i emisije Glasa Amerike i Slobodne Evrope. Radio Klokot je član KOSMA medijske mreže. Vesić kaže da novinari imaju korektnu saradnju sa kosovskim institucijama i zvaničnicima u smislu dobijanja informacija.

Dnevni listovi i nedeljnici iz Srbije ne stižu do Klokota. Građani se, prema Vesićevim rečima, informišu i putem interneta i to najviše preko portala dnevnog lista Blic, Mondo i Radio KiM.

Sporazumi Beograd - Priština

Sporazumi koje se postigli Beograd i Priština u Briselu se ne sprovode, kaže Saša Mirković, predsednik opštine.

Katastarske knjige koje se odnose na opštinu Klokot se nalaze u Kruševcu. Prema sporazumu Beograda - Priština, Opština je trebalo da dobije overene kopije katastra, ali se to još nije desilo. Ista situacija je i sa matičnim knjigama koje se nalaze u Vranju.

Opština Parteš

Decentralizacija

U Partešu živi oko 5000 stanovnika i jednonacionalna je sredina. Institucije su formirane 19. avgusta 2010. godine, a lokalna skupština ima 15 odbornika. Opština još uvek nema svoju zgradu, tako da iznajmljuje prostor. Nova zgrada opštine se gradi u mestu Pasjani.

Prema rečima predsednika opštine Parteš Nenada Cvetkovića, sve nadležnosti prenete su sa matične opštine Gnjilane. U Partešu postoji nekoliko lokalnih institucija: policijska stanica, ambulanta, zgrada bolnice (koja još uvek nije opremljena i nije u funkciji), tri osnovne i tri srednje škole (gimnazija, medicinska i ekonomsko-poljoprivredna). Sud opštine Parteš još uvek ne postoji, tako da je sud u Gnjilanu još uvek nadležan.

Sednicama opštinske skupštine često prisustvuju i predstavnici Vlade Kosova. Sala gde se sednice održavaju je savremeno opremljena, postoji i tehnika koja omogućava direktan prenos sednica lokalne skupštine i putem koje ministri u vladi Kosova mogu da prate zasedanja.

Vlada Kosova za opštinski budžet izdvaja milion eura. Dodatnih milion eura stiglo je takođe iz kosovske Vlade za kapitalne investicije: za bolnicu (izgrađena, ali je potrebno još oko 2 miliona eura za opremanje), regulisanje

rečnih korita, uličnu rasvetu i sređivanje nekoliko puteva. Izgrađena je i sportska sala u okviru škole.

Opština je izdejstvovala smanjenje komunalne takse na 2,90 eura. Opština deli i materijal za izgradnju privatnih kuća. Mnoga domaćinstva nemaju kupatilo. Meštani mogu da predaju zahtev za kosovski pasoš u Opštini i velika većina građana opštine ima kosovska dokumenta.

Sa institucijama iz Beograda nema komunikacije. Sa sunarodnicima albanske nacionalnosti komunikacija gotovo ne postoji, ali nema problema niti sukoba. Susedne opštine Parteš i Gnjilane rade, međutim, na zajedničkim projektima kojima konkurišu kod donatora (npr. direktno pomaganje u poljoprivredi). Saradnja izmedju ove dve opštine je dobar primer, budući da prevazilazi etničke podele i bazira se na ekonomskim interesima.

Privreda

Najveću prepreku razvoju privrede predstavlja loša putna mreža. U opštinu nije ništa ulagano u proteklih 50 godina. Loša infrastruktura (putevi, vodovod, kanalizacija) predstavlja problem za dobijanje i privlačenje investicija, kaže Cvetković.

Poljoprivreda je osnovna delatnost. Mimo poljoprivrede, nezposlenih je oko 60 odsto. To stvara velike socijalne i demografske probleme. Oko 50 odsto mladih je u inostranstvu (najviše u Luksemburgu). Ukupno, 70 odsto stanovnika opštine se nalazi u inostranstvu. U opštini radi 60 ljudi.

Obrazovanje

Vlada Srbije je zapostavila škole u ovoj opštini. Opština, u okviru svojih mogućnosti, pomaže obrazovanje. U školama se uči po srbijanskom planu i programu. U Partešu rade tri osnovne i tri srednje škole (gimnazija, medicinska i ekonomsko-poljoprivredna).

Mediji

Od medija na srpskom jeziku u opštini dostupni su TV Plus iz Šilova i Radio Laser iz Pasjana. Štampanih medija na srpskom jeziku nema.

Sport i kultura

Opština finansira izgradnju Doma kulture. U Partešu postoji Omladinski centar. Fudbalski klub iz Parteša se takmiči u kosovskoj ligi.

Paralelne institucije pod kontrolom Beograda

U Kuscama, u opštini Gnjilane, nalazi se administracija paralelne opštine Gnjilane koja pokriva celo Kosovsko Pomoravlje i koju podržava Beograd. Ova opština ima oko 300 odbornika koji nisu ponovo birani na izborima, već je ostala ista struktura još iz 2008. godine. Predstavnici Parteša nemaju saradnju sa paralelnom opštinom, kaže Cvetković.

Opština Gračanica

Decentralizacija

Opština Gračanica, nekad selo na periferiji Prištine, u poslednjih 12 godina praktično je izrasla u varošicu. S obzirom na veliku izgradnju u tom delu Kosova, Gračanica i Priština su praktično spojene. Prema tvrdnjama predsednika Opštine Bobana Stojanovića, najveći napredak je postignut u poslednje dve ipo godine, i Gračanica danas predstavlja jednu od pet najuspešnijih opština na Kosovu koja nema nijedan dug.

Srbi, prema rečima predsednika Opštine Bojana Stojanovića, međutim, strahuju da će po zatvarnju Međunarodne civilne kancelarije za Kosovo, Ahtisarijev plan praktično biti ukinut donošenjem novog Ustava Kosova. On sumnja u namere kosovske Vlade da će do kraja nadgledane nezavisnosti u zakone uneti sve odredbe koje stoje u Ahtisarijevom planu.

Prenos nadležnosti na opštinsku vlast je gotovo završen, ali postoji problem sa prenosom ovlašćenja sa centralnog nivoa. Ahtisarijev plan nije plan decentralizacije, već prostorna reorganizacija Kosova, što se, po rečima Stojanovića, često meša. Prema njegovim ocenama kosovska Vlada, suprotno proklamovanoj decentralizaciji, sprovodi proces centralizacije u oblasti komunalnih službi i usluga, funkcionisanja tržišta, upravljanja šumama, fiskalnom politikom, ekonomskim razvojem, prostornim planom i sl. Nedostaje, na prim-

er, vatrogasna služba ili tržišna inspekcija na lokalnom nivou. To nije problem samo Gračanice i srpskih opština, već celog Kosova, smatra Stojanović.

Prema Stojanovićevim rečima, nedostaje plan regionalnog i prostornog razvoja za šta je neophodno najpre izraditi socio-ekonomsku kartu opštine, što do sada nije urađeno. Stoga, planovi i strategije koje su predlagane nisu izvodljive i u koliziji su. Glavni problem je u nedovoljnoj obučenosti ljudi koji se time bave, kao i u nedostatku sredstava. „Kako da znam kuda da vodim Gračanicu, kada ne znam kuda ide Kosovo?“ pita se Stojanović.

Dodatni problemi u sprovođenju Ahtisarijevog plana, prema Stojanovićevim ocenama, su i to što nijedna nova opština nema svoj osnovni sud. Stojanović navodi i spekulaciju da će zagranatovana srpska mesta u skupštini Kosova biti prebačena u kategoriju „rezervisanih“, čime broj Srba predstavljenih u kosovskom parlamentu može biti smanjen.

Privreda

Za poslednje dve godine, otkako je Gračanica konstituisana po Ahtisarijevom planu, opština se istakla kao jedna od najuspešnijih na Kosovu. Gračanica nema dugovanja, a realizovano je oko 150 projekata i stvorena je pozitivna atmosfera za društveni i privredni razvoj. U opštini, međutim, nedostaju sredstva za izradu strategije razvoja. U opštini takodje nedostaju programi za osnaživanje kapaciteta za podnošenje IPA projekata.

Prema tvrdnjama lokalnih Srba, cena hektara zemlje u ruralnim oblastima se kreće između dva i tri miliona eura. Atraktivnost lokacije (opština je na 10-15 minuta vožnje od centra Prištine) dovela je, u svakom slučaju, do porasta cena nekretnina i zemlje. Visoke cene zemljišta, posebno ukoliko se ono nalazi u blizini puta dovoljno su jak motiv za Srbe da prodaju zemlju, kupuju nekretnine u Srbiji i odseljavaju se. Međutim, ovaj novac se ponovo investira u nekretnine i to uglavnom u Srbiji, a izuzetno retko u investicione projekte i privredu u samoj opštini Gračanica.

Stojanović kaže da su kosovski sudovi neefikasni i da još uvek stoji 18.000 predmeta srpsko-albanskih imovinskih sporova koji nisu rešeni.

Ono što predstavlja brigu za zaposlene u opštini je i situacija u vezi sa katastarskim knjigama. Naime, prema Stojanovićevim rečima, teško je utvrditi validnost fotokopija katastarskih knjiga. (U sporazumu Beograd – Priština dogovoreno je da Beograd preda fotokopije katastra)

U Gračanici smatraju da se nedovoljno primenjuje zakon o upotrebi jezika, te da, recimo, na radnjama koje drže Albanci nedostaju natpisi i na srpskom. Takođe u Gračanici nema vidljivih napisa na albanskom, na privrednim objektima i radnjama.

Zdravstvo

Na teritoriji opštine Gračanica funkcionišu četiri doma zdravlja. Sve zaposlene plaća Republika Srbija. U Domu zdravlja Gračanica radi 750 radnika, u Priština - 800, u Ugljarima - 400, u Donjoj Gušterici - 500. U opštini Gračanica izgrađena je veoma moderna laboratorija za različite zdravstvene analize. Laboratorija je delimično počela sa radom (odeljenje za laboratorijske analize krvi) i trenutno se radi na dodatnom opremanju ove zdravstvene ustanove (treba da se nabave ultrazvuk i drugi aparati). U laboratoriji rade uglavnom mladi ljudi koji su završili srednju medicinsku školu u Gračanici ili Medicinski fakultet u Mitrovici.

Obrazovanje

Obrazovni sistem na srpskom jeziku finansira Republika Srbija.

Što se funkcionisanja škole tiče, psiholog u školi Miljana Kisić, kaže da je situacija teška. Nema dovoljno prostora (srednjoškolci su u prepodnevnoj smenu, a osnovci u popodnevnoj); kabineti, osim kabineta za informatiku, su slabo opremljeni. Školi nedostaje i dnevni boravak za decu. Škola je uoči kraja školske godine imala problem sa nabavkom paketa „liste želja“ koji su neophodni osnovcima za upis u srednje škole. Problem nastaje na granici, gde kosovske vlasti ne dopuštaju prenos paketa većih od 5 do 6 komada. Tako da se, za sada, roditelji sami dovijaju, ne bi li nabavili ove pakete.

Gradonačelnik Bojan Stojanović ističe da je stanje u prosveti loše i da deca izlaze iz škole nepismena. Nema osnovnih uslova za obrazovanje i akademsko napredovanje. Uz veliku nezaposlenost, stvorena je situacija u kojoj mladi osećaju odustvo perspektive. Takođe, škole u Gračanici su „rascepkane“. U 18 škola, koliko ih funkcionišu u Gračanici, u istim prostorijama rade osnovne i srednje škole, što sprečava specijalizaciju srednjeg stručnog obrazovanja.

Opština je odobrila otvaranje Fakulteta za medije i razvoj Ujedinjenih nacija sa sedištem u Gračanici za koji će i izgraditi zgradu. U početku, preda-

vanja će biti sa prevodiocima, da bi se u daljem razvoju fakulteta predavanja obavljala samo na engleskom jeziku.

Sport i kultura

Slobodno vreme mladih ljudi u Gračanici kao i u svim drugim opštinama svedeno je na odlazak u kafiće. Takođe, nedostaju različiti sadržaji za decu i vanškolske aktivnosti.

Pozitivnu perspektivu pruža izgradnja sprotskog centra. U njemu 180 dece trenira tenis. Opštinski fudbalski klub je uspešan i učestvuje i u srbijanskoj ligi.

S obzirom da južno od Ibra nema nijednog pozorišta na srpskom jeziku, u Gračanici je u izgradnji pozorište. Opština takođe, svake godine organizuje i Vidovdanski festival.

Paralelne institucije

Na teritoriji opštine Gračanica funkcioniše čak 6 opština pod kontrolom Beograda koje gazduju nad 22 fiktivna javna preduzeća. Ljudi koji tamo rade su bez posla i uticaja. Njih plaća Republika Srbija.

Opština Peć- Goraždevac

Decentralizacija

U opštini Peć, prema biračkim spiskovima, živi oko 1200 Srba, a u samom Goraždevcu oko 900. Ima Srba (oko 12 porodica) koji su se vratili i u grad Peć. Do 2002. godine, Kancelarija za zajednice je bila u okviru sistema UNMIK. Nakon toga dolazi pod nadležnost opštine Peć. Formalno, faza integracije mesne zajednice u kosovske strukture je završena.

Jedan od prioriteta za stanovništvo jeste funkcionisanje sudova. Predsednik kosovske Kancelarije za zajednice u Goraždevcu Slobodan Petrović smatra da rešavanje imovinskih sporova mora biti prioritet. U pećkom regionu, po njegovim rečima, bilo je najviše manipulacija. Prijavljeni slučajevi se ne procesuiraju i ne rešavaju. I Darko Dimitrijević, novinar Radija Goraždevac, neefi-

kasno sudstvo ističe kao najveći problem. Po njegovim rečima, neefikasna je i policija i ne reaguje po prijavama. Postoje velike zloupotrebe u kupoprodajnim ugovorima, posebno u opštini Klina. Na oglas za srpskog sudiju u osnovnom sudu u Peći se nije javio niko sa odgovorajućim kvalifikacijama. Niko ne reaguje na bespravnu seču šuma. U jedinicama kosovske policije ima i Srba.

Kancelarija ima matičnu službu u kojoj rade Srpkinja i Albanac. Građani u toj kancelariji mogu da izvade matični list, uverenje o državljanstvu, o prebivalištu i venčani list. Za vađenje pasoša i lične karte neophodno je otići u Peć. Tu dolazi do problema, jer nema radnika koji govori srpski jezik. Zaposleni u kancelariji, međutim, spremni su da pomognu građanima i da idu sa njima u Peć, kako bi im pomogli u komunikaciji sa službenicima administracije.

Bezbednosna situacija je mnogo bolja nego ranije. Tokom nemira na barikadama tokom 2011. godine, predstavnici opštine su bili protiv učešća u tim akcijama. Milivoje Zdravković, predsednik osnovne škole, je, kako su nam rekli u opštini, pak pozivao na barikade. On je na njima i učestvovao, a inače pripada Srpskoj naprednoj stranci. Direktor srednje škole, s druge strane, je pozivao na smirivanje situacije i protivio se učestvovanju na protestima.

U ovoj opštini su bili održani i izbori za predsednika Republike Srbije 2012. godine. Boris Tadić je dobio 70 odsto glasova Srba iz pečke opštine.

Privreda

Kancelarija za zajednice pokušava da privuče donatore. Osim toga, bavi se pitanjem povratka i pomaže povratnicima da reše imovinsko-pravne sporove.

Građani ove opštine kao jedan od problema navode da je privatizacija na Kosovu bila diskriminatorska prema Srbima. Od prodaje preduzeća, 20 odsto trebalo je da pripadne radnicima. Srpski radnici nisu, međutim, dobili novac, jer nisu radili „do poslednjeg dana“. Jasno je da oni nisu dolazili do kraja, zbog bezbednosne situacije, jer je bilo i slučajeva nestanaka i ubistava, kaže Petrović. Međutim, oni su tražili da im radnici dostave dokaz o diskriminaciji koji niko nije hteo da im izda.

Po pitanju infrastrukture, jako malo je urađeno. Kancelarija je ostvarila nekoliko malih projekata, uz pomoć investitora, za razvoj poljoprivrede pojedinačnih domaćinstava. Problem se pojavio usled nedostatka tržišta i nemogućnosti plasmana.

Velika je nezaposlenost, posebno među mladima. Mali broj radnih mesta

može da se nađe isključivo u međunarodnim organizacijama, uglavnom KFOR. Srbi koji su se vratili u grad Peć su uglavnom starije osobe. Oni uglavnom primaju penzije i pomoć ili rade u Pećkoj patrijaršiji.

Zdravstvo

Dom zdravlja je završen i u njemu radi između 12 i 15 ljudi, a postojeća ambulanta zapošljava oko 20 radnika. To su uglavnom bračni parovi, gde nijedan član porodice nije prethodno imao stalni posao. Kada je u pitanju urgentna ili ozbiljnija zdravstvena intervencija, građani idu i do Peći, uglavnom kod privatnih lekara

Na Kosovu nema besplatne zdravstvene zaštite. Pregled i u državnim kosovskim medicinskim ustanovama košta oko 10 eura. Zdravstvene ustanove u srpskim mestima jedine pružaju besplatnu zdravstvenu zaštitu, što često privlači i pacijente albanskog porekla.

Obrazovanje

Postoji jedna zgrada namenjena obrazovanju i u njoj se nalaze osnovna i tri srednje škole (gimnazija, tehnička i ekonomska).

Deca u ovom kraju su veoma izolovana. Nema interakcije sa okolnim albanskim školama i decom. Ova veza ne postoji čak i sa srpskim školama u drugim krajevima. Profesor fizičkog obrazovanja u školi u Goraždevcu kaže da niko nije spreman da finansira bilo kakve međuškolske susrete, kao što je učešće na sportskim takmičenjima, kao i da su roditelji i sredina sumnjičavi u vezi sa „mešanjem svoje dece sa albanskom“. Profesor fizičkog incirao je treninge za mlade u košarci i samoinicijativno pokušava da organizuje odlazak dece na takmičenja. Ovakvi individualni naponi neophodni su za unapređenje života u ovim sredinama i zahtevaju snažniju podršku.

Deca iz Goraždevca školovanje uglavnom nastavljaju u Mitrovici.

Mediji

Radio Goraždevac svakog radnog dana emituje jutarnji program od 8 do 11 časova. Servisne informacije čine sat programa, zatim sledi jutarnji dnevnik i rubrika prelistavanja dnevne štampe simbolipčnog naziva „*Za vas*“

koji biste čitali novine, a nemate gde da ih kupite“. Ova radio stanica je članica KOSMA mreže i prenosi njihov dnevnik, kaže novinar i urednik ovog radija Darko Dimitrijević.

U saradnji sa NVO *Experimental Studio Group*, radio je pre dve godine osnovao tv- produkciju. Televizijski prilozima su namenjeni srpskim tv mrežama, a projekat podržava holandska vlada.

Darko Dimitrijević, međutim, smatra da postoji veliki pritisak na srpsku kulturu i jezik. U Peći, na primer, nema nijednog natpisa na srpskom, a u administraciji zaposleni ne govore srpski, pa je time pristup Srba uslugama onemogućen.

Nema dnevne štampe iz Srbije, ali postoji satelitski tv program i internet. U opštini postoji i jedna NVO *Experimental Studio Group* koju vode profesor engleskog jezika Saša Petrović i Darko Milić.

Sport i kultura

Nema razvijenog društvenog života, kaže Miloš Dimitrijević. Postoji zgrada Doma kulture, ali on ne radi. Za potrebe kupovine, meštani odlaze u Peć što takođe otvara mogućnost za izvesnu interakciju sa ljudima iz drugih sredina.

Paralelne institucije

Kancelarija za zajednice koja je pod ingerencijom Opštine Peć korektno saraduje sa administracijom paralelne opštine i mesnom zajednicom koju predvodi Miloš Dimitrijević, član Demokratske stranke. Sa ranijim predsednikom, koji je bio iz Demokratske stranke Srbije, bilo je puno problema. Na račun paralelne opštine živi polovina sela. Motiv za ostanak ovih paralelnih institucija, za njih, nije politički, već socijalni, kaže Petrović.

Od 1999, do 2007. godine opštinski koordinatori su bili u Beogradu. Godine 2008, odžani su lokalni izbori, a opština je smeštena u selo Goraždevac. Nadležna je za celu opštinu Peć i sve povratnike koji priznaju institucije Republike Srbije. Matična služba ove paralelne opštine nalazi se u Kragujevcu. Opština je samo servis. Pasoš i lična karta se takođe vade u Kragujevcu.

Prema rečima predsednika paralelne opštine Peć Miloša Dimitrijevića, opština deli socijalnu i povratničku pomoć za oko 300 ljudi. Iznos koji ovi ljudi dobijaju kreće se od 40 do 90 eura (u zavisnosti od broja članova domaćinstva).

Deli se i repro materijal za prolećnu i jesenju setvu. Ljudi se ovde uglavnom bave poljoprivredom.

Organizacije civilnog društva

U Goraždevcu radi i nevladina organizacija *Experimental Studio Group* koja ima pet aktivnih članova. Uglavnom rade sa Ulaf Palme organizacijom iz Švedske, s holandskom ambasadom, kao i sa drugim kosovskim nevladinim organizacijama i kosovskim Albancima.

Do sada su organizovali javne debate o problemima srpske zajednice na Kosovu. Ovo je jedina srpska organizacija civilnog društva u regionu Peći, Istoka i Kline. Želja im je da privuku investicije i da formiraju mrežu srpskih organizacija civilnog društva u ovoj regiji, kaže Saša Petrović, direktor *Experimental Studio Group*.

Postoji interakcija sa Albancima, ali ona nije na zadovoljavajućem nivou. Postoji predlog međunarodnih organizacija da mladi uče albanski, odnosno srpski jezik. Kurs albanskog jezika je u pripremi. *Experimental Studio Group* je spremna da radi na kulturnoj integraciji, ukoliko bi imali sredstva za to. Opstrukcija multietničke saradnje postoji sa obe strane. Zato je neophodna politička podrška, jer se i dalje razmišlja u okviru „etničkih torova“.

*Experimental Studio Group*je održala je skup o položaju zajednica, na kojoj je bio i veliki broj predstavnika institucija. O ovom skupu je izvestila i Koha ditore. Odmah nakon puštanja ove informacije u javnost, „Nacionalna armija Albanaca“ je počela sa deljenjem pretećih letaka.

Srpska pravoslavna crkva na Kosovu

Visoki Dečani

U Srpskoj pravoslavnoj crkvi (SPC) na Kosovu vlada zabrinutost, pre svega zbog suočavanja sa sa teškom ekonomskom situacijom i nerešenim pravnim statusom. Otac Sava ističe da je Crkva zabrinuta i zbog „negiranja srpskog identiteta te da dolazi do pseudoistorijskih tumačenja, koja ulaze i u albanske udžbenike“. O položaju SPC, tokom pregovora Beograda i Prištine, nije bilo reči.

U okviru Ahtisarijevog plana usvojen je poseban Aneks V o položaju Srpske pravoslavne crkve na Kosovu. Po tom dokumentu, trebalo je da se formira komisija za implementaciju Aneksa V koju bi činili predstavnici međunarodnih organizacija kao što su UNESCO, Međunarodna civilna kancelarija za Kosovo, OEBS. Do toga, međutim, još nije došlo, već je nađeno kompromisno rešenje – formirana je Evropska kancelarija za zaštitu srpske kulturne baštine.

Potrebno je što pre sva rešenja iz Ahtisarijevog plana prebaciti u zakone, smatra otac Sava iz manastira Visoki Dečani. Donet je zakon o zaštićenim zonama u okviru kojih ništa ne sme da se gradi bez saglasnosti SPC. Zakon o Velikoj Hoči, kao i Zakon o zaštiti starog jezgra Prizrena naišli si na ogromno protivljenje pokreta Samoopredeljenje (alb. Vetëvendosje), kaže otac Sava. Dolazilo je i do problema, poput bespravne gradnje oko Gazimestana ili pokušaja izgradnje magistralnog puta ka Crnoj Gori pored manastira Visoki Dečani. Ovi problemi se sada rešavaju u okviru Zakona o zaštićenim zonama.

Kontradiktorno je, smatra otac Sava, da se žuri sa prekidanjem nadgledane nezavisnosti, koje se planira do kraja 2012. godine. Proces prenošenja Ahtisarijevog plana u zakone ni izbliza nije završen. Prema rečima oca Save planira se da se svi zakoni stave ubrzano u proceduru do septembra 2012. godine. U julu će biti doneta finalna ocena o zrelosti situacije za ukidanje nadgledane nezavisnosti. Postoji pritisak iz pojedinih zemalja da se to ubrza, a iz drugih da se sačeka. Uvešće se i kategorija „zakona od vitalne važnosti“ za čiju promenu će biti neophodna dvostruka većina (ukupna većina i većina među manjinama). Poštovanje Ahtisarijevog plana će biti stalni uslov pri EU integracijama Kosova.

Sve ono što uđe u kosovsko zakonodavstvo, pod pritiskom međunarodne zajednice do kraja 2012. godine biće od presudnog značaja za srpsku zajednicu. Otac Sava je zabrinut da će težnja da se Ahtisarijev plan primeni, ostati usmerena samo prema severu Kosova, dok će to pitanje u perspektivi biti zapostavljeno južno od Ibra. Problem granice, carine i barikada nije političko, već finansijsko pitanje. Sever je siva zona i utočište kriminalaca, smatra otac Sava.

Ahtisarijev plan deo je kosovskog Ustava i obezbeđuje dobar nivo zaštite srpskoj manjini. Veoma je važno što Srbi imaju mogućnost dvojnog državljanstva. Zahvaljujući Ahtisarijevom planu, naša kulturna baština je sačuvana, kaže otac Sava. On uočava da je ovaj plan specifičan „jer favorizuje samo jednu zajednicu – srpsku“.

Prema rečima oca Save, od 1999, na Kosovu je uništeno više od 150 crkvenih objekata. Manastir Visoki Dečani je, recimo, po njegovim rečima, četiri puta oružano napadan od 1999. godine. Jedna od najuspešnijih srpsko-albanskih sporazuma, po rečima oca Save, jeste Sporazum o razumevanju SPC i kosovskih privremenih institucija iz 2005, koji se odnosio na obnovu oštećenih i porušenih objekata u martu 2004. Na osnovu tog sporazuma do sada je obnovljeno oko 70 odsto uništenog i oštećenog.

Ministarstvo vera i dijaspore dotira siromašne sveštenike. Finansiraju se i putem individualnih donacija.

Prema ocenama koje je izneo otac Sava, broj Srba na Kosovu je između 90.000 i 120.000. Vlada velika humanitarna kriza na istočnom Kosovu, u Pomoravlju. Sa druge strane, u Zvečanu, protinica Svetlana Stević vodi organizaciju „Majka devet Jugovića“ koja brine o narodnim kuhinjama. Eparhija je otvorila pet narodnih kuhinja koje imaju oko 2000 korisnika. Srbi imaju veliki problem, jer ne znaju albanski. Među Albancima je i do 70 odsto nezaposlenih. Postoji ozbiljan strah da, ako Srbija ukine pružanje finansijske pomoći, da će se Srbi iseliti. Pomoć Republike Srbije najviše dolazi kroz plate. U mnogim školama na istočnom Kosovu broj srpske dece je prepolovljen.

Stav SPC o paralelnim institucijama je, da se ne smemo deliti na patriote i izdajnike.

Pečka Patrijaršija

Do marta 2011. godine Pečku patrijaršiju je štitio italijanski KFOR, a sada to obavlja slovenački. U manastiru žive 23 sestre, nekoliko civila i sveštenik, ukupno oko 30 ljudi. U manastiru trenutno radi jedna restauratorska ekipa iz Beograda, a projekat finansira UNESCO.

Međunarodna zajednica više ne posreduje između manastira i lokalnih vlasti. Monahinje retko kad izlaze, jer se plaše provokacija. Smatraju da im je bezbednost najveći problem. Već godinu i nešto dana nemaju pratnju KFOR. Prema njihovim tvrdnjama, policija ne postupa po prijavama i pristrasna je. Sestre smatraju da se Albanci nadaju da će ih oterati i da ne mogu da podnesu povratnike. Česte su krađe šume i poljoprivrednih dobara na manastirskim imanjima.

Uprkos statusu zaštićene zone, oko manastira je izgrađena biciklistička staza, bez prethodne saglasnosti manastira. Opština nije reagovala na prigovor monahinja.

Do 1999. godine manastir je imao oko 60 hektara poseda: 30 hektara obradive površine i 30 hektara pod šumom. Ali zemlju koju imaju ne mogu da koriste, kažu monahinje. Po njihovim rečima, ili ju je neko uzurpirao ili ju je zatrpao šutom i otpadom. Sva šuma je, prema tvrdnjama monahinja, isečena.

Manastir mesečno plaća Kosovskoj elektro distribuciji između 1000 i 1500 eura za struju. Ovo su veće dažbine nego ranije, jer se manastir vodi kao ustanova, a ne kao domaćinstvo kao što je to slučaj bio ranije. Ministarstvo vera i dijaspore Vlade Srbije i manastir Visoki Dečani im najviše pomažu finansijski.

Jedna starija monahinja se žalila da je i SPC zaboravila manastir i da ni crkvenu štampu i periodiku više ne dobijaju, kao i da ih niko ne zove ni telefonom. Kažu da im je samo porodica Karić uvek pomagala i javljala se.

Crkva u Osojanu

Gradnju crkve u Osojanu finansirala je Grčka pravoslavna crkva. U okviru crkve deluje crkveni hor i verska nastava za oko 20 učenika iz Vidanje i za oko 50 dece iz Osojana. Ovo je dobar primer kako crkva pruža prostor mladim ljudima da se angažuju oko nečega i razvijaju talente kao što je pevanje. Crkva samu sebe izdržava. Pre 1999. godine, u školi u Osojanu je bilo oko 900 dece.

Što se svetilišta tiče, sveštenik Miloš Vukić upozorava da je manastir Devič malo ugrožen. To je ženski manstir i nalazi se u opštini Srbica. Njega više ne čuva KFOR, već kosovska policija.

Opština Istok- Osojane

Decentralizacija

U opštini Istok živi oko 2300 Srba. Ovde je zabeležen najviši procenat povratka na celom Kosovu. Još oko 400 povratničkih slučajeva čeka rešenje usled nedostatka sredstava. Da bi se formirala nova opština, po Ahtisarijevom planu, potrebno je da manjinska/srpska zajednica na jednom prostoru ima 5000 stanovnika. Još uvek postoji nada da će se vratiti dovoljan broj Srba koji će omogućiti izdvajanje Osojana iz opštine Istok i formiranje nove opštine. U opštini Istok, pre 1999, bilo je oko 66.000 stanovnika, među kojima je bilo 8700 Srba. Crkolez je jedino selo čije se stanovništvo nije iseljavalo. Sva ostala mesta

su povratnička. Gradnja kuća za povratnike je prioritet Kancelarije za zajednice. Oko 90 odsto lokalnih Srba izvadilo je kosovska dokumenta.

Kao najveći problem sa kojim se povratnici sreću, Vesna Maliković, šefica Kancelarije za zajednice u Osojanu, izdvaja krađe. Povratnici žive na selima i bave se poljoprivredom, a najviše im se krađu traktori i stoka. Osim pretrpljenog straha, meštani ostaju i bez osnovnih preduslova za privređivanje i život. Oko 70 odsto teritorije opštine je zemlja u vlasništvu Srba. Zato je povratak bio dobar uprkos mnogim preprekama. Policija i sud su neefikasni i prebacuju odgovornost sa jednih na druge. Policija je nestručna, neobrazovana i bez tehnika, a postoji i strah od reakcije u okviru albanske zajednice, navodi Maliković. I u Klini je više povratnika: u Drenovcu oko 10 povratničkih kuća i planira se izgradnja još deset. U selu Drsnik ranije je živelo oko 100 porodica. Sad tamo živi desetak porodica u zajednici gde najmlađi čovek ima 55 godina. U selu Dolac, u Klini, zajedno i u dobrim odnosima žive Srbi i katolički Albanci, kaže sveštenik iz Osojana Miloš Vukić.

Paralelne institucije

Ako bi Republika Srbija ukinula svoje institucije na Kosovu, veliki broj Srba bi otišao, kaže Vesna Maliković. Novac iz budžeta Srbije održava kosovske Srbe i predstavlja osnovni izvor održivosti ove zajednice. Međunarodna organizacija za migracije (IOM) je dosta pomogla povratnicima, ali najviše vlada Republike Srbije koja kupuje drva, seme, đubrivo, mašine, oprema prosvetne i zdravstvene institucije. Proizvode iz ovog kraja, meštani prodaju uglavnom u Mitrovici.

Mediji

U srpskim selima u opštini Istok nema srpske dnevne štampe. Internet je slab i skup. Funkcioniše radio *Bravo* na srpskom jeziku. Institucije poštuju manjinski jezik i pismo. Nema društvenog ni kulturnog života.

Obrazovanje

Postoji osnovna i srednja škola koju pohađa oko 90 đaka. Škola je renovirana i u dobrom je stanju. Pri školi postoji i sportski teren za košarku.

Zdravstvo

U Osojanu, postoji zdravstvena ustanova koja pruža primarnu zdravstvenu zaštitu. U okviru mesnog Doma zdravlja rade kardiolog, babice, lekari opšte prakse i medicinske sestre. Oskudevaju u lekovima i medicinskom materijalu.

Privreda

U želji da pomogne mladim nezaposlenim ljudima, Kancelarija je imala projekat za formiranje timova pomoći starim ljudima (geronto-domaćice/domaćini). Ovaj projekat nije naišao na podršku ni kosovske vlade ni donatora.

Postoji problem sa električnom energijom, zbog slabog sistema vodova. Do Osojana je sproveden vodovod. Penzioneri primaju penzije od 45 eura. Za neke žene u ovim selima to je prva zarada u životu što je u izvesnom smislu, bez obzira na izuztno malu sumu, vodilo ka njihovoj emancipaciji i suprotstavljanju patrijahalnom načinu životu gde muškarac donosi odluke. Naime, u većini slučajeva ove žene raspoložu tim novcem.

U Osojanu postoji zemljoradnička zadruga. Postoji i zgrada Doma kulture, ali ne radi. Nema kontejnera ni organizovanog odnošenja smeća, što nedostaje ovom kraju. Uopšte nema komunalnih usluga. Nema uličnog osvetljenja.

Opština Štrpce

Decentralizacija

U Opštini smatraju da je u poslednje dve do tri godine najviše urađeno na infrastrukturi, ali da nije isti napredak postignut i u procesu decentralizacije. Veći deo odgovornosti prenet je sa međunarodne zajednice na Vladu u Prištini. U Opštini, kosovsku Vladu vide kao nestabilnu, što se ne odražava dobro na dalji razvoj opštine u kojoj većinu ima srpska zajednica.

Savetnik predsednika opštine Slađan Ilić kaže da dobro saraduju sa predstavnicima kosovskih Albanaca u opštini. Etničku strukturu opštine čini 70 odsto Srba i 30 odsto Albanaca. Samo četiri sela imaju etnički mešovitu strukturu.

U skupštini opštine Albanci čine većinu (10 Albanaca, 9 Srba) jer je srpsko stanovništvo delimično bojkotovalo izbore. Predsednik opštine koji ima i izvršnu vlast (za razliku od sistema u Srbiji) je Srbin. Postoje problemi u implemntaciji Zakona o lokalnoj samoupravi i to se pre svega odnosi na nepostojanje opštinskog suda. Trenutno, građani se obraćaju isturenom odeljenju suda u Uroševcu. Sve sudije su Albanci. Prema Ilićevim rečima, potrebna je reorganizacija i sistematizacija mreže sudova.

Postoji problem sa poštovanjem manjinskog jezika u pojedinim institucijama. Korespodencija sa pojedinim ministarstvima se obavlja isključivo na albanskom jeziku.

Komandir policije jeste Srbin, ali predsednik opštine nije bio konsultovan pri njegovom izboru. Zadovoljni su sa komandrom, ali procedura nije ispoštovana.

U Štrpcu svi Srbi imaju kosovska dokumenta. Svi su i preregistrovali svoja vozila. Nema problema sa slobodom kretanja niti ima međuetničkih incidenata. Jedini problem stvara plaćanje osigaranja na granici Srbije i Kosova.

Izbori za Skupštinu i predsednika Republike Srbije su prošli mirno. Ranije, dok je lider Demokratske stranke Srbije Vojislav Koštunica bio na vlasti u Beogradu, on je podelio Srbe na Kosovu. Pre Koštunice, Srbija je priznavala i Srbe iz kosovskih institucija, kaže Ilić.

Stanovništvo opštine Štrpce nije se iseljavalo, ali u samoj opštini ima interno raseljenih Srba iz drugih opština sa Kosova.

Zdravstvo

Kosovska vlada je dala novac za izgradnju bolnice za sekundarno zdravstvo. Ona će biti gotova do kraja 2012. godine. Lekari u Štrpcu sad rade u ambulanti koju finansira Vlada Srbije. Postoji problem kako prebaciti te lekare u bolnicu, s obzirom da Republika Srbija ne dozvoljava da zdravstveni radnici rade kod dva poslodavca. Na birou inače nema lekara. U Štrpcu postoji srednja medicinska škola. Medicinski fakultet postoji u Mitrovici.

Postojeći Dom zdravlja nema dovoljno novca i oskudeva u lekovima i medicinskom materijalu. Postoji problem i sa dopremanjem, jer na granici traže i licencu Ministarstva zdravlja Kosova, kaže doktorka Dragana Mrđinac.

Dom zdravlja ima i problem sa voznim parkom. Prosečna starost vozila

je oko 25 godina. Svakodnevno ima hitnih slučajeva koji moraju biti prebačeni u Niš i Beograd. Reč je o najtežim pacijentima. U Mitrovicu odvoze ljude na dijalizu.

Dom zdravlja ima i hirurga, tj. neki oblik sekundarnog zdravstva, koji dežura 24 sata svakog dana, a Hitna služba od 7 do 19 časova. U Drajkovcu postoji ambulanta u kojoj rade i Srbi i Albanci. Tamo se pregled plaća, jer je to ustanova finansirana iz kosovskog budžeta.

Kad se dogodi epidemija, nadležan je Institut za javno zdravlje u Mitrovici. Do Mitrovice ima sat i po vožnje, a do Gračanice 40 minuta.

Postoji problem sa transportom vakcina za novorođenčad. One su dopremljene preko Instituta Torlak u Beogradu iz Pasterovog instituta u Parizu. Međutim one su oduzete na punktu u Mitrovici i stavljene u skladište, nakon čega se izgubila kontrola nad njihovom ispravnošću i ova isporuka je propala. O ovome je obavještena i kancelarija OEBS, ali vakcine nisu vraćene. Njihova valjanost, u idealnim uslovima, je četiri dana.

Dom zdravlja ima zastarelu aparaturu. Ultrazvuk je pokvaren. Sve je staro više od 20 godina.

U Štrpcu je natalitet najviši. Srbi se veoma mladi venčavaju (oko 20. godine života) i imaju bar po troje dece.

Prosveta

Školski sistem je neuređen. Prosvetni radnici bi želeli da uzmu novac i od Prištine, ali bez potpisivanja ugovora sa institucijama Kosova. Ranije su te ugovore potpisivali sa UNMIK, ali sad moraju sa Prištinom. Mali broj profesora je prihvatio nove ugovore. U srbijanskim školama plata je 60.000 dinara (nešto manje od 600 eura), a u kosovskim 190 eura. Kosovske vlasti priznaju škole po srbijanskom obrazovnom sistemu.

Svako selo u opštini ima školu ili bar istureno odeljenje. U jednoj zgradi u Štrpcu nalaze se zajedno osnovna i srednja škola.

Norma (broj časova) za profesore na Kosovu je 14, odnosno 16, što je znatno manje od norme u Srbiji. Shodno tome, u školi radi 90 nastavnika. Oko 10 odsto nastavnika su apsolvanti na svojim fakultetima. Školu pohađa 560 učenika. Ovaj broj je sada dva puta veći nego pre 12 godina. Obrazovni profili u školi: ekonomski, pravni, ugostiteljski, gimnazija (sa dva smer), medicinski

(svake godine menjaju profil), mašinski, informatički, elektrotehnički. Više od 50 do 60 odsto đaka odlazi na dalje školovanje. U poslednjih 12 godina školu je završilo oko 1500 učenika.

Za mlade nema posla. Nema ni privrede ni proizvodnje, kaže Živče Šarkočević, pomoćnik direktora srednje škole u Štrpcu.

Paralelne institucije

Srbijanska opština još ima Skupštinu opštine i ona zaseda u istoj sali u kojoj i kosovska. Poslednji izbori za ovo telo održali su se 11. maja 2008. godine i tom sazivu je istekao mandat. Novih izbora nije bilo. Opština je smeštena u zgradi Zemljoradničke zadruge.

U okviru opštine postoji centar za socijalni rad, matična služba i arhiva. Matične i katastarske knjige se nalaze u Kruševcu. Još uvek nisu stigle overene kopije ovih dokumenata, kako je to dogovoreno tokom pregovora Beograd - Priština.

U Štrpcu više od 1300 ljudi prima platu od Republike Srbije. Još 1245 ljudi prima minimalac iz istog izvora. U srbijanskoj opštini zaposleno je 188 ljudi. Velika je neizvesnost šta će se desiti sa svim tim ljudima ukoliko Srbija ukine/povuče svoje institucije.

Privreda

U poslednje dve do tri godine, kosovska Vlada je u opštinu Štrpce uložila oko 6 miliona eura, kaže Ilić. U opštini, ukupno, živi između 13.000 i 14.000 ljudi. Nezaposlenost je oko 50 odsto, a među mladima i viša.

Evropska komisija je dala novac za master plan za ski centar na Brezovici. Taj plan je predstavljen u februaru 2012. godine. Od septembra 2012, opština će početi sa traženjem stranog investitora. Cela planina je u opštinskom vlasništvu. INEX, koji je vlasnik postojećeg devastiranog ski centra, je deoničarsko društvo iz Beograda sa nerešenim statusom u okviru neuspele privatizacije. Rezolucijom SB UN 1244, ukinuto je pravo upravljanja i nad društvenom imovinom, što dodatno komplikuje pitanje vlasništva nad ski centrom, kaže Slađan Ilić. Ceo ski centar je u veoma lošem stanju. Do auto-puta Suva Reka-Drač ima 60 kilometara, ali put je veoma loš. Vrlo je mala vanpansionska potrošnja turista.

Stočni fond je uništen, ali među stanovništvom ni nema interesa za

njegovom obnovom. Nekada je bilo 30.000 ovaca. Sad ima ukupno 1000 ovaca. Ministarstvo Vlade Srbije za KiM sa opštinom ima program za uzgoj malina. U tome saradnja sa opštinom Ariljem iz Srbije. Rigorozne kontrole kvaliteta sprovodi Institut za voćarstvo iz Čačka. Za maline je bilo više zainteresovanih, nego što je bilo sredstava. Na 30 hektara zasada dobija se i do 500 tona maline. Postoje dve privatne hladnjače i u izvozu posreduju privrednici iz Srbije. Glavno tržište je u Italiji i Nemačkoj. Osim voćarstvom, stanovništvo se bavi i sitnom trgovinom. Životne namirnice kupuju od Albanaci iz ravničarskih opština u okolini. Takođe, stanovništvo se bavi i prikupljanjem lekovitog bilja, ali sve manje.

Nacionalni park „Šar planina“ zauzima značajan deo opštine. Trećinu parka kontroliše paralelna srbijanska opština, a dve trećine, kosovska opština. Deo nacionalnog parka nad kojim upravlja kosovska opština zove se „Šar park“.

Kosovska opština traži od privrednih subjekata da plaćaju porez na imovinu. Plaćaju paušal. Komunalne usluge su poverene jednom srpskom preduzeću. Drva se kupuju od NP „Šara“, a struja od KEK.

Sport i kultura

Dom kulture postoji i za razliku od mnogih drugih opština u kojima žive Srbi, radi. Organizuju likovnu koloniju „Jesen u Siričkoj župi“ i gostovanja pozorišta.

Opština Orahovac

Decentralizacija

Od oktobra 2011. godine sedam ljudi radi u Kancelariji za zajednice. Srpska zajednica u Orahovcu je *jedina urbana srpska zajednica* na Kosovu. Kad je KFOR došao, Srbi nisu imali ni jednu jedinu instituciju. Škola je smeštena u Omladinskom domu, a 2001, sagrađena je ambulanta i igralište. Od 2004, kad u Srbiji na vlast dolazi predsednik Demokratske stranke Srbije Vojislav Koštunica, situacija se zategla i Srbima na Kosovu postaje sve teže.

Prema rečima Slaviše Kolašince, predstavnika Kancelarije za zajednice, u gradu Orahovcu živi oko 500 Srba, od 4000, koliko ih je tu živelo pre 1999.

godine. U obližnjoj Velikoj Hoči takođe živi oko 500 Srba. Slaviša Kolašinac primećuje naznake želje da se ukinu srpske institucije. Po njegovim tvrdnjama, građani strahuju od eventualnog paljenja kuća, nakon što su po Klini deljeni leci koji poručuju Srbima povratnicima da se vrate u Srbiju. Zbog osećaja nesigurnosti, besperspektivnosti, uzurpacija i izolovanosti u gornjem gradu, nijedan Srbin nije otišao u mešoviti deo grada. U gradu je, pre rata, živelo oko 2000 Srba.

Bezbednost imovine je jedan od glavnih problema. Uništavaju se vinogradi, odnosi se krovna građa i drugi građevinski materijal sa kuća. Prema tvrdnjama građana, policija ništa ne procesuirala. Stanovništvo se osećalo uplašeno i posle napada na monaha manastira Žočiste. U Zočištu je izgrađeno 10 kuća za povratnike, ali one su prazne. Prema oceni Goluba Kujundžića, predsednika paralelne skupštine opštine Orahovac, to je bila pogrešna odluka. Kujundžić smatra da je bolje da su se za taj novac obnovile neke kuće u gradu. Opština je izgradila četiri kuće za porodice koje su u teškoj materijalnoj situaciji. Sredstvima grada Beograda obezbeđena su sredstva za izgradnju vrtića. Iz Beograda stižu mrvice (glavnica se „pojede“ u Kragujevcu, Kraljevu i Mitrovici), kaže Kujundžić.

Zakonom o zaštićenim zonama, Velika Hoča je trebalo da dobije prvi stepen decentralizacije. To je selo sa srpskim stanovništvom. Kosovski Albanci su zabrinuti da će im ovim zakonom biti zakinjuta ustavna prava, pre svega u domenu kupoprodajnih aktivnosti, odnosno njihove zabrane. Ovo albansko nezadovoljstvo je unelo strah i među Srbe. Kolašinac smatra da, kad je već tako, bolje i da nema tog zakona. Smatra da taj zakon može biti blokada i za Srbe koji žive u Velikoj Hoči. „Hoće da konzerviraju Veliku Hoču kao Hilandar“, komentariše Kolašinac.

Pre rata, u Orahovcu se govorio poseban jezik. „*Orahovački jezik*“ je bio govor prizrensko-timočkog dijalekta sa brojnim orijentalizmima u leksici. Ovim jezikom je govorilo urbano stanovništvo, bez obzira na etničku pripadnost. Ni Albanci nisu govorili albanski, niti su Srbi govorili književni srpski jezik. Prvi Srbi se nalaze na 70 kilometara od Orahovca. Orahovac je na Kosovu imao ulogu Vukovara, i bio je među prvim gradovima gde je došlo do okršaja vojske Srbije i srpske policije sa pripadnicima OVK. U Orahovcu je bilo i najviše žrtava – oko hiljadu Albanaca i 87 Srba, što su procentualno podjednaki ljudski gubici za obe zajednice. Međutim, bez obzira na to, i dalje postoji volja da svi zajedno žive.

Privreda

Srbi u Orahovcu su zaposleni u administraciji, zdravstvu ili prosveti. Sve režije redovno plaćaju i svi imaju kosovske dokumente. Svoju perspektivu Srbi u ovom kraju vide u integracijskim procesima sa većinskom zajednicom.

Mimo zaposlenih u administraciji, visoka je nezaposlenost. Dosta je primera neuspešnih privatizacija. Na primer, vinarija „Orvin“. U njoj je pre privatizacije radilo 1500 radnika, a sada ih je ostalo 50. Od 500 hektara vinograda, ostalo je pet odsto.

U srbijanskoj opštini je prijavljeno 56 zaposlenih, od kojih 28 zaista radi, a drugih 28 su na minimalcu od 2003. godine i primaju oko 11.000 dinara mesečno (oko 100 eura). Preko opštine se deli socijalna pomoć, penzije, dečiji dodatak.

U Orahovcu funkcioniše Asocijacija vinara i vinogradara. U Velikoj Hoći postoji i Dečanska vinara koja proizvodi vino sa čuvenim imenom. Ideja je da ova manastirska vinara otkupljuje grožđe/vino od seljana iz Velike Hoće i na taj način im pomogne oko plasmana. Posle hrvatskog ostrva Hvar, Orahovac ima najveći broj sunčanih sati. Ovo pogoduje uzgoju vinove loze i proizvodnji vina. Vinogradi Srba su u većem delu dobro očuvani i održavani, mada ima i uzurpacija.

Nijedno javno preduzeće nije zaposlilo nijednog Srbina. U Velikoj Hoći dvojica Srba rade u PTT, a u sudu rade četiri Srbina kao pomoćni radnici.

Prosveta

Opština Orahovac organizuje zajedničke albansko-srpske ekskurzije u Drač i u Budv. I srpska i albanska deca zajedno pohađaju obuku iz biciklizma, odnsno poštovanja saobraćajnih propisa, što podstiče integraciju.

Opština Ranilug

Decentralizacija

Izbori za opštinu Ranilug su održani 15. novembra 2009. godine, a 5. januara 2010, konstituisana je opština. Skupština opštine ima 15 odbornika i svi su Srbi: 11 odbornika Građanske inicijative za opštinu Ranilug i 4 odbornika iz Srpske kosovsko-metohijske stranke. Ovo je jedina kosovska srpska opština u kojoj ne vlada Srpska liberalna stranka koja ima većinu u srpskoj poslaničkoj grupi u parlamentu Kosova. Predsednik i zamenik su iz Srpskog pokreta obnove.

Prema rečima predsednika opštine Gradimira Nikića, Ahtisarijev plan se ne implementira u potpunosti. Nedostaje politička volja za to. Problematična je uprava nad zemljištem. U procesu decentralizacije, društveno zemljište je, umesto na opštinu prešlo u ruke centralnih vlasti. Usled neprimenjivanja postojećih mehanizama, postoji mogućnost da se Srbi povuku iz kosovskih institucija. Za ovakvu situaciju, po mišljenju Nikića, najodgovorniji su Srbi u kosovskoj Vladi. Primedbe koje lokalni Srbi upućuju na kosovske zakone, srpski političari u Prištini „osakaćuju, preimenuju, menjaju, sve dok primedbe ne izgube svoju suštinu“. Nasuprot procesu decentralizacije, jača centralizacija, ocenjuje Nikić.

Opština ima oko 6000 stanovnika i 98,5 odsto su Srbi. Ipak, u opštinskoj službi radi 20 odsto Albanaca. Direktor opštinskog budžeta i finansija, kao i šef nabavke u opštinskoj upravi su Albanci. Opština ima dobru saradnju sa kosovskom policijom. Opština ima odličnu saradnju sa matičnom opštinom Kamenica. Dve opštine su potpisale memorandum o sveobuhvatnoj saradnji i međusobnoj pomoći.

Zgrada opštine je bila uništena tokom 1999. godine, a 2001, je obnovljena. Zgrada se nalazi na zemljištu čiji je vlasnik opština. Sada se gradi nova, adekvatnija zgrada, koja bi trebalo da bude gotova do kraja 2012. godine.

Sud nadležan za opštinu Ranilug se nalazi u Kamenici. Tamo trenutno nema srpskog sudije. Srbijanski kosovski sudovi funkcionišu, ali su raseljeni po Srbiji. Kosovske sudije imaju veće plate od srbijanskih i to je jedini slučaj da zaposleni u kosovskim institucijama imaju veća primanja od onih koji su zaposleni u srbijanskim institucijama, tvrdi Nikić. On očekuje da će se ljudi iz srbijanskih institucija vratiti na Kosovo i da neće zauvek sedeti u Nišu, Vranju i drugde.

Vlada Kosova nema plan za integraciju severa Kosova. Nikić smatra da je potrebno legalizovati institucije na severu Kosova, a rad „četiri dahije na Severu“ mora postati transparentan i javan. Oni moraju da odgovaraju za svoj rad i da imaju reviziju, kaže Nikić.

Iz Raniluga nije bilo raseljavanja niti izbeglica, tako da ni tema povratka u opštini nije aktuelna.

Mediji

U Ranilugu postoji signal koji omogućava gledanje RTS 1 i 2. Jedan Srbin iz Raniluga vlasnik je kablovske mreže i time je stanovnicima opštine omogućeno da imaju i kablovsku tv. Novine se u Ranilugu dobavljaju iz Bujanovca i do sada nije bilo problema sa prenosom štampe preko granice. Postoji radio i televizija u Šilovu, a opština je kupila opremu za Radio Plus Ranilug i dala ju je jednom preduzetniku na korišćenje pod uslovom da zaposli troje ljudi iz Raniluga. On je taj zahtev ispunio i radio sada funkcioniše. Na teritoriji opštine postoji i ADSL internet konekcija. U Ranilugu su sačuvani predajnici Telenora tako da funkcioniše i 063 mreža mobilne telefonije. Sačuvane su i stare fiksne telefonske mreže.

Kao najveći problem u medijima, predstavnici opštine ističu nemogućnost praćenja na svom jeziku dešavanja u Prištini. Postoji RTK 2 na srpskom jeziku, ali trenutno, na tom kanalu postoji samo „kolaž program“, koji na srpskom jeziku izveštava oko sat vremena dnevno, što je nedovoljno.

Prosveta

Opština 2010. godine nije potpisala memorandum sa kosovskim Ministarstvom prosvete o autonomiji škola. Problem je bio u tome što memorandum predviđa zaobilaženje opštine i daje glavnu reč kosovskoj Vladi što, prema rečima Nikića, predstavlja centralizaciju.

Preko opštine se deli grant (budžetska sredstva) za obrazovanje. Isplaćuju se plate za 68 ljudi, a zaposleno ih je 215. Ostali su plaćeni iz budžeta Republike Srbije. Pare iz budžeta Srbije idu preko paralelne opštine Kosovska Kamenica. Nastavnici na Kosovu dobijaju 150 odsto od zarade nastavnika u Srbiji - oko 55.000 dinara (oko 500 eura). Do pre dve godine ova razlika je bila 200 odsto.

Na teritoriji Raniluga postoje dve osnovne i dve srednje škole i jedna predškolska ustanova. Vrtići i dečiji dispanzeri postoje u svakom od 36 srpskih sela u opštinama Ranilug i Kamenica.

U opštini je prepoznata potreba za učenjem albanskog jezika u srpskim školama i obratno. Od početka raspada Jugoslavije, već više od 20 godina, deca se ne uče drugom jeziku. Zbog toga, od 1. juna 2012. godine, opština je pokrenula kurs albanskog jezika. Prioritet obrazovanja moraju biti albanski, engleski i informatika. Godine 2009. organizovane su ekskurzije prijateljstva, u kojima su učestvovala i srpska i albanska deca. U Ranilugu nema ni jedne škole na albanskom jeziku, ali opštinski prevoz svakog dana odvozi i dovozi decu do najbliže albanske škole u opštini Kamenica.

Opština je u pregovorima sa Oliverom Karić, direktorkom BK Univerziteta, da se jedan fakultet smesti u Ranilugu.

Zdravstvo

U opštini postoji samo primarna zdravstvena zaštita. Svi koji rade u zdravstvu primaju platu preko Ministarstva zdravlja Vlade Srbije. Opština Ranilug iz svog budžeta izdvaja za plate za nekoliko medicinskih sestara.

Opština stimuliše rađanje i za svako novorođeno dete daje 200 eura. Za roditelje koji imaju troje i više dece, daje se po 30 eura mesečno. Natalitet opštine je u porastu.

Paralelne institucije

Do sada nije bilo saradnje sa paralelnom opštinom Kosovska Kamenica, ali se i ta situacija menja. Srbijanska opština ima sve manje i manje ingerencija kojima bi mogla da pomogne ljudi sa konkretnim problemima. Sa druge strane, stanovnici opštine vide korist u postojanju srbijanskih institucija, jer preko njih dobijaju plate i socijalna davanja. Za stanovnike Raniluga bio bi veliki problem kada toga ne bi bilo.

Privreda

Stanovništvo opštine Ranilug se uglavnom bavi poljoprivredom. Postoji jedna ciglana koju drži vlasnik Albanac i u kojoj rade i Srbi i Albanci (pola - pola).

Oko 90 odsto opštinskog budžeta određeno je površinom koju opština zauzima i brojem stanovnika. Ranilug je tu u nepovoljnijoj situaciji nego ranije, kad je bio u sklopu mnogo veće opštine Kamenica. U okviru budžeta postoji osnovni grant, grant obrazovanja i grant zdravstva. Urađeno je dosta na poboljšanju i izgradnji infrastrukture (putevi, centralno grejanje, vodovod). Opština ima u planu i programe u okviru programa Privremenog zapošljavanja radne snage.

Ako bude vladavine zakona na celom Kosovu, za nekoliko godina predsednik Nikić vidi Ranilug kao lep gradić. U Ranilugu uskoro treba da počne izgradnja banjskog centra. Investitori će, po Nikićevim rečima, uložiti 48 miliona eura.

Organizacije civilnog društva

Nevladina organizacija Centar za društvenu afirmaciju mladih jedina je organizacija civilnog društva u ovoj opštini. Prema rečima njenog predsednika Zorana Stankovića, organizaciji je dozvoljeno da prati sednice SO Ranilug.

Centar je učestvovao u organizovanju Omladinskog saveta Raniluga, koji ima 7 članova. Savet je registrovan kao organizacija civilnog društva, iako je ranije razmatrana i mogućnost da bude formiran kao opštinsko telo. Rade u saradnji sa centralnim Omladinskim savetom Kosova, koji je nastao iz projekta Deutschen Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), OEBS i kosovskog Ministarstva omladine.

Mladi na Kosovu su jedna od najugroženijih grupa. Potrebno je uraditi istraživanje potreba mladih u lokalnim sredinama. Neophodno je uključiti i opštine i međunarodne organizacije u rešavanje ovog problema. Najveći problem su uvek finansije, a opština Ranilug nema novca za pomoć mladima i civilnom društvu.

Stanković ističe da imaju dobru saradnju sa Centrom za mir i toleranciju iz Gračanice i da su deo Kosovske akciono-strateške mreže (okuplja oko 90 odsto srpskih NVO). Nema kontakata ni saradnje sa organizacijama sa severa Kosova. "Saradnja između nevladinih organizacija koje okupljaju Srbe i Albance postoji samo pritiskom međunarodne zajednice.", kaže Stanković.

Sport i kultura

Centar za društvenu afirmaciju mladih pokrenuo je amatersko pozorište Srpsko amatersko pozorište Kosovskog Pomoravlja sa ansamblom od oko 30 glumaca amtera i Kulturno umetničko društvo sa oko 180 članova. Ove organizacije se bave kulturom i mimo opštinskih svečanosti. Imaju po dve, tri predstave godišnje. Učestvuju na Festivalu amaterskih pozorišta Srbije koji se svake godine održava u Malom Crniću kod Požarevca. Dom kulture, u kome ovi mladi ljudi imaju svoje aktivnosti, praktično je u neupotrebljivom stanju, bez mokrog čvora, toaleta, grejanja i potpuno oronuo. Nedostaju im sredstva, a društveni život je gotovo nepostojeći. Stanković smatra da potrebno više programa neformalne edukacije mladih.

Opština Novo Brdo

Decentralizacija

Novo Brdo je formirano kao opština još 1989. godine na površini od 92 kilometra kvadratna i sa stanovništvom koje je činilo oko 70 odsto Srba. To je prva kosovska opština u kojoj su nakon 1999. godine Srbi i Albanci počeli da rade zajedno. Svake godine, sve više i više Srba se uključivalo u rad institucija. Na izborima 2003. godine Srbi su osvojili većinu u opštinskoj skupštini (od 17 odbornika, 10 su bili Srbi). Na izborima 2007. godine Srbi su bojkotovali izbore, zbog izborne antikampanje iz Beograda. Ovakav nesklad između etničke strukture opštine i izbornih rezultata razrešio je Joakim Riker, tadašnji šef UNMIK. Po Rikerovoj odluci, Bajruš Imeri imenovan je za predsednika opštine, a srpskim odbornicima iz starog saziva (njih 10) produžen je mandat i tom broju je dodato još sedam novizabranih albanskih predstavnika, proporcionalno rezultatima izbora.

Teritorija opštine je 2009. godine proširena na srpska naselja u okolnim opštinama: devet katastarskih zona opštine Gnjilane (oko 90 odsto Srbi) i pet katastarskih zona od opštine Kamenica. Teritorija opštine sada iznosi 204 kvadratna kilometra i ovim uvećanjima proširena je za 120 odsto. Ni 2009. godine Srbi nisu izašli na izbore. Srbi koji su ipak glasali, svoju podršku su dali Radovanu Deniću, koji je sada potpredsednik opštine. U lokalnoj skupštini u aktuelnom sazivu zaseda 15 odbornika (10 Albanaca i 5 Srba).

U policiji većinu čine Srbi. Do pre godinu dana komandir je bio Srbin, a sada je vršilac dužnosti komandira Albanac. U toku je izbor novog komandira koji će opet, najverovatnije, biti Srbin.

Jedan mladić, Srbin iz Novog Brda se prijavio u Kosovske bezbednosne snage (vojska). Opština mu je obezbedila prevoz do Uroševca gde odlazi na vežbe. On, po rečima Imerija, nikada do sada nije osetio diskriminaciju na osnovu svog etničkog porekla u okviru KBS. Prema rečima predsednika Imerija, ovde ni u martu 2004, nije bilo nasilja.

Opština je od premijera Kosova Hašima Tačija dobila milion eura i ta sredstva su iskorišćena za obnovu i izgradnju infrastrukture. Ovaj novac je bio deo programa Vlade Kosova u okviru koga su dodeljena sredstva novoosnovanim opštinama po Ahtisarijevom planu, kaže Imeri. U Stanišaru, Pasjaku i Labjanu su otvorene tri opštinske kancelarije. U sve tri kancelarije, u svakoj određenog dana u nedelji, rade Albanci i Srbin. Bave se izdavanjem izvoda i dokumenata. Delovanjem opštine i ovih kancelarija, oko 90 odsto stanovništva je uzelo kosovska dokumenta.

Nema opštinskog suda u Novom Brdu. Sud nadležan za ovu opštinu nalazi se u Prištini i tamo ima srpskih sudija, a novopridodate katastarske zone pripadaju sudovima kojima su i ranije pripadale (Gnjilane odnosno Kamenica). U toku je reforma mreže sudova. Ona će biti podeljena na pet regiona, a osnovni sudovi će se nalaziti u sedam glavnih gradskih centara. Ovi sudovi će imati ispostave u okolnim opštinama svog regiona. Sada, u Novom Brdu, postoji i Kancelarija za saradnju sa sudovima u kojoj rade dva Srbina, ali nju već duže vreme niko ne koristi, jer nema više bezbedonosnih opasnosti.

Kosovska opština organizuje i seoske izbore. U 33 sela će se održati izbori kojom će se prilikom birati seoski saveti i predsednici.

Privreda

Novo Brdo je i pre rata (1999. godine) bilo opština bez razvijene industrije. Stanovništvo se uglavnom bavi poljoprivredom i stočarstvom. Svoje proizvode plasiraju na mesnim zelenim pijacama. Postoji zajednička srpsko-albanska pijaca u Labjanu.

Opština ima oko 10.000 stanovnika. Veliki je broj nezaposlenih. U ovoj kategoriji, najugroženiji su mladi.

Opštinska uprava je organizovala besplatnu autobusku linija Novo Brdo - Priština tri puta dnevno. Ovo olakšava mobilnost ljudi koji rade u susjednim opštinama ili koji u Prištini ili Gračanici obavljaju svoje administrativne poslove.

Sport i kultura

U Novom Brdu postoji multietnički fudbalski tim. Do sada nije bilo etnički motivisanih incidenata. Igrači i navijači, i Srbi i Albanci, zajedno idu na gostovanja i zajedno bodre svoj tim. U Prištinu, na meč, išli su zajedno i igrači i navijači iz obe zajednice.

Obrazovanje

Opština je izgradila srednju ekonomsku školu koja je trebalo da bude multietnička. Međutim, nije bilo zainteresovanih đaka, iako je vlada Velike Britanije obezbedila sredstva, a profesori su već bili izabrani na konkursu.

Prištinska vlada daje donacije za obnovu škola svih etničkih zajednica. Na ime renoviranja jedne ruinirane srpske škole dala je 32.000 eura.

Profesori i nastavnici koji se plaćaju iz budžeta Vlade Kosova imaju mnogo veću normu nego njihove kolege koje rade po srbijanskom planu. U srpskim školama radi 274 radnika, a njih 139 prima platu i od Kosova. Oni koje plaća i Priština, nalazili su se na starim spiskovima kako u Novom Brdu, tako i novopriključenim delovima Gnjilana i Kamenice.

Opština može da finansira najviše 339 radnika iz svog budžeta. U ambulantama radi dosta lekara i osoblja koji primaju platu iz Srbije. I prosveta i zdravstvo će morati da se racionalizuju i svedu broj zaposlenih na održiv nivo.

Paralelne institucije

Sreten Ivanović je bio direktor paralelne administracije opštine Novo Brdo do 2008. godine. Nakon toga, u maju 2008, ova paralelna administracija premeštena je u selo Prekovac. Kosovska opština ignoriše delovanje paralelne administracije, ali su u dobrim odnosima. Ljudi i iz jedne i iz druge opštine su do 2008. godine radili zajedno. Predsednik Imeri pominje i slučaj da je jedan

odbornik srbijanske opštine istovremeno odbornik i u skupštini kosovske opštine. Imeri i Denić smatraju da će se srbijanske institucije ugasiti same od sebe.

Odnos Beograda prema Severu Kosova – zloupotreba građana

Sever Kosova je trenutno neuralgična tačka za ceo Zapadni Balkan. Zvanični Beograd je pokušao da podelom Kosova izdejtstvuje rekompoziciju Balkana, pre svega Bosne, i neminovno Makedonije. Svojim ponašanjem Beograd je jos jednom potvrdio da je više zainteresovan za teritoriju nego za Srbe na Kosovu. Prioritet Beograda je Republika Srpska, a Kosovo služi kao argument za isto pravo na samoopredeljenje Republike Srpske (RS). Deklaracija o nezavisnosti Kosova bila je uvod u radikalizaciju, kako na Kosovu tako i u RS. Milorad Dodik je uspeo za četiri godine da poništi sve rezultate koje su postignutu na integraciji BiH i dovede u pitanje postojanje BiH kao države.

Politika održavanja postojećeg stanja, koju je Beograd zagovarao od 1999. godine na severu, poražena je u jesen 2011, kad je i međunarodna zajednica poslala jasnu poruku da to više nije moguće i podržala akciju specijalnih kosovskih snaga jedinice Rosu na graničnim prelazima prema Srbiji. Međutim, politiku statusa quo i dalje zagovaraju pojedine strukture među kojima je i veći deo aktera sa severa Kosova i dela srpskih NVO na Kosovu²¹. Prema tim idejama, rešenje statusa severa bilo bi odloženo za nekoliko decenija. Ovo je taktika čekanja “odgovarajućeg trenutka” za prekomponovanje granica, i čekanja momenta da međunarodna zajednica, iscrpljena od angažmana na Zapadnom Balkanu popusti Srbima. Sve je više znakova da je ovakav scenario neodrživ sa stanovišta ljudske bezbednosti, vladavine prava i slobodnog protoka ljudi i roba. Iako zvanični Beograd istrajava na politici dobijanja posebne autonomije za sever Kosova, sve je više znakova da političari u Srbiji shvataju realnost granice sa Kosovom.

Građani i Srbije i Kosova taoci su situacije na severu Kosova. Kosovska vlada nema mogućnost uprave na jednom delu svoje teritorije, dok je Srbija zbog svoje podrške radikalnim srpskim liderima na severu značajno usporila evrointegracije.

U Severnoj Mitrovici, Leposaviću, Zubinom potoku i Zvečanu nema vladavine zakona i Helsinški odbor je čuo od mnogih građana ovog dela da žive

---

21 Razgovor predstavnika Helsinškog odbora sa predstavnicima civilnog sektora na Kosovu.

u strahu. Odlazak na barikade postalo je praktično radna obaveza što odvlači ljude od svakodnevnih aktivnosti i dovodi njihove živote u opasnost. Umereni politički predstavnici i organizacije civilnog društva nemaju mogućnost rada na severu Kosova. Helsinškom odboru za ljudska prava su se žalili građani da su česti fizički napadi (uključujući i podmetanje eksplozivnih naprava) na one pojedince koji se suprotstave politici radikalnih srpskih lidera, ili imaju kontakte sa predstavnicima međunarodne zajednice ili kosovskih institucija.

Pre svega pod uticajem medija čije je sedište u Srbiji, građani na severu Kosova s nepoverenjem gledaju u kosovske institucije. S druge strane, kosovske policijske snage, nisu u mogućnosti da deluju na ovom delu u punom kapacitetu i njihova aktivnost se svodi uglavnom na beleženje krivičnih dela kao što su krađe i nasilje nad građanima. U policijskim krugovima u Mitrovici, Helsinškom odboru je rečeno, u jesen 2011, da na njen rad veoma utiče politika i da centrala polcije u Prištini s oprezom izbegava snažnije reagovanje sopstvenih policijskih snaga, kako ne bi došlo do eskalacije konflikta.

Osim toga, ima i Albanaca koji bi želeli da se vrate na područje severno od Ibra, ali to još uvek ne mogu.

Srbija je implicitno želela da tokom dijaloga o tehničkim pitanjima, nametne pitanje o političkom rešenju za sever Kosova, što joj nije uspelo, budući da je u međunarodnoj zajednici (EU i SAD) uspostavljen konsenzus da to ne može biti na agendni ovih razgovora.

Kriza na severu Kosova pokazala je da pod snažnim međunarodnim pritiskom slabe veze između Beograda (pre svega Demokratske stranke) i srpskih lidera na severu Kosova. Na primer, Vlada Srbije nije podržala srpske lidere na severu Kosova u organizaciji i održavanju referenduma (15-16. februar 2012), na kome su se izjašnjavali o (ne)prihvatanju kosovskih institucija. Prema zvaničnicima iz Beograda to je prvi put da kosovski Srbi nisu prihvatili sugestiju iz Beograda. Referendum „Da li prihvatate institucije takozvane Republike Kosovo“ - održan je u februaru 2012, bez podrške Vlade Srbije, u sve četiri opštine: Severna Mitrovica, Zvačan, Zubin Potok i Leposavić. Iako je predsednik opštine Leposavić koji je iz Demokratske stranke, jedini od vođa sa severa bio protiv referenduma, glasalo se i u tom mestu. Ministar za Kosovo i Metohiju Goran Bogdanović, izjavio je da je to prvi put da „Srbi sa Kosova nisu poslušali Vladu Srbije”²². Po njegovoj oceni, referendum je nepotreban, „jer će otežati pregovarački proces“. Koristeći termine da je to „opasno”, „pogubno”,

---

22 Dnevnik, 13. februar 2012.

i da je u pitanju „kockanje sa narodnom voljom”, Bogdanović je izneo stav da rezultati ovog referenduma „ni za ovu niti za bilo koju buduću vladu ne treba da imaju političku težinu”. Unapred se zna, kaže on, da je „ne 90 i 95 odsto, već 100 odsto Srba sa severa Kosovai protiv kosovskih institucija”.

Takođe, Vlada Srbije koju je predvodila Demokratska stranka procenila je da bi trpela veliku političku štetu na planu evropskih integracija ukoliko bi insistirala na održavanju lokalnih izbora u maju 2012, na Kosovu i učestvovala u njihovoj organizaciji. Ipak, ovo ne znači da je Vlada Srbije u potpunosti odustala od održavanja paralelnih institucija na severu Kosova, jer je najavljena nova-stara strategija srpske vlade: formiranje privremenih opštinska veća bez izbora. Iako bez formalne podrške zvaničnog Beograda lokalni izbori po srpskom zakonu i za paralelne opštine ipak su održani. Beograd nije priznao rezultate glasanja koje su samoinicijativno organizovali Srbi u Zubinom Potoku i Zvečanu.

Tokom proteklih godinu dana po prvi put počeo je da se primećuje raskorak između političkih lidera Srba na severu Kosova i Vlade u Beogradu, odnosno Demokratske stranke. U oktobru 2011, ministar za Kosovo i Metohiju Goran Bogdanović optužio ih je da jedno govore na sastanku sa predsednikom (Republike), a drugo pred novinarima. U svakom slučaju, početni entuzijazam koji je Beograd (uz veliku medijsku podršku) pokazivao za blokiranje puteva i graničnih prelaza na Kosovu, splasnulo je već posle preporuke Evropske komisije da Srbija dobije status kandidata (12. oktobra). Bilo je vidljivo da su odnosi između lidera sa Kosova i pregovarača u dijalogu sa Prištinom Borislava Stefanovića ozbiljno poremećeni. Advokati koji zastupaju lidere Srba sa Kosova su protiv Borislava Stefanovića podneli krivičnu prijavu zbog kršenja Ustava.

Politički lideri četiri opštine sa većinskim srpskim stanovništvom na severu Kosova dočekali su na barikadama odluku Evropskog saveta o odgađanju kandidature Srbije.

Svoje nepoverenje prema Beogradu pokazali su i peticijom kojom su tražili državljanstvo Rusije. Peticiju (sa više od 20.000 imena) predali su ambasadoru Rusije u Beogradu Aleksandru Konuzinu²³ sa zahtevom za dobijanje ruskog državljanstva. Od ruskih zvaničnika taj zahtev podržao je samo Dmitrij Rogozin, koji im je ponudio i preseljenje u Rusiju iz, kako je rekao, „kosovsko-albanskog zatvora“, jer, kako je istakao, „imamo toliko napuštenih sela, gradova,

23 Ovu inicijativu je pokrenula ruska ambasada sa ciljem da pokaže da Boris Tadić ne uživa poverenje Srba sa Kosova.

toliko teritorije koju treba osvojiti. Pa zar ne možemo sebi dozvoliti da prihvatimo 20.000 ljudi, da im damo državljanstvo i uključimo ne u program imigracije, već upravo repatrijacije²⁴...“ To je potrajalo sve dok predsednik Rusije Dmitrij Medvedev nije lično poručio da prema ruskom zakonu o državljanstvu Srbi sa Kosova ga ne mogu dobiti, ali da mogu da računaju na podršku i humanitarnu pomoć²⁵.

Jedna od ideja koja je kratko bila u opticaju bilo je i proglašenje nezavisnosti teritorije sa četiri srpske opštine. Zagovornik „autonomne oblasti“, načelnik kosovskomitrovačkog okruga Radenko Nedeljković rekao je da će „doći do toga“ „ukoliko se nastave pritisci i teror kakav se već tri meseca vrši nad Srbima“²⁶.

Novi premijer Vlade Srbije, a u to vreme zamenik premijera i ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić još uvek je bio sklon radikalnim rešenjima, pa je izjavio da apsolutno podržava stav Srba u pokrajini da ne žele da žive u nezavisnom Kosovu: „Ko to pravo može njima da ospori? Zašto su to pravo priznali Albancima koji nisu hteli da žive u Republici Srbiji“²⁷?

Instrumentalizacija Srba na Kosovu podseća na onu u Hrvatskoj i BiH i iza nje je stajala cela srpska elita, sem Liberalnodemokratske partije (LDP) i nekoliko manjih partija i dela civilnog sektora. Takođe, treba imati u vidu i Rusiju koja se formalno ne protivi učlanjenju Srbije u EU (njena „crvena linija“ je NATO), ali joj je strateški važno da ostane prisutna u regionu.

Poruke Angele Merkel, prilikom posete Beogradu u avgustu 2011, najviše su zatekle „nadležne za Kosovo“ u Vladi Srbije i lidere Srba na severu Kosova. Zvaničnici Ministarstva za KiM tvrde da „paralelne“ strukture u sadašnjim okolnostima nemaju alternativu, jer su navodno, one jedini garant opstanka Srba na Kosovu. Politički lideri Srba na severu Kosova Marko Jakšić i Milan Ivanović tvrde da su zahtevi Merkelove neprihvatljivi i za Srbe na severu, kao i za Srbe na celoj teritoriji Kosova. U slučaju da vlasti u Beogradu popuste pod pritiscima Zapada, oni najavljuju nenasilni otpor i „institucionalnu političku borbu ne samo Srba sa severa, nego i nacionalnih snaga u celoj Srbiji“²⁸.

24 Politika, 17. novembar 2011.

25 Rusija je poslala humanitarnu pomoć koja se sastojala od šatora i opreme za kampovanje.

26 Politika, 21. novembar.

27 Isto.

28 Danas, 24. avgust 2011.

Dijametralno suprotan stav u odnosu na lidere Srba sa severa, zagovara potpredsednik Vlade Kosova Slobodan Petrović koji kaže da država Srbija treba da ima svoje interese, među kojima je jedan od najvažnijih pristupanje EU: „Siguran sam da će vlasti u Srbiji prepoznati da im je na tom putu važan posao upravo ukidanje paralelnih struktura vlasti na severu“²⁹.

---

²⁹ Politika, 24. avgust 2011.

Razgovori sa građanima sa severa Kosova

Predstavnici Helsinškog odbora razgovarali su sa političarima, službenicima, novinarima, predstavnicima nevladinih organizacija, kao i građanima iz severnog dela Kosova u periodu januar – jun 2012. Ove aktere sa severa Kosova sretali smo u različitim prilikama, na okruglim stolovima, seminarima, konferencijama, ali smo u nekoliko navrata boravili u Severnoj Mitrovici³⁰. Neki stanovnici Severne Mitrovica i drugih mesta u ovom regionu sumnjaju u bezbedan prelazak mosta i odlazak na jug Kosova. Stoga su obično zahtevali da im se organizuje prevoz u južne delove Kosova, da s nekim putuju “jer se tako osećaju sigurnijim”. Većina ovih skupova bila je zatvorena za javnost, odnosno vođena je po pravilima “Chatham House Rules”. Stoga, Helsinški odbor u ovom istraživanju neće navoditi imena i organizacije sagovornika.

Budući da je glavna tema ovog istraživanja primena Ahtisarijevog plana, treba imati u vidu da je ovo jedini deo Kosova gde ovo rešenje nije primenjeno do leta 2012, i gde postoji snažno protivljenje njegovoj primeni. Stoga je u ovom delu Kosova rad istraživača bio usmeren na mogućnosti primene Ahtisarijevog plana u skoroj budućnosti. Iako srpski predstavnici i na severu Kosova i u Beogradu, pre svega političari, mediji, pojedini predstavnici civilnog sektora i analitičari tvrde da Ahtisarijev plan nema nikakvu perspektivu na severu, naše istraživanje ipak pokazuje nešto drugačiju realnost.

---

30 Međutim, većina sagovornika pokazivala je veliku bojazan da s nama razgovara na teritoriji Severne Mitrovice navodeći da je razlog za to negativna reakcija sugrađana i radikalnih grupa.

Postoje znaci da je alternativa paralelnim institucijama na severu Kosova formiranje opština po Ahtisarijevom planu.

Naime, na severu Kosova već izvesno vreme ipak postoje institucije koje nisu finansirane iz budžeta Srbije i koje rade na unapređenju svakodnevnog života građana u direktnom kontaktu sa kosovskom Vladom u Prištini i međunarodnom zajednicom. Sve vreme njihovog postojanja građani i na severu Kosova i u samoj Srbiji, veoma malo su znali o aktivnostima, pa čak i o postojanju ovih institucija.

Tako je malo kosovskih Srba na severu (kao i u Srbiji) upoznato, sa radom Pripremnog tima za primenu Ahtisarijevog plana u Severnoj Mitrovici. U junu 2012. godine označen je kraj rada Pripremnog veća i označen početak rada Administrativne kancelarije Severne Mitrovice, odnosno administracije opštine Severna Mitrovica formirane na osnovu Ahtisarijevog plana.

Za sada će kancelarija za sever Mitrovice imati godišnji budžet od četiri miliona eura za osnovne usluge za zajednicu i infrastrukturne objekte u severnom delu Mitrovice. (izvor Radio Slobodna Evropa, 21. jun 2012).

Za predsednicu ove kancelarije izabrana je 20. juna 2012, Adrijana Hodžić koja je ranije imala funkciju šefice Pripremnog tima. Zadatak Administrativne kancelarije je da pruži usluge građanima i koordinira investicije u tom delu Kosova, što je već dve godine praktično radio i Pripremini tim. Formiranje ove kancelarije otvara nove mogućnosti za građane severa Kosova.

Na konkurs za 55 radnih mesta u ovoj kancelariji, javilo se više od hiljadu kandidata, što svedoči i o sve većem interesu građana za uključivanje u normalne tokove i rad u okviru institucija i vladavinu zakona. Od ovog broja inače, 200 kandidata je iz same Severne Mitrovice. U vreme formiranja Pripremnog tima, koji je prethodio formiranju administracije opštine, prijavilo se 90 građana za rad u tom timu. I ovaj rast u broju prijavljenih na konkurs za radna mesta svedoči o izvesnim promenama na severu Kosova. Severna Mitrovica nedavno je dobila i novu zgradu za administraciju.

Otvaranje kancelarije predstavnici Vlade Srbije smatraju provokacijom,³¹ dok lokalni srpski lideri novoj administraciji čak šalju i preteće poruke.

31 Odlazeći ministar za Kosovo i Metohiju Goran Bogdanović ocenio je kao još jednu provokaciju Prištine to što je kosovska Vlada otvorila svoju kancelariju u severnom delu Kosovske Mitrovice i za njenog šefa imenovala Adrijanu Hodžić. "Otvaranje te kancelarije je pokušano u više navrata i to je u skladu sa Ahtisarijevim planom, ali to ne znači da Srbi treba da prihvate tu kancelariju", rekao je Bogdanović za Radio televiziju Srbije. Bogdanović je podsetio da je više puta govorio "da mi dole (na severu Kosova i Metohije) imamo svoju lokalnu samoupravu". Preuzeto sa sajta dnevnog lista Blic: <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/329218/Imenovanje-sefa-Kancelarije-kosovske-vlade-u-Mitrovici>.

U junskom talasu (2012. godine) izlaska Srba na barikade na severu, predsednik Demokratske alternative Dejan Radojević izjavio da “ne postoji Srbin, ako ne računamo one koji su odavno ušli u kosovske institucije, koji nije spreman da golim životom brani Severnu Mitrovicu jer smo svesni da bi njenim padom palo sve što je srpsko na Kosovu i Metohiji”. “Uprkos našem protivljenju ta nazovi vlada Kosova nastavlja prisustvo i gradnju objekta buduće opštine severna Kosovska Mitrovica i na taj način provocira incidente”, rekao je Radojević³². On je naveo da je, uz odluku o “vanrednom stanju”, opštinski Krizni štab upozorio sve Srbe da će trpeti posljedice ukoliko prihvate jedno od 55 radnih mesta koliko je otvoreno u kancelariji kosovske opštine Severna Mitrovica.

Uprkos ignoratskim ili čak pretećim izjavama zvaničnika i loklanih srpskih lidera podržanih iz Beograda, bilo je indicija da su predstavnici Vlade Srbije (tj. Demokratske stranke) uoči kraja svog mandata počeli da poboljšavaju odnose sa (iz razgovor predstavnika Helsinškog odbora) predstavnicima kosovske kancelarije u severnoj Mitrovici, bez obzira na barikade i problema koje one prouzrokuju. (Na popuštanje Beograda ukazuje i činjenica da je jedan od kandidata za šefa kancelarije Severne Mitrovice bio i predstavnik jedne stranke čije je sedište u Beogradu i koja će biti u novoj Vladi.)

Podrška novoj administraciji u Severnoj Mitrovici dolazi od srpskih lidera južno od Ibra. Na osnovu uvida koji je imao Helsinški odbor, izvesna podrška dolazi i iz krugova Srpske pravoslavne crkve na Kosovu, kao jedne od najznačajnijih institucija za kosovske Srbe. Jedna od liderki kosovskih Srba i direktorka Doma zdravlja u Gračanici Rada Trajković, povodom izbora Adrija-ne Hodžić, poručila je preko medija da *„je potrebna podrška i odgovornost prema osobi koja je izabrana jer je ona ipak stanovnik severa Kosova, ona će sigurno raditi u smislu podrške i odgovornosti za neku normalizaciju“*³³.

Treba imati u vidu i da je Kancelarija privremenog tima gotovo jedina institucija na severu Kosova koja je u poslednje dve godine prilično uspešno funkcionisala u zakonskim okvirima. Ovo veće, koje je podstaklo izgradnju nekoliko projekata³⁴ srpski lideri na severu u najmanju ruku su ignorisali. Članovi Veća sve vreme su bili izloženi pritiscima i šikaniranjima. Veće takođe nije

32 <https://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/229964/Branicemo-Severnu-Mitrovicu-zivotima>.

33 Radio Slobodna Evropa, 21. jun 2012.

34 Pripremni tim je, recimo, izgradio park za decu, delio je drva za ogrev, obezbeđivao projekte za socijalnu pomoć, ukrasio grad za Novu godinu, obezbedio projekte u oblasti kulture. Takođe, tim je radio na povezivanju civilnog sektora sa severa sa potencijalnim donatorima na Kosovu. Sve vreme je bio otvoren za predloge građana o tome kako unaprediti infrastrukturu i život u severnoj Mitrovici.

imalo podršku zvaničnog Beograda. Pripremni tim se u julu 2011, obratio za pomoć i predsedniku Srbije Borisu Tadiću, moleći ga da „obuzda“ lokalne srpske strukture u „sprečavanju rada ovog tima“³⁵.

Samo pismo koje je upućeno predsedniku Tadiću 25. avgusta 2011 (neposredno posle posete nemačke kancelarke Angele Merkel) svedoči i o postojanju ozbiljne alternative radikalnim grupama na severu Kosova. U njemu se kaže: „Mi imamo veoma mali uticaj na političku budućnost severne Mitrovice, ali zdušno verujemo da mogućnost izbora upravljačkih struktura treba biti poverena samim građanima, bez zastrašivanja i pritiska i svakako bez nasilja političara koji su u proteklih 12 godina u velikoj meri profitirali od statusa quo na severu Kosova“. Tadiću je objašnjeno da je „tim sastavljen od 12 članova - Srba, Bošnjaka i Albanaca“, koji su „siti navodne lokalne samouprave, koja ne predstavlja ništa više sem zloupotrebe vladinog novca iz kosovskog i srpskog budžeta, pritiska i zastrašivanja koje sprovode radikalne snage kako bi se obezbedilo povinovanje i izbeglo neslaganje, zatim prisilnog učešća u političkim protestima pod pretnjom otkaza i više od jedne decenije nasilja koje ostaje nerazrešeno“. Pripremni tim želi da „stvari pravedniju, demokratičniju i transparentniju alternativu trenutnim lokalnim vladajućim strukturama“ i u pismu navodi akcije koje je do sada sproveo u severnom delu Kosovske Mitrovice - novi gradski park, asfaltiranje puta, kulturne događaje³⁶.

U istom tekstu³⁷ na osnovu koga je citirano pismo Tadiću, preneti je izjava Radenka Nedeljковиća, načelnika Kosovsko-mitrovačkog okruga i funkcionera DS, da mu nije jasno na koji se vid uznemiravanja i ometanja žale članovi Pripremnog tima, jer ih „niko ne dira“. Nedeljковиć tvrdi da je „problem što su ti ljudi uzeli novac, tvrdeći da mogu da realizuju program Pitera Fejta, ali pošto nemaju podršku građana, traže alibi“. Sa istim animozitetom i koristeći istu matricu Nedeljковиć, kao i drugi lideri sa severa govorili su 2010, i o Pripremnom timu³⁸.

35 Danas, 29. avgust 2011.

36 Pismo, odnosno njegovi odlomci, citirani su na osnovu teksta objavljenog u Danasu 29. avgusta 2011, pod nazivom „Obuzdajte srpske snage“.

37 Danas, 29. avgust 2011.

38 Kada je osnovan Pripremni tim za Severnu Mitrovicu, lokalni srpski lideri koji su okrenuti Beogradu, kao i beogradski mediji, grubo su nastojali da diskvalifikuju njegove članove. Načelnik Kosovsko-mitrovačkog okruga i funkcioner Demokratske stranke Radenko Nedeljковиć izjavio je za beogradski dnevnik Politika (objavljeno 2. februara 2010.) da je motiv članova ovog tima - novac, kao i da je reč „o Srbima s kriminogenim biografijama, od kojih je najviše onih iz opštine Zvečan, potom s teritorije opštine Leposavić, a ima ih nekoliko iz severnog dela Kosovske Mitrovice“. „Oni su tu samo za jednokratnu upotrebu. Ako bi i uspeali da sprovedu ono što je naumila međunarodna zajednica, u saradnji sa samozvanom kosovskom vladom, posle toga bi bili nepotrebni“, rekao je Nedeljковиć. Predsednik Srpskog nacionalnog veća Milan Ivanović govorio je o novoj administraciji kao

Zaposleni u Pripremnom timu morali su da čine velike napore da informišu građane o projektima koje su realizovali i da, korak po korak, uz mnogo opstrukcija grade poverenje građana. U tom smislu postignut je izvestan napredak.

Infrastrukturne projekte koje je predlagao Pripremni tim, na osnovu zahteva samih građana, finansirala je međunarodna zajednica.

Protivljenje Ahtisarijevom planu izražavaju pre svega lideri srpske zajednice na Kosovu, kao i zvanični Beograd. Prema istraživanju koje je sprovedla Međunarodna civilna kancelarija na severu Kosova³⁹ i to u vreme barikada, 80 odsto anketiranih kosovskih Srba u tom regionu nije pročitalo Ahtisarijev plan. O njemu se informišu isključivo iz beogradskih medija,⁴⁰ što za posledicu ima izrazito negativan stav prema ovakvom rešenju. Srpski mediji veoma malo pišu o Ahtisarijevom planu i fokusiraju se na teme barikada i dobijanja specijalnog statusa za sever Kosova.

Više od 9000 građana na severu Kosova izvadilo je kosovske dokumente u Kancelariji Severne Mitrovice, dok je oko 400 građana tokom novembra i decembra 2011, uzelo zvanične kosovske tablice sa oznakom RKS⁴¹. Politički predstavnici kosovskih Srba koji ne priznaju kosovsku vladu, često i predstavnici civilnog sektora sa severa Kosova prećutkuju ovakve podatke u razgovorima sa predstavnicima međunarodne zajednice i Helsinškog odbora. Oni su veoma negativno prihvatili rok za preregistraciju vozila, tvrdeći da građani ne žele da preregistruju vozila i da im se time krše ljudska prava i ugrožava bezbednost.

Kao jedan od glavnih argumenata protiv Ahtisarijevog plana jeste to da će, ukoliko se primeni veliki broj građana ostati bez prihoda. Prema pro-

---

o plaćenicima optužujući ih da „služe albanskim ekstremistima i Zapadu kako bi prodali državne i nacionalne interese“. Na pitanje novinara Politike kako tumači što se veliki broj Srba prijavio za tim koji sprovodi Ahtisarijev plan, državni sekretar u Ministarstvu za Kosovo i Metohiju Oliver Ivanović kaže da je taj broj „fabrikovan“, kako bi se stvorio utisak o velikom interesovanju. „A ono nije toliko, jer su u tim izabrani i ljudi iz drugih mesta, što znači da ih nije bilo dovoljno iz severne Mitrovice“, naglašava Ivanović. On tvrdi da je novac isključivi motiv jer članovi tima dobijaju 550 eura mesečno i obećanje da će implementirati infrastrukturne projekte, što doživljavaju kao dobru priliku za još novca. „Mi na njih ne obraćamo pažnju, jer oni nemaju nikakvu političku snagu. Oni neće uspeti da animiraju nikoga u srpskoj zajednici, pod uslovom da mi na vanrednim izborima (krajem aprila ili u maju) izaberemo kredibilne ličnosti koje dostojno mogu da reprezentuju i srpsku zajednicu i lokalnu samoupravu“, kaže državni sekretar. Izjave su citirane prema pisanju lista Politika od 16. februara 2010.

39 Istraživanje „Gosti u sopstvenoj kući“: Sveobuhvatan predlog za rešenje statusa i srpska zajednica na severu Kosova“, sprovedeno je između 30. septembra i 29. decembra 2011.

40 To prvenstveno važi za održavanje lažne nade da će sve biti „kao nekad“, odnosno da će se Beograd, kao jedini garant njihove egzistencijalne sigurnosti, pobrinuti za rešavanje svih njihovih problema. Mediji dodatno produbljuju nepoverenje u kosovsku državu i njene institucije.

41 Podaci iz Istraživanja „Gosti u sopstvenoj kući“.

cenama objavljenim u istraživanju “Gosti u sopstvenoj kući”, Srbija finansira oko 20.000 građana koji su na platnom spisku paralelnih struktura na Kosovu. U istoj publikaciji navedeno je da ima kosovskih Srba koji tvrde da je taj broj daleko veći i da doseže cifru i od 60.000, te da se ona odnosi samo na sever Kosova. Socijalni plan za ove radnike mogao bi da bude izazov u budućnosti i za Kosovo i za Srbiju s obzirom na ekonomsku krizu. Ovo takođe nije problem samo severa, već se odnosi i na druge opštine sa srpskim stanovništvom.

Izgradnjom barikada na severu Kosova, veći broj puteva je veoma ozbiljno oštećen. Glavni most koji spaja severni i južni deo grada, prema procenama Mitrovčana, trajno je oštećen postavljanjem barikada.

Jedna od najvećih kontroverzi jeste i to, ko je obezbedio finansiranje izgradnje alternativnih puteva i materijal za barikade (beton, drva, šljunak i sl). Među onima koji su gradili puteve pominju se građani (dobrovoljnim radom i doprinosima u materijalu), firme kontraverznih biznismena ali i državne preduzeća iz Srbije⁴².

Prava granica između Kosova i Srbije uvek je bila veoma porozna, a kontrola uvoza - izvoza robe gotovo da nije postojala što je omogućavalo pojedincima sa severa Kosova da se bogate na sivom tržištu. Obe države i Kosovo i Srbija, ostale su uskraćene za ubiranje poreza i carina od uvezene robe. Istraživačka emisija Insajder televizije B92 otvorila je ovo pitanje, iznoseći već u najavi serijala niz primera i dokaznih materijala. Međutim, emisija iako je najavljena još u proleće 2012, nikad nije emitovana na TVB92. Poslednji put je najavljeno da će biti emitovana u septembru. O razlozima neemitovanja i

42 Politika (11. oktobar 2011), piše kako „teška građevinska mehanizacija danonoćno probija nove puteve na severu KiM. Predstavnici Srba sa severa Kosova tvrde da puteve prave svi, od ljudi zaposlenih u javnim komunalnim službama, privatnih preduzetnika, običnih građana... „predsednik opštine Kosovska Mitrovica Krstimir Pantić za Politiku tvrdi da se novi putevi otvaraju, stari se popravljaju“. Privatnici koji drže benzinske pumpe besplatno daju gorivo, građani dobrovoljno krče šume, meštani sela kroz koja put prolaze spremaju hranu za radnike. I u opštini Zubin Potok radi se na sređivanju i seoskih i planinskih puteva preko Mokre gore kako bi se stiglo iz Ibarkskog Kolašina u Novi Pazar ili do Ribarića i dalje u Crnu Goru. Predsednik Opštine Zubin potok Slaviša Ristić kaže da su ti putevi i ranije postojali, ali da treba vremena, novca i radne snage kako bi se stavili u funkciju. „Svi učestvuju u izgradnji puteva. ... Opštinskim mašinama probijamo puteve“. Po Branku Niniću predsedniku opštine Leposavić, „ispostavilo se da kozijim stazama sad kreću svi koji rade u centralnoj Srbiji.... trudimo se da ih naspemo ne bi li bili osposobljeni za kretanje svih automobila“. Međutim, visoki funkcioner Srpske napredne stranke Aleksandar Vučić tvrdi da je „država angažovala kriminalca Branka Miljkovića koji je potom povukao svoje mašine pa je umesto njega angažovana mašinerija Veselinovića“. Vučić tvrdi da Miljković „saradjuje sa režimom u Srbiji“. Pominjalo se i da Srbija šume učestvuju u izgradnji puteva. Zoran Drobniak direktor Puteva Srbije kazao je da firma Kosmet put održava oko 115 kilometara puteva na Kosovu. Ovo akcionarsko društvo je angažovano za izvođenje radova koje finansiraju putevi Srbije, trenutno, zajedno sa firmom MBA gradi deonicu Vračevo – Batnik, na alternativnom putnom pravcu Raška Novi Pazar. Za održavanje puteva i izgradnju ovih 12 kilometara alternativnog puta Putevi Srbije, kazao je Drobniak izdvajaju oko 5 miliona eura, Politika, 11. oktobar 2011.

stalnog odlaganja postoje različite spekulacije. Stav srpskih lidera sa severa i centralnog dela Kosova, prema emitovanju ove emisije je različit. Na severu Kosova, čak i umereniji akteri su protiv emitovanja ove emisije, dok se u centralnom delu Kosova može čuti da bi njeno emitovanje bilo dobro kako bi se videli tokovi novca na severu i ko je umešan u nelegalne poslove. Interes da opstruiraju emitovanje emisije imaju i pojedine strukture i pojedinci na funkcijama u Beogradu budući da i oni imaju svoj udeo u tokovima novca na severu Kosova.

Pokazalo se da nije reč samo o pitanju suvereniteta, nego i određene finansijske dobiti pojedinih grupa iz Srbije i tzv. kontroverznih poslovnih ljudi. Srbija dosta dugo ne dozvoljava prolaz robe sa Kosova, dok je njena roba nesmetano stizala na Kosovo. Porez na dodatu vrednost (PDV) za robu koja je iz Srbije išla na Kosovo ukinula je vlada Vojislava Koštunice 2005. godine. (Ovu uredbu o ukidanju poreza potpisao potpredsednik vlade i funkcioner G17 Mirosljub Labus.) Vlada Mirka Cvetkovića vratila je PDV tek u septembru 2011, pred kraj svog mandata. Prema zvaničnim podacima, koje su objavljeni u najavi emisije Insajder pod nazivom „Patriotska pljačka“ na TVB92, na Kosovo je za samo šest i po godina otišla roba u vrednosti od više od dve milijarde eura. To znači da je iz Srbije na Kosovo dnevno odlazila roba u vrednosti većoj od 840.000 eura. Prema istraživanju Insajdera, najveći deo te robe zapravo je alternativnim pravcima vraćen u Srbiju ili je prokrijumčaren u južni deo Kosova. Za deset godina, prema istraživanju Insajdera, ovo je građane Srbije koštalo oko 500.000 eura dnevno. Vladimir Jovičić, zamenik šefa pregovaračkog tima (u prethodnoj vladi Srbije) u pregovorima s Prištinom, kaže za *Politiku* (www.B92.net) da je neplaćanje PDV „na severu Kosmeta u poslednje tri godine bilo glavni izvor bogaćenja pojedinaca”.

Stanje bezvlašća, nepostojanje sudskih organa, kao i veoma mala aktivnost kosovskih policijskih snaga i EULEX, na severu Kosova otvorilo je i širom vrata za kriminalne grupe koje se bave teškim krivičnim delima, kao što je trgovina narkoticima.

Hapšenja građana srpskog porekla na Kosovu, srpski lideri veoma često zloupotrebljavaju, optužujući kosovsku policiju za kršenja zakona i navodno hapšenje nevinih ljudi. Među uhapšenima sigurno ima i ljudi koji nisu počinili krivična dela i gde je neophodno da kosovske institucije isprave tu nepravdu. Svaki od ovih slučajeva mora se, međutim, posmatrati zasebno kako se hapšenja eventualno nevinih ljudi, ne bi dovodila u vezu sa kriminalcima i zloupotrebljavali u cilju zagovaranja slobode onih građana srpske nacionalnosti koji su ozbiljno umeštani u teška krivična dela.

Sami građani severa Kosova suočeni su svakodnevnim kršenjem zakona, kao i dodatnim dažbinama zbog činjenice da nema vladavine zakona. Najbolji primer za to su registarske tablice. Građani menjaju tablice na istom vozilu pred očima policije koja je do nedavno u potpunosti tolerisala ovakav čin. Neki građani Kosova, zbog nižih cena kupuju benzin u većim količinama na pumpama u severnoj Mitrovici, ali su, kad pređu u južni deo suočeni sa visokim kaznama kao i oduzimanjem kupljenog goriva budući da je reč o neoporezovanoj robi.

Bezvlašće na severu pogađa i Srbe koji žive u drugim delovima Kosova, budući da je u severnom delu Mitrovice smešten i Univerzitet i Kliničko-bolnički centar koji predstavljaju glavni visokoškolski i zdravstveni centar za kosovske Srbe. Stoga zabrinjava što su i bolnički i univerzitetski centar pod kontrolom radikalnih lidera i praktično pod radnom obavezom odlaska na barikade⁴³.

U razgovoru sa predstavnicima Helsinškog odbora, građani sa severa Kosova tvrde da će, ukoliko se primeni Ahtisarijev plan Vlada Kosova uticati na program univerziteta u Mitrovici. Prema zakonskom okviru Kosova, predviđeno je da Univerzitet donosi svoj Statut kojim reguliše svoju unutrašnju organizaciju i upravljanje, postupke i saradnju sa javnim vlastima u glavnoj opštini Severnoj Mitrovici.

Zakon o obrazovanju u opštinama Republike Kosova⁴⁴ predviđa da Univerzitet u Severnoj Mitrovici bude samostalna javna institucija visokog obrazovanja; Univerzitet ima pravo da koristi udžbenike i radi po programima iz Srbije, ali oni moraju biti u skladu sa kosovskim zakonima. O tome da li se radi u skladu sa zakonima odlučuje Komisija Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju Kosova, a u krajnjem slučaju, nezavisna komisija. Nezavisnu komisiju čine tri predstavnika koje bira Ministarstvo obrazovanja, tri predstavnika Univerziteta i jedan predstavnik Međunarodne zajednice. Komisija donosi odluke većinom glasova. Opština Severna Mitrovica ima ovlašćenje da preuzme odgovornost za univerzitet na srpskom jeziku, u skladu sa važećim zakonom Republike Kosovo. Odbor univerziteta čine dva predstavnika koja imenuje opština, pet se bira iz fakultetskih ili studentskih organa na Univerzitetu, a dva se imenuju na način koji će biti utvrđen Statutom univerziteta. Vlada Srbije može i dalje da finansira univerzitet, a jedini uslov je da to finansiranje

43 Razgovor Helsinškog odbora sa građanima na severu Kosova.

44 Zakon br. 03/L-068.

bude transparentno i u skladu sa kosovskim zakonima. (Videti Anex: Zakon o obrazovanju u opštinama Republike Kosova)

Među Srbima koji žive na severu Kosova duboko su ukorenjeni stereotipi koji sprečavaju njegovo sprovođenje, što je posledica pristrasnog izveštavanja beogradskih medija o situaciji na Kosovu kao i propagande radikalnih lidera sa severa Kosova. Među tim stereotipima su i oni, da je nemoguće sprovesti Ahtisarijev plan, da će sa okončanjem nadgledane nezavisnosti srpska zajednica južno od Ibra izgubiti prava koja je stekla u međuvremenu, prihvatanje plana, znači prihvatanje nezavisnosti Kosova, svi zaposleni u javnom sektoru ostaće bez posla, Srbija neće više smeti da pomaže finansijski kosovskim Srbima...

Borba protiv ovih stereotipa moguća je isključivo kroz objektivno informisanje o mehanizmima za zaštitu srpske zajednice na Kosovu i očuvanja njenog identiteta. Ovo je put kojim je išla srpska zajednica južno od Ibra, iako je i sama pre nekoliko godina bila skeptična prema integracijama u kosovsko društvo. Konkretni rezultati pokazuju da nije pogrešila.

Aneksi

Zakon o obrazovanju u opštinama Republike Kosovo

Izvor:

http://www.masht-gov.net/advCms/documents/09_2008_03_L068_sr.pdf

REPUBLIKA E KOSOVËS-REPUBLIKA KOSOVA-
REPUBLIC OF KOSOVO

Kuvendi - Skupština – Assembly

POGLAVLJE V-Obrazovanje na srpskom jeziku

Član 12. Obrazovanje na srpskom jeziku

- 1) Opštine imaju ovlašćenje da stvaraju uslove za obavljanje obrazovne delatnosti na srpskom jeziku.
- 2) Škole u kojima se predaje na srpskom jeziku mogu koristiti nastavni program i udžbenike koje izdaje Ministarstvo prosvete Republike Srbije, uz obaveštenje dostavljeno Ministarstvu za obrazovanje, nauku i tehnologiju Republike Kosovo.

- 3) Određeni nastavni program ili udžbenik iz Republike Srbije neće se koristiti u nastavi pre nego što bude obavešten MONT. Ukoliko, nakon obaveštenja, MONT ne uloži prigovor u roku od tri meseca (kako bi bilo dovoljno vremena da se određeni nastavni program ili tekst razmotre u ministarstvu), taj materijal se može koristiti.
- 4) U slučaju prigovora MONT-a na upotrebu određenog srpskog nastavnog programa ili udžbenika, slučaj se prosleđuje nezavisnoj komisiji ustanovljenoj po članu 13 ovog zakona, kako bi se razmotrio program ili udžbenik i da bi se obezbedila usklađenost sa Ustavom Republike Kosovo i važećim zakonima. Specifični nastavni programi ili udžbenici ne mogu biti stavljeni u upotrebu sve dok to ne odluči nezavisna komisija.

Član 13. Nezavisna komisija

- 1) Nezavisna komisija za razmatranje nastavnog materijala na srpskom jeziku sastoji se od sedam (7) članova:
  - a) tri (3) predstavnika koje bira MONT;
  - b) tri (3) predstavnika koje biraju poslanici Skupštine Kosova koji imaju poslaničke mandate rezervisane ili garantovane za pripadnike kosovske srpske zajednice; i
  - c) jedan (1) međunarodni član komisije, koji je izabran od strane i predstavlja međunarodnog civilnog predstavnika.
- 2) Komisija donosi sve svoje odluke većinom glasova.
- 3) Predsedavajući komisije izmenjuju se među predstavnicima koje su izabrali poslanici Skupštine Kosova koji imaju poslaničke mandate rezervisane ili garantovane za pripadnike kosovske srpske zajednice i predstavnika odabranih od strane Ministarstva za obrazovanje, nauku i tehnologiju, svake godine.

Član 14. Proširene nadležnosti opštine u Severnoj Mitrovici

Opštinske nadležnosti iz oblasti višeg obrazovanja u Severnoj Mitrovici biće sledeće:

- a) Univerzitet u Severnoj Mitrovici je samostalna javna institucija visokog obrazovanja;
- b) Univerzitet donosi statut radi preciziranja svoje unutrašnje organizacije i šeme

upravljanja, kao i procedura i interakcije sa javnim vlastima, u skladu sa centralnim zakonskim okvirom republike Kosovo, što će preispitati Nezavisna komisija. Nezavisna komisija sačinjena je od sedam (7) članova:

- (i) tri (3) predstavnika bira MONT;
- (iii) tri (3) predstavnika bira Univerzitet; i
- (iii) jedan (1) međunarodni član izabran je od strane i predstavlja međunarodnog civilnog predstavnika.

(iv) komisija donosi sve svoje odluke većinom glasova;

(v) predsedavanje komisijom rotira jednom godišnje između predstavnika odabranog od strane Univerziteta i predstavnika kojeg je izabrao MONT.

- c) odluke o usklađenosti statuta sa centralnim zakonskim okvirom, evropskim standardima i najboljim iskustvima, kao i odluke o pitanjima koja se odnose na akreditaciju univerziteta u okviru kosovskog univerzitetskog sistema, donosi Nezavisna komisija ustanovljena članom 14.b ovog zakona;
- d) opština Severna Mitrovica ima ovlašćenje da preuzme odgovornost za ovaj javni univerzitet na srpskom jeziku, u skladu sa važećim zakonom Republike Kosovo;
- e) univerzitet ima Odbor koji se sastoji od devet (9) članova, od kojih dva (2) imenuje opština, pet (5) se bira iz fakultetskih ili studentskih organa na Univerzitetu, a dva (2) se imenuju na način koji će biti utvrđen Statutom Univerziteta;
- f) opština Severna Mitrovica obezbeđuje da Univerzitet dobije adekvatne prostorije i sredstva za svoj rad iz budžeta Republike Kosovo i drugih institucionalnih izvora. Finansiranje univerziteta od strane Vlade Re-

publike Srbije mora biti transparentno i dostupno javnosti, u skladu sa kosovskim zakonima;

- g) delatnost i budžetski resursi dodeljeni Univerzitetu u Severnoj Mitrovici su u skladu sa standardima i kriterijumima koji su razvijeni i proglašeni saglasno zakonima o finansiranju lokalne samouprave i o lokalnoj samoupravi koji su na snazi pre 1. januara 2009. godine; i
- h) opština Severna Mitrovica može sarađivati sa bilo kojom drugom opštinom u vezi sa radom Univerziteta.

Ovaj zakon može se naći i na sajtu Službenog lista Kosova:

☛ http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com_content&task=view&id=155&Itemid=56&lang=sr

Zakon o Radio-televiziji Kosovo

Prema Zakonu o Radio-televiziji Kosovo, donetom 29. marta 2011. godine, ovaj informativni sistem ima dva televizijska kanala: RTK na albanskom i RTK 2 na srpskom jeziku (član 8 Zakona). Oba kanala su obavezna da odvoje 15 odsto svoje programske šeme za emitovanje programa na jezicima ostalih zajednica Kosova.

Menadžment i Bord Radio-televizije Kosova moraju da obezbede operacionu funkcionalnost RTK 2 (kanala na srpskom jeziku) najkasnije dvanest meseci od usvajanja zakona (član 8, tačka 7 Zakona).

Svake godine, RTK će odvajati 10% sredstava iz svog budžeta za kanal na srpskom jeziku. Ovaj iznos će se u početku koristiti za obezbeđivanje prostora, nameštaja, tehnike i plate zaposlenih. Kada RTK 2 postane funkcionalan, zakon nalaže da se ova sredstva koriste za pokrivanje tekućih troškova za funkcionisanje RTK 2, kao i za proizvodnju specifičnih programa na srpskom jeziku. Zakon nalaže da se ova sredstva smeju koristiti samo u svrhe obezbeđivanja administrativnog, tehničkog i uređivačkog funkcionisanja kanala na srpskom jeziku (član 21, tačka 4).

Upravni odbor Radio-televizije Kosovo se sastoji od jedanaest članova. Najmanje dva člana Odbora imenuju se iz srpske zajednice (član 25). Članove Odbora RTK imenuje Skupština Kosova (član 26).

Zakon se može naći u celini na sajtu Skupštine Kosova:

Zakon o lokalnoj samoupravi

Zakon o lokalnoj samoupravi je usvojila Skupština Kosova 20. februara 2008, a proglašen je dekretom Predsednika Kosova 15. juna 2008. godine.

Ovim zakonom opštinama Severna Mitrovica, Gračanica i Štrpce proširena je nadležnost u oblasti sekundarne zdravstvene zaštite. Ove opštine su ovlašćene da obezbede sekundarnu zdravstvenu zaštitu, uključujući registraciju i izdavanje licenci zdravstvenim ustanovama, zapošljavanje zdravstvenih radnika, isplatu plata i obuku zdravstvenih radnika i onih koji su zaposleni u administraciji (član 20. Zakona).

Opštini Severna Mitrovica proširena je i nadležnost u oblasti visokog obrazovanja. Opština je ovlašćena da obezbedi visoko obrazovanje, uključujući registraciju i izdavanje licenci obrazovnim ustanovama, zapošljavanje nastavnog kadra, isplatu plata i obuku nastavnog i administrativnog osoblja (član 21. Zakona).

Sve opštine u kojima je zajednica kosovskih Srba u većini ovlašćene su da obavljaju poslove iz oblasti kulture, uključujući zaštitu i unapređivanje srpskog i drugog verskog i kulturnog nasleđa na teritoriji opštine, kao i pružanje podrške lokalnim verskim zajednicama u skladu sa važećim zakonom (član 22. Zakona).

Sve opštine u kojima je zajednica kosovskih Srba u većini imaju proširenu nadležnost po pitanju prava učešća u izboru komandira policijske stanice, a u skladu sa zakonom o policiji. (član 23. Zakona).

Zakon predviđa da partnerstva između opština Republike Kosovo treba da imaju pravo na direktne odnose sa institucijama Republike Srbije samo u meri koja je neophodna za sprovođenje praktičnih aktivnosti partnerstva (član 30. stav 7. Zakona).

Članstvo u komisiji za zajednice će imati odbornici Skupštine opštine i predstavnici zajednica. Svaka zajednica koja živi u opštini će biti zastupljena s najmanje jednim predstavnikom u Komisiji za zajednice. Predstavnici zajednica činiće većinu u komisiji za zajednice. Komisija za zajednice je odgovorna

za razmatranje pridržavanja opštinskih vlasti primenljivog prava i razmatranje opštinskih pravila, praksi i aktivnosti kako bi se obezbedilo da su prava i interesi zajednica u potpunosti ispoštovana i preporučuje Skupštini opštine mere koje smatra odgovarajućim da bi obezbedila sprovođenje odredaba vezanih za potrebu zajednica da promovišu, izražavaju, očuvaju i razvijaju njihove etničke, kulturne, verske identitete, kao i da obezbede adekvatnu zaštitu prava zajednica u opštini.

U opštinama gde najmanje deset posto populacije pripada zajednicama koje nisu većinske u tim opštinama, mesto predsedavajućeg Skupštine opštine za zajednice biće rezervisano za predstavnike ovih zajednica. Mesto zamenika predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice pripašće kandidatu ne-većinske zajednice koji je dobio najviše glasova na otvorenoj listi kandidata za izbore Skupštine opštine.

Zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice će promovisati dijalog između zajednica i služice kao zvanična veza za bavljenje problemima i interesima manjinskih zajednica na sednicama Skupštine i njenog rada. Zamenik predsedavajućeg Skupštine Opštine za zajednice je odgovoran za razmatranje tvrdnji zajednica ili njenih članova da propisi ili odluke Skupštine opštine krše njihova Ustavom zagwarantovana prava. Zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice prosleđuje takva pitanja Skupštini opštine na ponovno razmatranje propisa ili odluke. U slučaju da Skupština opštine odluči da ne razmotri ponovo svoj propis ili odluku ili ako zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice smatra da rezultat posle ponovnog razmatranja još uvek predstavlja kršenje Ustavom zagwarantovanih prava, zamenik predsedavajućeg skupštine opštine za zajednice može proslediti pitanje direktno Ustavnom sudu, koji odlučuje da li da prihvati slučaj na razmatranje (član 53, 54, i 55. Zakona).

Tekst Zakona se može naći u celini na sajtu Skupštine Kosova:

 http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2008_03-L040_sr.pdf

Zakon o specijalnim zaštićenim zonama

Član 1. Svrha zakona

Ovaj zakon će osigurati zaštitu srpskih pravoslavnih manastira, crkava i ostalih vjerskih mjesta, kao i istorijskih i kulturnih mjesta koja imaju poseban značaj sa zajednicu kosovskih Srba, kao i za ostale zajednice u Republici Kosova, kroz uspostavljanje specijalnih zaštitnih zona.

Član 2. Specijalne zaštitne zone

“Specijalne zaštitne zone” biće područja definisana kartom, ili definisanom oblašću koje okružuje spomenik, zgradu, grupu zgrada, cjelinu, selo, ili istorijski centar grada koje se zaštititi od bilo kog razvoja ili aktivnosti koje mogu narušiti istorijski, kulturni ili arheološki kontekst, prirodno okruženje ili estetsko vizuelnu sredinu.

Član 3. Ciljevi

Ciljevi specijalnih zaštićenih zona su:

- a) da obezbede mirno postojanje i funkcionisanje mesta koja će se zaštititi i da se očuva monaški život sveštenstva;
- b) da očuvaju karakter i izgled mesta koja će biti zaštićena, posebno, istorijski, kulturni, arhitektonski ili arheološki kontekst, prirodno okruženje ili estetsko vizuelnu sredinu; i
- c) da spreče nepovoljne razvoje oko mesta koja će se zaštititi, istovremeno osigurati najbolje moguće uslove za harmoničan i održiv razvoj zajednica koje žive u oblastima koje se nalaze oko takvih mesta, time što će se regulisati razvoj i ostale aktivnosti.

Član 4. Savet za sprovođenje i nadgledanje

Savet za sprovođenje i nadgledanje (u daljem tekstu "SSN") biće osnovan da bi između ostalog nadgledao i olakšao sprovođenje ovog zakona. Zadaci SSN-a koji se odnose na ovaj zakon uključuju sledeće:

- a) nadgleda ucrtavanje Specijalnih zaštitnih zona na terenu i njihovu implementaciju;
- b) preporučuje promene na graničnim linijama Specijalnih zaštitnih zona i ograničenja koja će se primenjivati na njima ukoliko okolnosti to budu dozvoljavale;
- c) pomaže pri razrešavanju sporova između Srpske Pravoslavne Crkve i centralnih i lokalnih vlasti na Kosovu u pogledu sprovođenja odredbi ovog zakona; i
- d) savetuje kosovske agencije za održavanje reda i mira, i ostale relevantne institucije o pitanjima bezbednosti koje mogu imati uticaja na mesta verskog i kulturnog nasleđa.

Član 5. Aktivnosti koje se zabranjuju unutar Specijalnih zaštitnih zona

Svaka nova aktivnost u sledećim poljima će biti zabranjena:

- a) industrijska izgradnja ili razvoj, kao što su iskopavanje i eksploatacija mineralnih izvora i izgradnja brana, elektrana ili dalekovoda, ciglana i fabrika, i tranzitnih puteva u seoskim oblastima; i
- b) izgradnja ili razvoj koji vodi ka seči šuma ili zagađenju sredine.

Član 6. Ograničene aktivnosti unutar Specijalnih zaštitnih zona

Svaka nova aktivnost sa sledećeg spiska aktivnosti može se ograničiti ako to okolnosti budu nalogale. Pre započinjanja bilo koje takve aktivnosti u sledećim oblastima, nadležna opština će se tražiti saglasnost Srpske Pravoslavne Crkve. Ako se sporazum ne postigne, stranke će slučaj dati na razmatranje SSN-u, u skladu sa Članom 4 (c) ovog zakona:

- a) komercijalna izgradnja struktura ili zdanja koja su viša od manastira / crkava / kulturnih spomenika koje će biti zaštićene; izgradnja puteva ulica, izgradnja skladišta, radionica, prodavnica, restorana, barova, kafića, hotela/ motela, piljarnica i kioska, benzinskih pumpi i automeha-ničarskih radionica, supermar-keta, noćnih klubova ili nekih drugih građevina većih razmera u seoskim oblastima;
- b) javna okupljanja, rekreacija i zabava; i
- c) urbanizacija poljoprivrednog zemljišta.

Član 7. Klasifikacija Specijalnih Zaštitnih Zona

7.1 Specijalne zaštitne zone za sledeća mesta biće definisane kartama koje se nalaze u prilogu:

- a) Manastir Visoki Dečani, Dečane (ova Specijalna zaštitna zona je ista kao prethodno uspostavljena Specijalna zonska oblast);
- b) Pećka Patrijaršija, Peć;
- c) Manastir Gračanica, Priština;
- d) Crkva Vavedenja Presvetle Bogorodice, Lipljan;
- e) Manastir Devič, Srbica;
- f) Manastir Gorioč, Istok;
- g) Manastir Budišavci, Klina;
- h) Manastir Sokolica, Zvečan;
- i) Manastir Draganac, Gnjilane;
- j) Manastir Svetih Arhangela, Prizren;
- k) Manastir Banjska, Zvečan;
- l) Manastir Zočište, Orahovac;
- m) Selo Velika Hoča, Orahovac;
- n) Manastir Duboki, Zubin Potok;
- o) Crkva Svetog Đorđa Gornje Selo, Prizren;
- p) Manastir Sočanica, Leposavić;
- q) Isposnica sa crkvom, Uljarice, Klina; i
- r) Koriša, isposnica Svetog Petra, Prizren.

7.2 Specijalna zaštitna zona za Manastir Sokolica u Zvečanu i memorijalni kompleks Isa Boljetini su Specijalne zaštitne zone kao što je navredno u priložnoj karti . Nadležna opština će tražiti saglasnost Srpske Pravoslavne Crkve i uprave muzeja Ise Boljetinija u vezi bilo koje nove aktivnosti, kako je predviđeno članom 6. ovog zakona.

7.3 U slučaju novih aktivnosti, kao što je navedeno u Članu 6 ovog zakona, u sledećim Specijalnim zaštitnim zonama definisanim u priloženoj karti, nadležna opština će se direktno konsultovati sa SSN-om:

- a) memorijalni spomenik Gazimestan i Bajraktarevo Turbe, Obilić biće deo jedne Specijalne zaštitne zone;
- b) srednjevekovna tvrđava Zvečan, Zvečan;
- c) srednjevekovni grad Novo Brdo, Novo Brdo; i
- d) srednjevekovni most Vojnović, Vučitrn.

7.4 Za sledeća mesta Specijalne zaštitne zone biće ograničene u krugu od 100 metara i biće identifikovane od strane Katastarske agencije Republike Kosova u saradnji sa nadležnim opštinama, na karti koja će biti priložena ovom zakonu, predstavlja sastavni deo ovog zakona i biće usvojena pre završetka prelaznog perioda.

- a) manastir Svete Petke, Leposavić;
- b) manastir Sveti Vrač, Leposavić;
- c) manastir Svete Bogorodice Hvostanske, Istok ;
- d) manastir Svetog Marka, Koriša, Prizren;
- e) manastir Svete Trojice, Mušutište, Suva Reka;
- f) crkva Svete Bogorodice, Sredska, Prizren;
- g) manastir uspenija Svetog Uroša, Nerodimlje, Uroševac;
- h) manastir Binač ili Buzovik, Vitina;

7.5 Specijalne zaštitne zone za sledeća mesta biće ograničene u krugu od 50 metara i biće identifikovane od strane Katastarske agencije Republike Kosova u saradnji sa nadležnim opštinama, na karti koja će biti priložena ovom zakonu, predstavlja sastavi deo ovog zakona i biće usvojena pre završetka prelaznog perioda.

- a) Manastir Dolac, Klina;
- b) Crkva Svetog Nikole, Đurakovac, Istok;
- c) Crkva Bogorodice Odigitrije, Mušutište. Suva Reka;
- d) Crkva Svetog Nikole, Štrpce;
- e) Crkva Svetog Teodora, Donja Bitinja, Štrpce;
- f) Crkva Svetog Nikole, Gotovuša, Štrpce;
- g) Bogorodična Crkva, Gotovuša, Štrpce;
- h) Crkva Svetog Đorđa, Gornja Bitinja, Štrpce;
- i) Crkva Svetog Nikole Mušnikovo, Prizren;
- j) Crkva Svetog Nikole, Bogoševci, Prizren;
- k) Crkva Svetog Nikole, Dražčici, Prizren;
- l) Crkva Svetog Nikole, Sredska, Prizren;
- m) Crkva Svetih apostola (ili Svete Petke), Mušnikovo, Prizren; i
- n) Crkva Sv. Đorđa, Sredska, Prizren;

Član 8. Osnivanje Specijalne Zaštitne Zone za Istorijски Centar u Prizrenu

8.1 Specijalnu zaštitnu zonu za Istorijски centar Prizrena osnovaće opštinske vlasti Prizrena u saradnji sa SSN-om, i ona će obuhvatiti srpske pravoslavne, otomanske i katoličke, lokalne i druge objekte od kulturnog značaja. Sledeći srpski kulturni i verski objekti biće uključeni u Specijalnu zaštitnu zonu: Crkva Bogorodice Ljeviške; stara “Maras Mahala”; Crkva Svetog Spasa; Pravoslavna Bogoslovija Svetih Ćirila i Metodija; Vladičanski dvor (Kompleks Vladičanskog dvora obuhvata Vladičanski dvor, katedralu Svetog Đorđa, crkvu Svetog Đorđa (Runović) i crkvu Svetog Nikole (Tutić).

8.2 Sprovođenje Člana 6 ovog zakona u vezi novih aktivnosti u Specijalnoj zaštitnoj zoni za Istorijски centar Prizrena biće regulisan zakonom.

Član 9. Posebne odredbe za selo Velika Hoča

9.1 Selo Velika Hoča opisano u Članu 7.1 (m)), imaće pravo da u konsultaciji sa opštinom Orahovac primeni ograničena ovlašćenja u vezi sa aktivnostima u oblasti zaštite i unapređenja verskog i kulturnog nasleđa i seoskog planiranja, u odnosu na svoju Specijalnu zaštitnu zonu, u skladu sa zakonodavstvom o lokalnoj samoupravi i principima Univerzalne deklaracije UNESCO-a o kulturnoj raznolikosti. SNN će omogućiti te konsultacije.

9.2. Sprovođenje Člana 6 ovog zakona u vezi novih aktivnosti u Specijalnoj zaštitnoj zoni za selo Velika Hoča biće regulisano zakonom.

Član 10. Prostorno planiranje

10.1 Ministarstvo sredine i prostornog planiranja će osigurati da su prostorni planovi za područja unutar Specijalnih zaštitnih zona u skladu sa odredbama Članova 5 i 6 ovog zakona i u skladu sa Članovima 12, 13 i 14 Zakona o prostornom planiranju.

10.2 Lokalne vlasti će delovati u potpunosti skladno sa odredbama Člana 10.1

Član 11. Završne odredbe

11.1 Ovaj zakon će zameniti sve odredbe zakona na snazi koji nisu u saglasnosti sa ovim zakonom. Specijalne zaštitne zone će uživati potpunu zaštitu regulisanu Zakonom o kulturnom nasleđu i njegovim amandmanima.

11.2 SNN će saradivati sa Savetom za kulturno nasleđe Republike Kosova kao što je određeno Članom 4.8 Zakona o kulturnom nasleđu u vezi svih pitanja koja su u vezi sa zaštitom i očuvanjem verskog i kulturnog nasleđa u Republici Kosova.

11.3 SNN će blisko saradivati sa Komisijom za sprovođenje rekonstrukcije srpskih pravoslavnih verskih objekata u Republici Kosova.

11.4 Odredbe ovog zakona ni na koji način neće ugroziti ili zameniti postojeće preduzete obaveze koje su u vezi sa bilo kojim mestom naznačenim u Konvenciji UNESCO-a o zaštiti kulturnog i prirodnog nasleđa.

11.5 Odredbe ovog zakona neće ugroziti imovinska prava na imovinu koja se nalazi unutar Specijalnih zaštitnih zona.

Član 12. Stupanje na snagu

Ovaj zakon stupa na snagu nakon usvajanja od strane Skupštine Republike Kosova i nakon objave u Službenom listu.

Zakon br.03/L – 039

20. februara 2008. godine

Izvor: Službene novine Republike Kosovo

http://www.gazetazyrtare.com/e-gov/index.php?option=com_content&task=view&id=146&Itemid=56&lang=bh

Ahtisarijev plan i prava koja proizilaze iz njega

Publikacija "Znajte svoja prava na Kosovu – Ahtisarijev plan na razumljiv način" u izdanju Medjunarodne civilne kancelarije za Kosovo; Preuzeto sa sajta <http://www.ahtisaariplan.info/>

Obrazovanje na srpskom jeziku

Plan utvrđuje za srpsku zajednicu pravo na javno obrazovanje na srpskom jeziku na svim nivoima (uključujući autonomni Univerzitet u Mitrovici na srpskom jeziku), te i da koriste nastavni plan i program ili udžbenike koje je izradilo Ministarstvo prosvete Republike Srbije u tim školama. Jedini uslov je da opštine unapred obaveste Ministarstvo prosvete Kosova u vezi svake namere koja uključuje takvu saradnju. Konkretno, pripadnici srpske zajednice:

- Stiču javno predškolsko, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje na svom jeziku do nivoa utvrđenog zakonodavstvom, sa pragom za osnivanje odvojenih odeljenja ili škola u tu svrhu koji su niži od normalno utvrđenog za obrazovne institucije;
- Osnivaju i upravljaju svojim privatnim obrazovnim institucijama i centrima za obuku za koje se može odobriti pružanje javne finansijske pomoći, u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima.

- Septembra 2011. godine, formalno su usvojeni nastavni plan i program i udžbenici za osnovne i srednje škole na srpskom jeziku.

Što se tiče Univerziteta u Mitrovici

- Univerzitet će doneti statut kojim reguliše svoju unutrašnju organizaciju i upravljanje, postupke i saradnju sa javnim vlastima u glavnoj opštini - Severnoj Mitrovici.

Srpski jezik i srpski identitet

Plan naglašava da srpska zajednica ima pravo da iskazuje, održava i razvija svoju kulturu i da očuva suštinske elemente svojeg identiteta, odnosno svoju veru, jezik, tradiciju i kulturu. On ne samo da definiše srpski kao jedan od dva službena jezika, već i utvrđuje šta to znači u javnom i privatnom životu. Na primer, on osobama koje se služe srpski jezikom omogućava

- Slobodno korišćenje svog jezika i pisma, kako u privatnom tako i u javnom životu;

- Korišćenje svog jezika i pisma u svojim odnosima sa opštinskim vlastima ili lokalnim kancelarijama centralnih vlasti u oblastima gde čine značajan deo stanovništva. Troškove koji nastanu za korišćenje prevodioca ili tumača snose nadležni organi;

- Korišćenje i izlaganje simbola srpske zajednice, u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima;

- Upis njihovih ličnih imena u izvornom obliku i na pismu njihovog jezika, kao i da vrate izvorna imena koja su promenjena na silu;

- Da lokalna imena, nazivi ulica i drugi topografski znaci održavaju i budu osetljivi na multietnički i višejezički sastav dotične oblasti;

- Zagarantovan pristup i specijalnu zastupljenost u javnom medijskom servisu, kao i program na svom jeziku, u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima;

- Pravo na osnivanje i korišćenje sopstvenog medija, uključujući i radi pružanja informacija na njihovom jeziku, i korišćenje rezervisanog broja frekvencija za elektronske medije u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima;

- Uspostavljanje neometanih međusobnih kontakata unutar Kosova i osnivanje i održavanje mirnih i miroljubivih kontakata sa osobama u svim drugim državama, naročito onima sa kojima dele isti etnički, kulturni, jezički ili verski identitet, ili zajedničko kulturno nasleđe, u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima ;

- Uspostavljanje neometanih kontakata sa, kao i učešće bez diskriminacije u aktivnostima lokalnih, regionalni i međunarodnih nevladinih organizacija;

- Formiranje kulturnih, umetničkih, naučnih i obrazovnih udruženja, kao i udruženja učenih ljudi i drugih udruženja za iskazivanje, negovanje i razvoj svojeg identiteta ;

Takođe, sve opštine u kojima je zajednica kosovskih Srba u većini imaju:

Ovlašćenje da vrše odgovornosti za poslove u oblasti kulture, uključujući zaštitu i promociju srpskog i drugog verskog i kulturnog nasleđa na teritorije opštine, kao i da pružaju podršku lokalnim verskim zajednicama

Versko i kulturno nasleđe

Plan predviđa specijalan, zaštićen položaj za Crkvu na Kosovu, uključujući i garancije za Crkvenu imovinu, i načina života, monaha, monahinje i sveštenika. Pored toga, za 45 lokaliteta od verskog i kulturnog značaja za srpsku zajednicu je dobilo status Specijalnih zaštitnih zona. Crkva na Kosovu je takođe slobodna da na transparentan način prima donacije iz Srbije.

Konkretno:

- Kosovo Srpskoj Pravoslavnoj Crkvi pruža carinske i poreske olakšice za privredne aktivnosti Crkve, pored onih koje imaju sve ostale religije na Kosovu, a koje su važne za njenu samoodrživost, kao što su vezovi, sveštencička odora, sveće, ikonostas, drvorezi i nameštaj od drveta, vina, rakije, med i ostali pčelarski proizvodi. Ove privilegije odnose se na uvoz i kupovinu relevantnih proizvoda, materijala, mašina i alata; i izvoz proizvoda koji su rezultat gore navedenih aktivnosti.

- Zaštitne zone su uspostavljene za 45 lokaliteta, uključujući: Manastir Visoki Dečani, Pečka patrijaršija, Manastir Gračanica, Crkva Vavedenja Presvetle Bogordice, Lipljan, Manastir Devič, Manastir Gorioč, Manastir Budis-

avci, Manastir Sokolica, Manastir Draganac, Manastir Svetih Arhangela, Manastir Banjska, Manastir Zočište, Selo Velika Hoča, Manastir Duboki Potok, Crkva Svetog Đorđa Gornje Selo, Manastir Sočanica, Isposnica sa crkvom, Uljarice, Memorijalni spomenik Gazimestan, Srednjovekovna tvrđava Zvečan, Srednjovekovni grad Novo Brdo, Srednjovekovni most Vojnović, Vučitrn, Isposnica Svetog Petra Koriškog.

- U specijalnim zaštitnim zonama su zabranjene određene nove aktivnosti – na primer, Industrijska izgradnja ili razvoj, kao što su: iskopavanje rudnih resursa; izgradnja elektrana ili dalekovoda, ciglana i fabrika, izgradnja ili razvoj koji vodi ka seči šuma i zagađenju sredine.

- Za obavljanje određenih drugih aktivnosti na novom razvoju (kategorisane kao ograničene aktivnosti) u Specijalnim zaštitnim zonama, pre započinjanja bilo kakve aktivnosti, nadležna opština konsultuje Srpsku Pravoslavnu Crkvu. Na primer: gradnja poslovnih zgrada ili zdanja koja su viša od manastira / crkava / kulturnih spomenika koje će biti zaštićene; korišćenje opasnih materijala i svakoj novoj izgradnji (uključujući stambenu izgradnju), preko puteva, benzinskih pumpi i automehaničarskih radionica, supermarketa, noćnih klubova.

Pravo na održavanje i razvijanje veza sa Srbijom

Plan utvrđuje veze sa Srbijom, i u pogledu opštinskog finansiranja i političke saradnje sa srpskim opštinama. Jedini uslov jeste da se o tome obavesti Kosovo, i da finansiranje bude transparentno. Svako finansiranje od strane Srbije će biti smatrano kao dodatak finansiranju iz Konsolidovanog budžeta Kosova i neće biti podložno oporezivanju. Pored toga, pojedinci mogu da zadrže svoje srpske penzije.

- Opštine imaju pravo da saraduju, u sferi sopstvenih nadležnosti sa opštinama i institucijama, uključujući i vladine agencije, u Republici Srbiji.

- Opštine unapred obaveštavaju Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave Kosova o bilo kakvoj nameri da stupe u ovakvu saradnju. Uz obaveštenje treba da se priloži nacrt sporazuma između opštine i predložene srpske partnerske institucije. Nacrt sporazuma o saradnji treba da definiše oblasti planirane saradnje, obezbeđivanje osoblja i opreme, stepen finansiranja i procesne mehanizme i druge relevantne proceduralne aranžmane, u skladu sa zahtevima upravljanja javnim finansijama koje važe za sve opštine.

- Ovakva namera za saradnju i prateći nacrt sporazuma mogu biti podvrgnuti reviziji od strane kosovskog Ministarstva za administraciju lokalne samouprave u pogledu saglasnosti sa centralnim okvirnim zakonom. Ministarstvo, shodno takvoj reviziji, može da uvrsti izmene u nacrt sporazuma o saradnji, ili, ukoliko se ozbiljne povrede zakona ne mogu na drugačiji način otkloniti, Ministarstvo može da ukine planiranu saradnju. Opština može da uloži žalbu na ovakvu meru Ministarstva pred okružnim sudom koji je nadležan za teritoriju opštine. Partnerstva između kosovskih opština imaće prava na direktne odnose sa institucijama u Republici Srbiji samo u meri koja je neophodna za sprovođenje praktičnih aktivnosti partnerstva.

- Sve finansijske donacije opštinama na Kosovu od strane Republike Srbije biće ograničene u svojoj nameni na vršenje opštinskih odgovornosti u oblastima njihovih sopstvenih nadležnosti, i treba da su transparentne i da se javno objave, zajedno sa odgovarajućim rashodima, u njihovim opštinskim budžetima.

- Na osnovu principa Evropske povelje za lokalnu samoupravu, opštine će imati pravo da obrazuju i učestvuju u radu udruženja opština Kosova radi zaštite i promovisanja njihovih zajedničkih interesa. Ovakva udruženja mogu da saraduju sa njihovim međunarodnim partnerima.

Policija i lokalni policijski komandiri

Etnički sastav policije unutar opštine će, koliko je to moguće, odraziti etnički sastav stanovništva unutar te opštine. To znači da u oblastima sa većinskim srpskim stanovništvom, većina policajaca će biti pripadnici srpske zajednice. Pored toga, komandire lokalnih policijskih stanica bira opština sa većinskim srpskim stanovništvom. Iako je lanac komande za policijske službe na celom Kosovu predviđen Ahtisarijevim planom jedinstven, granice okruga policijskih stanica su iste kao i granice opština, sa specijalnim lokalnim većima (kojima predsedava predsednik opštine) na kojim će se sa zajednicom raspravljati policijska pitanja. Detalji su sledeći:

- Lokalna veća koja čine predstavnici opština i policije uključujući komandire stanica će biti stavljena u funkciju kako bi se olakšala saradnja između policijske službe i opštinskih vlasti/lidera lokalnih zajednica. Većem predsedava predsednik opštine.

- Komandiri lokalnih stanica će biti obavješteni unapred o operacijama centralnih i specijalnih policijskih snaga u okvirima nadležnosti lokalnih policijskih stanica, osim ukoliko operativna razmatranja zahtevaju drugačije.

- U kosovskim opštinama sa većinskim srpskim stanovništvom, komandiri lokalnih policijskih stanica biraju se u skladu sa sledećim postupkom: Skupština opštine predlaže najmanje dva kandidata za mesto komandira stanice, koji ispunjavaju minimalne potrebne uslove u skladu sa kosovskim zakonodavstvom. Ministarstvo unutrašnjih poslova može zatim u roku od 15 dana od dana prijema liste sa kandidatima imenovati jednog kandidata sa liste. U slučaju da nijedan kandidat nije prihvatljiv za Ministarstvo unutrašnjih poslova, Skupština opštine dostaviće drugu listu sa najmanje dva druga predložena kandidata aktivnih pripadnika KPS-a koji ispunjavaju sve minimalne profesionalne uslove na razmatranje Ministarstvu, kao što je predviđeno kosovskim zakonodavstvom. Ministarstvo ima obavezu da imenuje jednog od predloženih kandidata sa druge liste u roku od 15 dana od dana prijema liste sa predloženim imenima kandidata.

Učešće srpske zajednice u donošenju odluka

Na izborima su zagantovana mesta za srpsku zajednicu u Skupštini, kako bi se čuo i glas srpske zajednice. Detaljne odredbe su sledeće:

- Zajednica kosovskih Srba ima ukupan broj mesta osvojenih na otvorenim izborima, uz minimum od 10 zagantovanih mesta, ako je broj osvojenih mesta manji od 10).

Takođe postoji niz zakona koji ne mogu da se promene ukoliko se ne složi većina srpskih poslanika. Ti zakoni su:

- Zakoni kojima se menjaju granice opština, formiraju ili ukidaju opštine, definiše delokrug ovlašćenja opština u njihovoj međuopštinskoj i prekograničnoj saradnji; Zakoni koji se tiču prava zajednica i njihovih pripadnika; Zakoni o upotrebi jezika; Zakoni o lokalnim izborima; Zakoni o zaštiti kulturne baštine; Zakoni o verskim slobodama i o dogovorima sa verskim zajednicama; Zakoni o obrazovanju; Zakoni o upotrebi simbola i javnim praznicima.

Plan takođe predviđa osnivanje novih opština sa srpskom većinom. To omogućuje srpskoj zajednici da ima veći uticaj u pitanjima koja se tiču njenih

lokalnih potreba i uprave. Pet opština je već formirano (Gračanica, Ranilug, Klokot, Novo Brdo i Parteš), a četiri od njih imaju Srbe za predsednike opštine. Takođe je predloženo formiranje nove opštine severna Mitrovica. Ove nove opštine imaju veću autonomiju od drugih opština, u oblastima kao što su obrazovanje i zdravstvena zaštita, kao i u svojim finansijskim poslovima. Pored toga, kao i sve druge opštine na Kosovu, imaju:

- puna i isključiva ovlašćenja, koja se tiču lokalnih interesa, uz poštovanje standarda utvrđenih u važećem zakonodavstvu u sledećim oblastima (u daljem tekstu “sopstvene nadležnosti opština”):

a. Lokalni ekonomski razvoj

b. Urbanističko i ruralno planiranje

c. Korišćenje i razvoj zemljišta

d. Primena građevinskih propisa i standarda za kontrolu gradnje

e. Zaštita lokalne životne sredine

f. Pružanje i održavanje javnih i komunalnih usluga, uključujući vodosnabdevanje, otpadne vode i kanalizaciju, tretman otpadnih voda, upravljanje otpadom, lokalne puteve, lokalni saobraćaj, i lokalne šeme za centralno grejanje

g. Lokalni odgovor na vanredne situacije

h. Pružanje javnog predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, uključujući upis i licenciranje obrazovnih institucija, zapošljavanje, isplatu plata i obuku nastavnog osoblja i administratora

i. Pružanje primarne zdravstvene zaštite

j. Pružanje usluga porodične zaštite i drugih usluga socijalne zaštite, kao što su usluge za ugrožene grupe, tuđu negu, negu dece, negu starijih lica, uključujući registraciju i licenciranje centara zaštite, zapošljavanje, isplatu plata i obuku stručnjaka u oblasti socijalne zaštite

k. Javno stanovanje

l. Javno zdravlje

m. Licenciranje lokalnih usluga i objekata, uključujući i onih koji se odnose na zabavne, kulturne i rekreativne aktivnosti, proizvodnju i promet hrane, smeštaj, pijace, uličnu prodaju, lokalni javni prevoz i taksi službe

n. Davanje naziva putevima, ulicama i drugim javnim mestima

o. Obezbeđivanje i održavanje javnih parkova i prostora

p. Turizam

q. Kulturne i rekreativne aktivnosti

r. Svako pitanje koje nije izričito isključeno iz njihovih kompetencija niti dodeljeno drugom organu

Pored toga, određene nadležnosti su takođe dodeljene opštinama sa srpskom većinom u oblasti:

1. Katastarske knjige

2. Matičnih knjiga

3. Upisa birača

4. Registracije i licenciranja firmi

5. Isplatu socijalnih davanja (isključujući penzije)

6. Zaštite šuma

Štaviše, plan garantuje zapošljavanje pripadnika srpske zajednice u javnom sektoru:

- Zajednice i njihovi pripadnici imaju pravo na ravnopravnu zastupljenost u zapošljavanju u javnim organima i javnim preduzećima na svim nivoima, naročito u policijskoj službi u oblastima u kojima dotične zajednice žive, uz poštovanje propisa u vezi sa nadležnostima i integritetom koji regulišu javnu administraciju.

Prava izbeglica i Interno raseljenih lica

- Sva izbegla i interno raseljena lica sa Kosova imaju pravo na povratak i povraćaj svoje imovine i ličnih stvari na osnovu svoji slobodno donetih odluka zasnovanih na posedovanju potrebnih informacija – u mestu po njihovom izboru, ne samo u njihovo mestu ranijeg boravka.

Pravosudni sistem

Pravosuđem na Kosovu rukovodi Sudski savet Kosova. Pravosuđe je u potpunosti multietničko i nezavisno u izvršavanju svojih funkcija u cilju osiguravanja integrisanog, nezavisnog, profesionalnog i nepristrasnog pravosudnog sistema. Sadrži garancije da je pravosudni sistem Kosova uključiv i da u potpunosti odražava multietnički karakter Kosova, i da je srpska zajednica zastupljena. Stoga:

- Vrhovni sud će osigurati jedinstvenu primenu zakona odlučujući o žalbama podnetim u skladu sa zakonom. Najmanje 15% sudija Vrhovnog suda, ali i ni u kom slučaju manje od tri (3) sudija, su iz zajednica koje nisu u većini na Kosovu. Isto važi i za Okružni sud, jedina razlika je minimum dvoje (2) sudija iz zajednica koje nisu u većini. Da bi ispunio svoje odgovornosti u ovom pogledu, SSK će, između ostalog, dati prvenstvo, među jednako kvalifikovanim kandidatima za radno mesto sudije ili tužioca, pripadnicima nedovoljno zastupljenih zajednica. U opštinama u kojima kosovski Srbi čine većinu, samo kandidati iz zajednice kosovskih Srba imenovani od strane kosovskih Srba članova SSK-a mogu biti postavljeni na mesto sudije u osnovnim sudovima. Jedino u slučaju da se ova mogućnost ne iskoristi, SSK će, u punom sastavu, odlučiti o radnim mestima.

Nestala lica

- Kosovo i Srbija će, u skladu sa domaćim i međunarodnim normama i standardima, preduzeti sve mere neophodne da se utvrde i obezbede informacije o identitetu, mestima gde se nalaze i o sudbini nestalih lica, uz punu saradnju sa Međunarodnim komitetom Crvenog krsta (MKCK) i ostalim relevantnim međunarodnim partnerima.

Sporazumi Beograd-Priština

Preuzeto sa sajta Vlade Srbije: <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/?id=164576>

Carinski pečat

Strane će učiniti sve kako bi obezbedile slobodno kretanje roba u skladu sa CEFTA sporazumom;

Carinski pečat, sa natpisom 'Kosovo Customs' /"Kosovska carina", kako je potvrđen svim članicama CEFTA, biće prihvaćen;

Sva prateća dokumentacija i komunikacija će takođe reflektovati ovakvu upotrebu;

Katastarska evidencija

Radi zaštite prava osoba sa legitimnim imovinskim zahtevima, strane će zajednički uložiti sve napore radi uspostavljanja potpuno pouzdanog katastarsa na Kosovu;

Tripartitna implementacijska grupa, koju čine katastarski stručnjaci sa obe strane i kojom predsedava EU, će nadgledati rad tehničke agencije (koju će odabrati EU nakon konsultacija sa obema stranama), čija će uloga biti utvrđivanje praznina u originalnoj katastarskoj evidenciji iz perioda 1999.godine;

Specijalni predstavnik EU će dobiti skenirane kopije originalne katastarske evidencije iz perioda pre 1999.godine, uklonjene sa Kosova. Na zahtev, Specijalni predstavnik EU će dostaviti konkretne informacije sa Kosova;

Tehnička agencija, pomenuta u tački 2 .će uporediti sve kopije originalne katastarske evidencije privatne svojine⁴⁵ iz perioda pre 1999.godine, sa rekonstruisanim katastrom Kosova. Za slučajeve za koje poređenje pokaže da evidencije nisu istovetne, tripartitna implementacijska grupa će preneti na ad-jukacioni na Kosovu. Ovaj mehanizam će doneti konačnu odluku o tome koji je katastarski zapis tačan;

⁴⁵ Ovo će se odnositi na katastarsku evidenciju privatne svojine, privatne poslovne imovine i privatne crkvene imovine.

Prvi stepen mehanizma za donošenje sudskih odluka će obavljati Komisija sastavljena od međunarodnih i stručnjaka za katastar i imovinu sa Kosova. Većinu stručnjaka će imenovati Specijalni predstavnik EU, uzimajući u obzir interese svih zainteresovanih zajednica;

Međunarodni panel sudija u Vrhovnom sudu Kosova će delovati kao drugostepeno, žalbeno telo ovog mehanizma. Odluke Vrhovnog suda Kosova će donositi sudsko veće u kome će međunarodne sudije predstavljati većinu, i one će biti konačne i izvršne i neće moći da budu osporavane;

O odlukama napred navedenog mehanizma će biti obavešteni svi zainteresovani činioци. Katastarska agencija Kosova će sprovoditi konačne odluke napred navedenog mehanizma za donošenje sudskih odluka tako što će unositi neophodne promene u kosovski katastar;

Implementacija grupa će nadgledati brzu realizaciju i funkcionisanje gore navedenog aranžmana i redovno će Dijalogu podnositi izveštaje o napretku.

 <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/?id=164576>

Dogovoreni zaključci u vezi sa IBM⁴⁶

U skladu s Lisabonskim ugovorom i relevantnim zakonodavstvom EU⁴⁷, i uzimajući u obzir da su obe strane deo Agende EU za zapadni Balkan, od njih će se zahtevati da postepeno harmonizuju svoje zakonodavstvo sa EU tekovinama, a posebno da primene koncept IBM.

U interesu brže i efikasnije obrade, strane će pod opštim smernicama EU, primeniti koncept IBM.

Strane nameravaju da postepeno uspostave zajedničke integrisane punktove na svim njihovim zajedničkim IBM prelazima. Ova saradnja će pratiti najbolju evropsku praksu kako je dalje bude progresivno unapređivala Evropska komisija. Posao će imati najveći prioritet, projekti će se zajednički identifikovati i implementirati čim to praktično bude moguće.

Zajednički, integrisani, jedinstveni i bezbedni punktovi biće locirani u granicama zajedničkog područja IBM prelaza, zajednički određeni, na kojima će zvaničnici svake strane obavljati odgovarajuće kontrole. Izuzetno, i ograničeno samo na zajednička IBM područja, strane neće isticati simbole svoje jurisdikcije.

⁴⁶ Jedna strana prepoznaje liniju kao granicu, druga strana prepoznaje liniju kao administrativnu liniju.

⁴⁷ Kako je definisano posebno u Šengenskom graničnom zakonu, Frontex propisu, Propisu o transgraničnom saobraćaju, VIS propisu i Zakoniku zajednice o vizama.

Aranžmani će uključiti izbalansirano prisustvo, u skladu sa zahtevima, svih relevantnih organa obe strane, kao što su carina, policija i t.d., i obuhvatiće pitanja, kao što su lokacija prelaza, priroda objekta, radno vreme i t.d. U skladu sa i za vreme trajanja njegovog mandata⁴⁸ na prelazima Jarinje/Rudnica i Brnjak, ovo prisustvo uključuje zvaničnike EULEX-a. EULEX će, takođe, biti prisutan i na prelazima Končulj, Merdare, Mutivode i Mučibaba.

U osnovi aranžmana biće jasan zadatak prenosa važećih zakonskih odgovornosti i obaveza na jurisdikcije svake od strana.

Biće osnovana tripartitna grupa za implementaciju kojom predsedava EU, radi implementacije gore navedenog aranžmana čim to praktično bude moguće. U tom cilju, biće sačinjen i potpisan Tehnički protokol, prema potrebi odvojeno sa EU, koji će uzeti u obzir različite poglede strana na pitanje statusa. Implikacije ovih zaključaka biće uzete u obzir prilikom implementacije slobode kretanja.

Ovaj dogovor ne obuhvata bilo kakva opšta ili specifična carinska ili fiskalna pitanja.

Matične knjige

- 1) Strane će zajednički učiniti sve napore na uspostavljanju u potpunosti pouzdane matične službe na Kosovu;
- 2) Tripartitna 'zajednička komisija', u sastavu od po jedan stručnjak iz oblasti matičnih knjiga sa obe strane i iz Euleksa, pri čemu će ovaj biti na mestu predsedavajućeg, biće uspostavljena sa ciljem da se utvrde praznine u nestalim originalima matičnih knjiga iz perioda pre 1999. godine;
- 3) Euleks će overiti kopije svih originalnih civilnih matičnih knjiga sa Kosova, po opštinama, uz konsultacije sa stručnjacima sa obe strane ako je potrebno. EULEKS će obraditi overene kopije, sa ciljem uspostavljanja potpuno pouzdane matične službe na Kosovu;
- 4) Po zahtevu, EULEKS će biti spreman da dostavi konkretne informacije sa Kosova.

⁴⁸ Kako je definisano u Zajedničkim akcijama Saveta 2008/124 CEFSP, član 3, stav a.

Sloboda kretanja

- 1) Stanovnici svake strane treba da budu u mogućnosti da slobodno putuju u okviru ili preko teritorije druge strane;
- 2) Svaka strana će primenjivati, čim to bude bilo operativno izvodljivo, sistem ličnih karata za prekogranična/preko administrativna putovanja stanovnika druge strane
- 3) Svaka stranka može primenjivati sistem kojim će lične karte biti praćene pisanim 'ulaznim/izlaznim' dokumentima⁴⁹ za stanovnike druge strane koji žele da tranzitno putuju u treću zemlju;
- 4) Kao prelazno rešenje, svaka strana će omogućiti stanovnicima druge kupovinu graničnog/administrativnog osiguranja. Pod pokroviteljstvom Evropske unije, stranke će nastaviti rad usmeren ka postizanju komercijalnog aranžmana o uzajamnom pokriću osiguranja vozila, tako da sva vozila budu pokrivena sa obe strane granice/administrativne linije što je pre moguće;
- 5) Svaka strana će preduzeti sve neophodne mere da omogućiti stanovnicima druge strane da slobodno putuju u okviru ili preko teritorije druge koristeći vozačke dozvole koje su izdale njihove vlasti;
- 6) Kao privremena mera, vlasti na Kosovu će produžiti važenje KS registarskih tablica za početni period od pet godina, nakon čega će pitanje ponovo biti razmotreno od strane obe strane (uz posredovanje EU ukoliko bude potrebno);
- 7) Svi vlasnici automobila sa prebivalištem na Kosovu će koristiti RKS ili KS registarske tablice vozila (u skladu sa stavkom 6 gore). Izdavaće ih nadležni organi na Kosovu, a biće distribuirane uz posredovanje Euleksa tamo gde je to potrebno. Svaka strana će uložiti maksimalne napore da obezbedi sprovođenje gore navedenog;
- 8) Kao privremena mera, vlasti u Beogradu će omogućiti vozilima sa Kosova koja imaju vozilo sa KS registarskim tablicama da slobodno putuju u ili preko njene teritorije;
- 9) Kao privremena mera, za svako vozilo čiji vlasnik to bude želeo, biće dostupne privremene registarske tablice za vozila na relevantnim graničnim/administrativnim prelazima;
- 10) Što se tiče readmisije, a uzimajući u obzir obaveze Prištine u ovoj oblasti, gorepomenuti aranžmani neće stvoriti nove obaveze za Beograd da prihvati zahteve za readmisiju lica sa kosovskim dokumentima u kontekstu postojećih sporazuma o readmisiji između Beograda i EU;

⁴⁹ Sva izlazna/ulazna dokumenta će sadržati neutralni jezik.

- 11) Grupa za implementaciju kojim će predsedavati EU, će biti uspostavljena do sredine jula, i počće pripreme u cilju obezbeđivanja da svi gore navedeni aranžmani i sve neophodne naknadne radnje budu primenjene čim to bude operativno izvodljivo, dok će aranžman pod stavkom 7 aranžmani biti primenjivan od 1.novembra 2011.

<http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/?id=164576>

Prihvatanje univerzitetskih diploma

- 1) Na osnovu operativnih zaključaka od 2.jula 2011.godine o prihvatanju univerzitetskih diploma strane su se dogovorile da zamole Evropsku univerzitetsku asocijaciju da overi univerzitetske diplome koje izdaju univerziteti svake od strana kako bi je druga koristila u svrhu nastavka obrazovanja i/ili zapošljavanja u javnom sektoru.
- 2) Nakon verifikacije da su univerzitetske diplome izdate od strane ovlašćenih institucija u skladu s evropskom najboljom praksom, Komitet evropskih akademskih stručnjaka, koji je osnovala Evropska univerzitetska asocijacija, izvršiće sertifikaciju.
- 3) Dodaci uz diplome i izvodi iz studentskih dosijea, u formatu u kakvom su podneti tokom dijaloga, dati su u prilogu ovih zaključaka i biće priloženi uz univerzitetske diplome.Organi svake od strana odlučiće koji od dokumenata su validni za ovaj proces, pod uslovom da je rezultat prihvatanje kvalifikacije stečene na osnovu diplome.
- 4) EU će uložiti sve napore da obezbedi implementaciju gore pomenutih zaključaka od 1.januara 2012.godine.

Kosovska Mitrovica

Panorama Mitrovice

Igralište koje je renovirao Pripremni tim za Severnu Mitrovicu

Barikada na mostu u Mitrovici

Goraždevac

Centar sela

*Šef Kancelarije za zajednice u Goraždevcu
Slobodan Petrović*

Osnovna škola

Škola

Škola unutra

Škola, fiskulturna sala

Gračanica

Centar

Zgrada laboratorije

Osnovna škola

Novo Brdo

Ulaz u zgradu opštine

Dvojezični plakat u zgradi opštine

Predsednik opštine Novo Brdo Bajruš Imeri (desno) i zamenik predsednika opštine Radovan Denić (levo)

Klokot

Klokot

Sadašnje sedište Opštine Klokot

Banja Klokot

Izgradnja zgrade Opštine Klokot

Banjski kompleks u Klokotu

Parteš

Pogled iz zgrade opštine Parteš

Škola u Partešu

Opština Parteš

Novi bolnički centar u Partešu

Orahovac

Vinogradi Velike Hoće

Naselje gde žive Srbi

Šef Kancelarije za zajednice u Orahovcu Slaviša Kolašinac

Unutrašnjost doma kulture

Ranilug

Unutrašnjost doma kulture gde mladi vežbaju i glume

Peć

Prilaz Pečkoj patrijaršiji

Pečka patrijaršija

Kabinet direktora gimnazije

Štrpce

*Zamenik predsednika paralelne opštine Štrpce
Slaviša Staletović*

*Pomoćnik direktora gimnazije u Štrpcu
Živče Šarkočević*

